

TAMPEREEN YLIOPISTO

**”TARHANTÄDISTÄ” IHAN OIKEAKSI
PROFESSIOKSI –
TOIMIJUUDEN TULKINNAT
ANALYYSIN KOHTEENA**

Kasvatustieteiden yksikkö
Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma
RIITTA PAJUNEN
Huhtikuu 2018

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden yksikkö

RIITTA PAJUNEN: ”Tarhantädistä” ihan oikeaksi professioksi – toimijuuden tulkinnat analyysin kohteena

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma, 91 sivua

Huhtikuu 2018

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää miten ja millaista varhaiskasvatuksen ideaalitoimijuutta tutkimusaineistona olevien Lastentarhanlehtien pääkirjoituksissa tuotetaan. Tutkimuksellinen mielenkiinto kohdistui myös sukupuolen ja ideaalitoimijuuden väliseen suhteeseen. Tutkimuksen lähtökohtana oli kokemuksellinen hypoteesi olemassa olevasta päiväkodin ideaalityypistä, sukupuolituneesta hoivaajanaisesta, ”tarhantädistä”, jonka toimijuus on samalla tehokkuustavoitteiden normittamaa.

Tutkimusaineistoksi valikoitui Lastentarha-lehtien pääkirjoitukset vuosilta 2010-2015 varhaiskasvatuksen ajankohtaisten keskustelujen ja lakimuutosten perusteella. Tutkimus on aikalaisanalyysi toimijuusdiskursseista, joita noiden vuosien aikana tuotettiin. Tutkimuskysymyksiin haettiin vastausta peilaamalla teoriasta ja kokemuksellisuudesta muodostettua kapeaa historiallistavaa viitekehystä, esiyymmärrystä, tutkimusaineiston uusiin sisältöihin.

Tutkimustuloksina havaittiin Lastentarhanopettajaliiton tietoisuus varhaiskasvatuksen heikosta yhteiskunnallisesta arvostuksesta, joka vahvistaa tarhantädin hypoteesin kokemuksellista todellisuutta. Tutkimustulosten mukaan ideaalitoimijuus on yhteiskunnallista vaikuttavuutta, johtamiscompetenssia, lasten edun ja työntekijöiden hyvinvoinnin puolesta. Lasten etu on tasa-arvoisia mahdollisuuksia pedagogisesti laadukkaisiin varhaiskasvatuksen palveluihin, lapsivaikutusten yhteiskunnallista arvioitavuutta, opinpolun saumattomuutta sekä arjen osallisuutta. Lasten etu on myös työntekijöiden etu, koska varhaiskasvatuksen arvostus parantaa samalla työntekijöiden hyvinvointia.

Tutkimustulosten perusteella käynnissä on varhaiskasvatuksen organisaatiouudistus sekä luokkataistelunveroinen professionaalistumiskamppailu tavoitteenaan varhaiskasvatuksen yhteiskunnallinen arvonanto. Tähän pyritään kaikkien opettajien yhtenäisen palkkausjärjestelmän toiveilla, parantamalla työskentelyolosuhteita sekä huolehtimalla riittävästä lastentarhanopettajien määräs- tä yliopistojen koulutuspaikkoja lisäämällä. Varhaiskasvatuksen professionaalista luonnetta korostetaan puhumalla laadukkaasta pedagogiikasta, arvioinnin tärkeydestä, ammattijohtajuudesta, pedagogisesta asiantuntijuudesta, koulutuksesta, tehtäväkuvien selkeyttämisestä ja varhaiskasvatuksen määrittämisen tarpeesta. Tutkimustuloksissa hoiva ja moniammatillisuus marginalisoidaan. Hoiva näyttäytyy ainoastaan toiveina pienemmistä lapsiryhmistä. Naistyyppillisestä hoivatoimijuudesta halutaan erottautua professionaalisuutta korostavilla tavoitteilla.

Avainsanat: toimijuus, hoiva, päivähoito, sukupuoli, varhaiskasvatus, pedagogiikka, professionaalistuminen, uusliberalismi, managerialismi

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
1.1 TUTKIMUSAINEISTO JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	8
2 TOIMIJUUDEN TARKASTELUA	9
2.1 TOIMIJUUSTUTKIMUKSIA	9
2.2 VARHAISKASVATUKSEN NÄKÖKULMIA TOIMIJUUTEEN	14
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	17
3.1 TUTKIMUKSEN RAJAAMINEN JA LUOTETTAVUUS	18
3.2. TUTKIMUKSEN RAKENNE JA ANALYYSIMENETELMÄT	19
4 TARHANTÄDIN PERINNE	24
4.1 VARHAISKASVATUKSEN HISTORIA – PITKÄ TIE PERHEIDEN SOSIAALIPALVELUNA	25
4.2 HOIVA – NAISTEN TYÖTÄ	27
4.3 ÄITIYS LASTENTARHATYÖN ESIKUVANA	29
4.4 SUKUPUOLITTUNEITA KÄYTÄNTÖJÄ, YHTEENTÖRMÄYKSIÄ JA TEHOKKUUSAJATTELUA	30
5 PEDAGOGIEN ESIINMARSSIA	37
5.1 LASTENTARHANOPETTAJALIITTO KEHITYKSEN AJAJANA	38
5.2 PROFESSIONAALISTUMISPYRKIMYSTEN TUEKSI	39
5.3 VARHAISKASVATUKSEN AJANKOHTAISIA LAKIMUUTOKSIA	40
5.4 ELINIKÄINEN OPPIMINEN YLIKANSALLISESSA UUSLIBERALISTISESSA KEHYKSESSÄ	40
5.5 TUTKIMUKSEN AINEISTO – LASTENTARHA-LEHDET 2010-2015	43
5.5.1 <i>Lastentarha-lehdet 1–5, 2010</i>	43
5.5.2 <i>Lastentarha-lehdet 1–5, 2011</i>	48
5.5.3 <i>Lastentarha-lehdet 1–5, 2012</i>	52
5.5.4 <i>Lastentarha-lehdet 1-5, 2013</i>	55
5.5.5 <i>Lastentarha-lehdet 1-5, 2014</i>	58
5.5.6 <i>Lastentarha-lehdet 1-5, 2015</i>	62
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	67
6.1 PÄÄMÄÄRÄNÄ – AMMATIN ARVOSTUS JA OIKEA AMMATTILAINEN	67
6.2 EU:N LAATUTAVOITTEET – SUOMALAISEN VARHAISKASVATUKSEN OHJENUORA	71
6.3 PROFESSIOKEHITYKSEN MAHDOLLISTAJAT JA ESTEET	72
6.4 IDEAALITOIMIJUUDEN TYYPIIT	74
6.4.1 <i>Lasten osallistaja huolehtii lapsikansalaisten hyvinvoinnista</i>	75
6.4.2 <i>Vastarinnan tekijä puolustaa omaa osaamista ja työhyvinvointia</i>	75
6.4.3 <i>Johtajuus on oma ammattinsa</i>	76
6.4.4 <i>Pedagoginen asiantuntija – opettajana toisten opettajien joukossa</i>	76
6.5 VAIKUTTIMET JA PYRKIMYKSET IDEAALITOIMIJUUSTYYPEISSÄ	77
7 POHDINTA JA JATKOTUTKIMUKSET	81
LÄHTEET	85

1 JOHDANTO

Pitkäaikaisella lastentarhanopettajan kokemuksella, useissa päiväkodeissa työskennelleenä – väitän – että päiväkotien organisaatiokulttuurissa on olemassa normittunut käsitys hyvästä ammatillisuudesta. Tämä käsitys vaikuttaa arjen toimijuuteen ja muokkaa yhteistä identiteettiä. Hyvältä päiväkodin työntekijältä odotetaan tietynlaista toimijuutta.

Tutkimusaiheeni valinta lähti liikkeelle näistä havainnoistani. Havaintoni synnyttivät ajatuksen – viihtyykö päiväkodissa parhaiten hoivaajaidentiteetin omaava henkilö? Onko hän myös eniten työstään motivoitunut ja siihen sitoutunut? Yhdistyykö hoivaajaidentiteetissä käytännöllisyys ja arjen rutiinien arvostaminen? Ajatukseni saivat minut pohtimaan lastentarhaopettajapulan syitä. Voiko sillä olla jotain tekemistä yhdenmukaisen organisaatiokulttuurin kanssa? Poikkeako lastentarhanopettajan ammatillinen identiteetti liikaa hoivakulttuurin käytännöistä?

Opiskelujeni myötä kiinnostukseni aihepiiriä kohtaan syveni. Tutkimukseni yhtenä tavoitteena on avartaa ajattelua työyhteisössä vallitsevien äänettömien odotusten eli normeiksi muuttuneiden käsitysten olemassaolosta. Tietoisilla tai tiedostamattomilla asenteilla voidaan toimia positiivistenkin muutosten jarruna. Tietoiseksi tekemisen kautta edesautetaan dialogisuutta, jolla on myönteistä vaikutusta työntekijöiden työhyvinvointiin, motivaatioon ja työhön sitoutumiseen.

Iris Ruoho ja Sinikka Torkkola (2010) ovat tutkineet journalismin sukupuolittavia käytäntöjä. Löysin heidän käsityksistään sen punaisen langan, jolle hypoteesini päiväkodissa olevasta ideaali-toimijuudesta, ”tarhantädistä” rakentuu. Voisin jopa väittää, että heidän ajatuksensa tiivistävät sen mitä pyrin tutkimuksellani laajemmin tuomaan esille. Ruohon ja Torkkolan väite on niin osuva, että katson parhaaksi siteerata heidän ajatuksiaan.

”Journalismin ideaalit merkitsevät ymmärrystä journalismin yhteiskunnallisesta ja kulttuurisesta paikasta. Ideaalit konkretisoituvat käsityksiksi journalismin tehtävistä, tavoitteista ja keinoista. Nämä usein tiedostamattomat ideaalit ohjaavat konkreettisten mediatuotteiden tekemistä. Käytännöt, jotka eivät aina ole sopuissa ideaalien kanssa, voivat paljastaa ihanteiden

ristiriitaisuuksia. Tiedostetut ristiriitaisuudet voivat, ainakin periaatteessa, myös horjuttaa vallitsevia ideaaleja. - -” (Ruoho & Torkkola 2010, 112.)

Nämä journalismin kontekstissa esitetyt väitteet ovat siirrettävissä kuvaamaan myös päiväkodin maailmaa. Näiden ajatusten avulla piirrän esiin kuvan oletukseni mukaisesta sukupuolittuneesta päiväkodin ideaalitoimijasta, tarhantädistä. Vallitsevien ideaalien horjuttaminen pitää sisällään toivon siitä, että tietoisella toisin tekemisellä on mahdollista vaikuttaa normeiksi muuttuneisiin käytäntöihin kuten ”kaikki tekee kaikkea” -ajatteluun. Toisintekeminen on erilaisten persoonallisten ja ammatillisten identiteettien sekä vahvuuksien arvostamista, luovaa ongelmanratkaisukykyä ja aitoa vuorovaikutuksellisuutta.

Aiempiin tutkimuksiinsa viitaten (2013, 2014b) Anneli Eteläpelto, Päivi Hökkä, Susanna Paloniemi ja Katja Vähäsantanen (kts. Eteläpelto ym. 2014, 21–22) esittävät toimijuuden olevan persoonallisuuteen sidottu, ajallisesti muuttuva elementti. Ammatillinen toimijuus näyttäytyy heidän tutkimuksissaan erilaisissa vaikuttamisen ja valintojen prosesseissa, jotka koskevat työtä tai ammatillista identiteettiä.

Martin M. Chemersin (2002, 8) mukaan työntekijän status ryhmässä määrittyy hänen kyvyistään toimia yhdenmukaisesti eli prototyyppisesti ryhmän muiden jäsenten kanssa. Hän viittaa sosiaalisen identiteetin teorioihin prototyyppisyyden käsitteellä, jolla tarkoitetaan normatiivisia käsityksiä ryhmän sisäisestä käyttäytymisestä.

Normittunut päiväkodin toimijuus syntyy käsitysteni mukaan kutsumuksellisen naishoivan ja uusliberalistisen tehokkuusajattelun ristipaineista. Äidillisinä hoivaajina – koulutuksellisista eroista riippumatta – naiset odottavat itseltään ja muilta tietynlaista sukupuolensa esittämisen tapaa. Leena-Maija Rossin (2010, 21, 26–27) mukaan biologinen sukupuoli, sex, ominaisuutena on yhteydessä sille annettuihin kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin merkityksenantoihin sekä sosiaalisissa tilanteissa ilmeneviin valtasuhteisiin ja hierarkkisiin järjestelmiin. Hän esittää Judith Butlerin ajatuksen siitä, että sukupuolta, gender, voidaan tehdä performatiivisesti toistojen kautta naisisiksi ja miehiseksi määriteltyjen tapojen kautta tai toistoihin sisältyvänä toisintekemisinä.

Naisisiksi ja miehiseksi miellettyjen sukupuoliroolien kautta syntyvät yhteiskunnallisesti normittuneet sukupuolen esittämisen tavat. Sukupuolitapaisuuden käsitteellä tarkoitetaan näitä kulttuurisesti muotoutuneita sukupuoleen liitettyjä tapoja tai tottumuksia, joiden mukaisesti sukupuolta oletetaan esitettävän. Naistapaisesti toimiva nainen mielletään äidilliseksi hoivaajaksi. (Jokinen 2004, 5–6.)

Jaana Vuori (2010, 116) esittää hoivatyön samaistuvan kulttuurisesti naiseuteen ja äitiyteen. Maternalistisessa ajattelutavassa naisilla on tärkeä tehtävä yhteiskunnallisina äiteinä, jotka toimivat yksityisen piirissä kodista ja perheestä huolehtien. Kodin ulkopuolella, julkisen piirissä, naisten toimijuus määrittyy yksityisen piiriin kuuluvan äitiyden roolin kautta.

Päiväkodin arjessa ideaalina pidetty työntekijä näyttäytyy struktuuria rakastavana, käytännönläheisenä toimijana – arjen tehopakkauksena. Tohkeisuus on Eeva Jokisen (2015, 32, 48–49) mukaan nykyajalle tyypillistä ja arvostettua yltiöenergisyttä, sosiaalisuutta ja liioittelua. Tohkeisuus on muotoutunut kapitalistisen yhteiskunnan elämisen ja työn ehdoiksi.

Tehokas toimija ei tuo julki tuntemuksiaan päiväkotiarjen vilskeestä – vaan pitää kiirettä ja melua työhön luontaisesti kuuluvana – ehkä hiljaa kärsien, mutta kasvonsa säilyttäen. Naisvaltaisessa päiväkotiyhteisössä normatiivisten odotusten kautta syntyneisiin epäaidoilta vaikuttaviin sosiaaliin vuorovaikutustilanteisiin on helppoa törmätä. Rehellisesti väsymyksensä julki tuovaa saatettaisiin pitää heikkona ja epäammattimaisena. Vanha suomalainen sanonta kuuluu: ”Nainen vaietkoon seurakunnassa.” Eero Suoninen (2013, 49) viittaa kasvotyöllä Erwing Goffmanin käsitteeseen, jolla tarkoitetaan tarvetta suojella omia ja muiden kasvoja hankalilta tilanteilta. Kasvotyöhön kuuluu seurausten puntaroiminen etukäteen hankalaksi koettuja tilanteita välttämällä ja normatiivisuutta suosimalla.

Päiväkodissa on voinut törmätä ilmiöön, jossa työntekijät kyseenalaistavat toistensa professionaalisuutta. Tämä näyttäytyy sosiaalipsykologian teorioista tutuksi tulleella sivustakatsomisen ilmiönä. Auttamisen sijaan tarkkaillaan työkaverin selviytymistä haastavassa tilanteessa. Sivustakatsijat käyvät jälkipuintia arvioinnin kohteeksi joutuneen selviytymiskamppailusta koskien esimerkiksi lapsiryhmän hallintaa tai yksittäisen lapsen negatiiviseen käyttäytymismalliin puuttumista. Työyhteisö odottaa hyvän työntekijän selviytyvän näistä tilanteista.

Helena Hirvonen (2012) viittaa Paula Englandin (2005) käsitteeseen ”sukupuolittunut emotionaalinen hyväksikäyttö”, jossa ammatin ulkopuolisten tekijöiden synnyttämät sukupuolittuneet käsitykset liitetään helposti naisten tekemään ihmissuhdetyöhön. Nämä käsitykset synnyttävät mielikuvan uupumattomasta kaikkivoipaisesta naisesta. Nämä ajansaatossa muotoutuneet kulttuuriset käsitykset muodostuvat itsestäänselvinä pidetyiksi normeiksi. (Hirvonen 2012, 92–93.)

Päiväkodin rutiininomaiset työnsisällöt sekä työntekemisen tavat luovat ja ylläpitävät stereotyyppisiä käsityksiä. Tämä näkyy hyvän työntekijän määrittelyissä. Hyväksi työntekijäksi valikoidaan toimimalla tarkoin päiväkotiyhteisössä vallitsevien yhdenmukaisten käsitysten ja odotusten mukaisesti. Pakot ja yhdenmukaisuuden odotukset siirtyvät työntekijältä toiselle eri ammattiryhmien

sisällä ja niiden välillä. Käsitukset ideaalitoimijuudesta ohjaavat myös eri toimintojen suunnittelua ja toteutusta. Hyvä työntekijä osaa luokitella toiminnan suunnitteluvaiheessa arjen käytänteet toimiviksi tai ei-toimiviksi. Toimintatapa sulkee ulos myös monia uusia ja luovia kehittämissideoita. Yhdenmukaisuuden paineet vaikuttavat työntekijän kokemaan hyvinvointiin ja motivaatioon. Niillä on yhteyttä uskallukseen toimia luovasti uusia toimintatapoja kokeillen ja hyväksyä toisin tekeminen myös muilta. Lasten kertomuksissa yhdenmukaisen käyttäytymisen vaateet voivat olla koettuja pakkoja nukkumisesta tai syömisestä. Isot lapsiryhmät, kiire ja arjen rutiinit muuttavat lapset helposti objekteiksi, toiminnan kohteiksi. Tällä on vaikutusta lasten luovuuden, motivaation, osallisuuden sekä hyväksynnän kokemuksiin.

Moniammatillisessa työyhteisössä tulisikin suunnata huomio työntekijöiden vahvuuksiin heikkouksien sijasta, erilaisia identiteettejä johtamalla. Anneli Eteläpellon ym. (2013) tutkimuksiin viitaten Salme Mahlakaarron mukaan identiteettityöskentelyssä on kyse persoonalliseen identiteettiin liitetyn kokemuksellisen minäkäsityksen vahvistamisesta toimijuuden taustalla (kts. Mahlakaarto 2014, 49).

Edgar Schein (2010) määrittelee organisaatiokulttuurin läsnäolevaksi ja jatkuvasti muuttuvaksi ilmastoksi, joka syntyy yksilöiden käyttäytymisen ja ryhmän sosiaalisten vuorovaikutusprosessien kautta. Johtajuudella, dynaamisena vuorovaikutusprosessina, rakennetaan toimivaa organisaatiokulttuuria. Johtajuus ja kulttuuri ovat kuin saman kolikon eri puolia. Johtajuus on ihmisten aktiivista osallisuutta, joka luo mahdollisuuksia uudenlaisen kulttuurin synnyttämiseen. Kulttuurinen ilmasto voi olla myös jäykkää ja paikallaan olevaa asettaen sosiaalisia odotuksia ihmisten tekemille havainnoille, ymmärrykselle, käyttäytymiselle sekä tunteiden ilmaisulle. Nämä kulttuuriset normit luovat myös ennustettavuutta ja ymmärrystä ihmisten väliselle käyttäytymiselle. (Schein 2010, 3.)

Risto Harisalon (2008) mielestä organisaatiokulttuurissa on kyse syvätason tiedostamattomista tekijöistä, jotka sopeuttavat ihmisiä yhteisesti sovittuihin ajattelutapoihin ja käyttäytymisen normeihin. Organisaatiokulttuurilla on vaikutusta sen piirissä vaikuttavien ihmisten toimijuuteen joko vahvistamalla tai heikentämällä sitä. Toimijuus on kulttuurisidonnaista, organisaatiokulttuurin ihmisten toimintaa ohjaavan luonteen vuoksi. Organisaatiokulttuurilla on siten oma henkinen todellisuutensa, joka muodostuu organisaatiokulttuurin syvätason itsestäänselvinä pidetyistä perusolettamuksista sekä arvoista, säännöistä ja normeista. (Harisalo 2008, 264–265, 267–268.)

1.1 Tutkimusaineisto ja tutkimuskysymykset

Tutkimusaineistona käyttämäni Lastentarhalehtien julkaisijana toimii Lastentarhanopettajaliitto, joka huolehtii lastentarhanopettajien eduista ja pyrkii vaikuttamaan myönteisesti varhaiskasvatuksen kehitykseen. Tutkimusaineisto käsittää vuosina 2010–2015 ilmestyneet Lastentarhalehden pääkirjoitukset, joita on 25 kappaletta.

Liisa Rantalaiho (2004) kuvaa ammattien olevan jatkuvassa muotoaan hakevassa liikkeessä, jossa ne liikkuvat suhteessa muihin ammatteihin ja työelämän rakenteisiin.

”Se, minkä tiedämme myöhemmin muotoutuvan ammatiksi, on aluksi jotakin muuta. Menneisyyteen katsomalla voimme tavoittaa ammatin ”juuret”, koska osaamme jälkiviisaasti tulkita ne sellaisiksi.” (Liisa Rantalaiho 2004, 235.)

Tutkimukseni pyrkii löytämään vastauksia siihen, millaista ammattiin liittyvää ”liikettä” Lastentarha-lehtien pääkirjoituksissa tuotetaan. Tutkimuksellinen mielenkiintoni kohdistuu kahteen varsinaiseen tutkimuskysymykseen.

- 1. Millaista ideaalitoimijuutta Lastentarha-lehtien pääkirjoituksissa tuotetaan?**
- 2. Mitä ideaalitoimijuudella tavoitellaan?**

Näiden kysymysten ohella olen kiinnostunut myös siitä, millä tavoin sukupuoli mahdollisesti näyttäytyy tutkimusaineistossa.

Tutkimusaiheeni on ajankohtainen käynnissä olevan varhaiskasvatusta koskevan vilkkaan keskustelun vuoksi. Hallituksen varhaiskasvatukseen kohdistamat leikkaukset ovat kuumentaneet erilaisissa medioissa varhaiskasvatuksen ammattilaisten sekä lasten vanhempien tunteita. Keskusteluja on käyty esimerkiksi lapsiryhmien koosta, varhaiskasvatuksen määrityksistä ja lakimuutoksista. Säästötoimenpiteet herättävät lisäkysymyksiä siitä, onko varhaiskasvatuksen ammattilainen pelkkä tarhantäti koulutuksesta ja ammattitaidosta riippumatta?

2 TOIMIJUUDEN TARKASTELUA

Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset rajaavat toimijuuden näkökulmia. Mielenkiintoni kohdistuu toimijuuden, sukupuolen ja vallan välisiin suhteisiin sekä ammatillisen toimijuuden ilmenemis-
muotoihin. Tämän tutkimuksen kannalta olennaista on toimijuuden tarkastelu sitä rajoittavien ja mahdollistavien tekijöiden kautta. Toimijuudessa kiinnostavaa on sen vastinparit – mahdollisuudet ja sulkeumat.

2.1 Toimijuustutkimuksia

Hanna Ojala, Tarja Palmu ja Jaana Saarinen (2009) antavat toimijuudelle feministisessä tutkimuksessa toisaalta dynaamisen luonteen, mutta he ymmärtävät sen myös muuttumattomana elementtinä. Toimijuus paikallaan pysyvänä on kuvaus ihmisen ja hänen ympäristönsä välisestä suhteesta, jota erilaiset käytännöt, normit ja odotukset määrittävät. Toimijuuden dynaaminen luonne on monisäikeinen elementti, jossa vaikuttavat erilaiset kulttuuriset, historialliset sekä sosiaalisten tekijät. Toimijuuden tarkastelussa tulee ottaa huomioon myös ihmisten keskinäiset eroavaisuudet esimerkiksi ikä, kansalaisuus tai sukupuoli. (Ojala, Palmu & Saarinen, 2009, 14–16.)

Kirsti Lempiäinen (2007) luonnehtii sukupuolen ja toimijuuden välisen suhteen muodostuvan valtarakenteisiin perustuvista suhteellisen pysyvistä sukupuolten roolijärjestyksistä, jossa miestoi-
mijoilla on enemmän valtaa verrattuna naisten toimijuuksiin. Sukupuoli voi siten mahdollistaa tai rajoittaa toimijuutta. Nämä mikrotasolta eli kodin piiristä lähtöisin olevat rooliodotukset ja -mallit ovat laajentuneet makrotason yhteiskunnallisiksi ilmiöiksi ja kulttuurisiksi tavoiksi. Toimijuus synnyttää sukupuolen esittämisen tapoja ja sukupuolisia järjestyksiä sekä irtaannuttaa niistä. Kyse on habituksesta ja sukupuolitapaisuudesta. (Lempiäinen 2007, 109–117.)

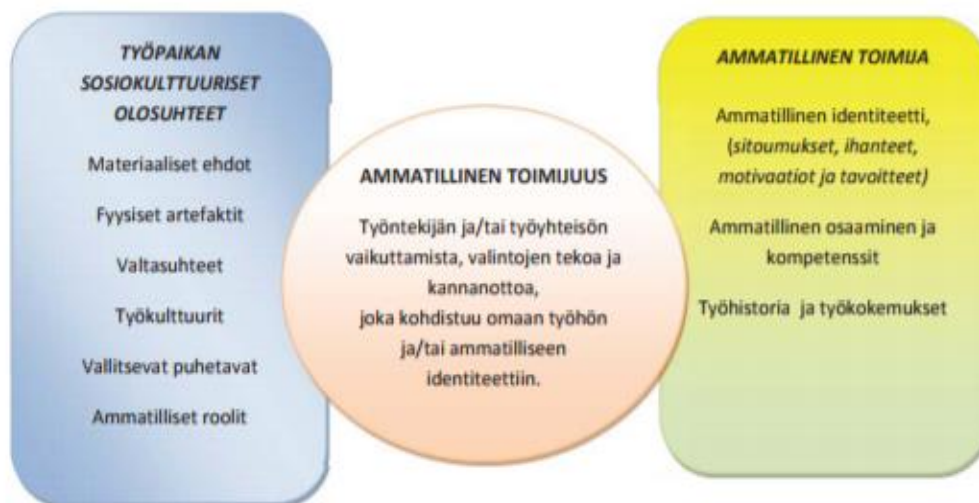
Mary Evans (2013) on kiinnostunut globaalien uusliberalistisen politiikan määrittämisestä ideaalitoimijuudesta. Evansin mielestä feministinen tutkimus on kohdentanut huomionsa jo parin sadan vuoden ajan naisten yhteiskunnallisesti heikompaan asemaan miesten palvelijoiksi luokiteltuina. Naisen toimijuus sekä yksityisen että julkisen piirissä on määritty miesten vallan kautta naisten tehdessä valtaosan töistä pienemmällä palkalla. Evansin mukaan uusliberalistinen käsitys toimijuudesta on sukupuolittunutta siihen liitettyjen älyllisten vaateiden kautta, joita kuvaavat termit yksilöllisyys, itsevarmuus, päättäväisyys, autonomia ja vapaus rasitteista. Nämä määreet on liitetty osaksi uusliberalistista ideaalitoimijan mallia, joka vastaa markkinatalouden odotuksia. Evans on huomannut monien tutkijoiden löytäneen yhteyden näiden ominaisuuksien ja miessukupuoleen liitettyjen käsitysten välillä. Evans on tehnyt huomioita myös siitä, että monien tutkijoiden mielestä hoivan ja sukupuolen välinen kytkös vähentää uusliberalistisen ajattelumallin mukaista yksilöllisyyden ja itsevarmuuden toteutumista. Monet yhteiskunnat ovat kautta historian olleet naisvihamielisiä. Miehet ovat saaneet puolestaan osakseen sympatiaa heikkoina pidettyjen naisten huolehtimisesta. Uusliberalistinen eetos on kohdentanut sympatian itseän ja tehnyt ihmisistä säälimättömiä. Haavoittuvuus ei sovi uusliberalistiseen etiikkaan, eikä sitä haluta nähdä itsessä. Markkinatalouden ideaalitoimijan malli on autonominen miestoimija, joka ottaa vastuun omasta moraalista ja sosiaalisesta asemastaan, mutta ei solmi siteitä toisiin tai kanna heistä vastuuta. Länsimainen toimijuuskäsitys miessukupuoleen liitettynä on ollut yhteydessä rahaan ja voiton tavoitteluun. Tämä käsitys on ollut problemaattinen naisten näkökulmasta, koska naiseus on liitetty korkeaan moraaliin, sympatiaan ja empaattisuuteen. Naisten työelämässä toimiminen on kuitenkin murtautunut sukupuolittunutta toimijuuskäsitystä ja lisännyt naisten toimijuuskokemuksia. Tämä transformaatio yhdistetään lisääntyneeseen hyvinvointiin. (Evans 2013, 47–53.)

Anthony Giddens (1984) näkee rakenteellisten tekijöiden sekä vahvistavan että rajoittavan toimijuutta. Giddensin mukaan toimijuutta ei voida tarkastella rakennetekijöistä riippumattomana, vaan toimijuus on aikaan, paikkaan, valtaan ja sääntöihin liittyvien tilanteiden aspektien synnyttämää. Rakennetekijöillä on dualistinen luonne niiden ollessa sekä toimijuuden välineitä että sen tuotoja. Erilaiset rakennetekijät, esimerkiksi normit, muokkaavat toimijuutta, joka puolestaan vaikuttaa normeihin. Toimijuus on tavoitesuuntautunutta, motivoitunutta ja tarkoituksellista toimintaa tietyn asiantilan saavuttamiseksi. Giddensin mukaan jokainen yhteiskunnan jäsen statuksesta riippumatta on tietoinen yhteiskuntansa rajoittavista ja sortavista tekijöistä. Yhteiskunta on toimijoidensa kautta syntynyt. (Giddens 1984, 94–121.)

Tuula Gordonin (2005) mielestä toimijuuden tunne on yhteydessä minäpystyvyyden kokemuksiin sekä kulttuuristen ja sosiaalisten positioiden luomiin mahdollisuuksiin ja rajoitteisiin. Uusliberalistinen eetos korostaa yksilön rajattomia mahdollisuuksia ja aktiivista yrittäjämäistä elämänsenttettä. Tämän näkemyksen mukaan yksilön vapautta ei tule rajoittaa yhteiskunnan luomilla rakenteilla. Yksilöllä ajatellaan olevan vastuu omasta onnellisuudestaan. (Gordon 2005, 114–129.)

Suvi Ronkaisen (1999) väitöstudkimuksessa toimijuus esitetään riippuvaiseksi eletyn elämän tilanteisuuksien kautta muotoutuneesta minuudesta, subjektista. Tyylilliset erot eri toimijuuksien välillä syntyvät subjektien kokemista ajallisista, diskursiivisista ja paikallisista eroista. Nainen määrittyy ruumiillisesti eletyn elämänsä kautta kulttuuriseksi toiseksi, jossa maskuliinisuus, miehen ruumiillisuus määrittyy normatiivisuutta määritteleväksi subjektiksi. Toimijuus on paikka- ja kontekstisidonnaista ruumiillisuuden kautta, mutta eletyn elämän kokemuksellisuuksien reflektointinen mahdollistaa uusia toimijuuden tavoitteita ja mahdollisuuksia. Näissä reflektiivisissä subjektiviteetin välitiloissa oleminen tarvitsee kykyä sietää uusien haluamisten synnyttämää tiedon puutetta ja epävarmuutta. Erilaisten kokemusten kautta syntyneet subjektin ristiriitaiset tilat saavat etsimään uusia ratkaisuja, toisin tekemisen mahdollisuuksia. (Ronkainen 1999, 215 –220, 226.)

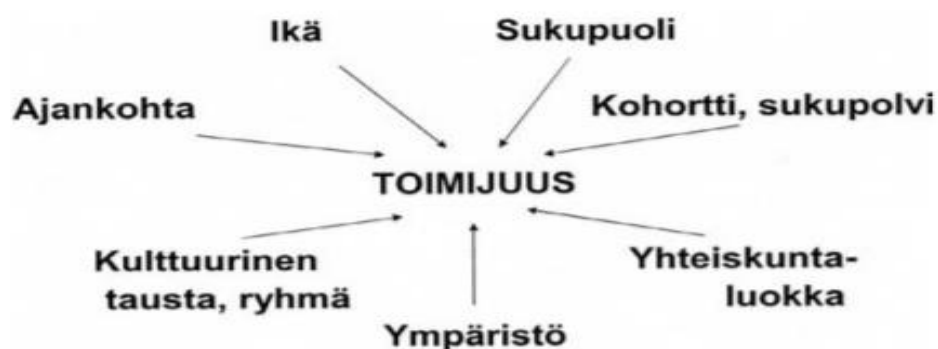
Aktiivista toimijuutta pidetään yhä enemmän tavoiteltavan hyveen kaltaisena. Aktiiviselta toimijalta edellytetään yrittäjämäistä elämänsenttettä, jonka tavoitteena on osallistuva ja yhteiskunnallisesti aktiivinen kansalainen. Tämä suuntaus näkyy niin aikuiskasvatuksen parissa kuin viranomaisten puheissa. Aktiivisen toimijuuden vastakohtina ovat avuttomuus sekä rajoitettu toimijuus, jota on tarkasteltu sukupuolinäkökulmasta tyypillisesti naistoimijuuteen liitetynä. Aikuiskasvatuksessa aktiivinen toimijuus nähdään yksilöiden päätäntävällän käyttönä, jonka päämääränä on vallankäytön ja valtautumisen lisääntyminen. Käsitteet ”power over”, ”power to” ja ”power with” viittaavat vallankäytön kohdentamisen tapoihin. Kun valta on epätasaisesti jakautunutta kuten ”power over” -suhteessa, toinen on silloin vallankäyttäjä ja toinen sen kohde. ”Power to” viittaa vallankäytöllä saavutettaviin tavoitteisiin. ”Power with” puolestaan on yhteisten tavoitteiden saavuttamista kollegiaalisen toiminnan avulla. (Eteläpelto, Heiskanen & Collin 2011, 9–13, 15.)

KUVIO 1. Ammatillinen toimijuus ja siihen liittyvät tekijät (Eteläpelto, Vähäsantanen, Hökkä & Paloniemi 2013, 2014b, kts. Eteläpelto, Heiskanen & Collin 2011, 22).

Toimijuus on monitulkintainen ja monitieteinen käsite, joka on yksilön tai yhteisön aktiivista vaikuttamista, valintojen tekemistä ja osallisuutta sekä työn- ja elämänhallinnan kokemuksia. Ammatillinen toimijuus on prosessinomainen työntekijän ja työyhteisön vaikutusten ja valintojen kautta tapahtuva identiteettineuvottelu, jonka tärkeänä tavoitteena on vaikuttaa myönteisesti yksilöiden ja yhteisöjen oppimiseen sekä organisaatioiden uudistumiseen. Toimijuuden subjektikeskeinen, sosiokulttuurinen luonne tarkoittaa yksilön diskursiivisesti, käytännöllisesti ja kehollisesti saatuja kokemuksia, jotka muokkaavat yksilön persoonallista identiteettiä myös tulevana kokemuksina. Toimijuus syntyy vuorovaikutusprosessissa ympäristötekijöiden ja yksilö- tai yhteisötason toimijoiden välillä. Rakenteelliset tekijät erilaisina fyysisinä, materiaalisina tai aineettomina ehtoina joko rajoittavat tai tukevat toimijuutta. Subjektikeskeinen sosiokulttuurinen lähestymistapa ammatilliseen toimijuuteen näkee toimijuuden identiteettineuvotteluna sekä aktiivisena vaikuttamisena työnehtoihin, joka on yhteydessä yksilön ajallisesti muotoutuneeseen toimijuuskäsitykseen. Työpaikan historiallisesti muotoutuneet sosiokulttuuriset tekijät voivat joko tukea tai rajoittaa toimijuutta. Ammatillisella toimijuudella vahvistetaan luovia työntekemisen tapoja sekä kehittäväää työtöytä. (Eteläpelto, Hökkä, Paloniemi & Vähäsantanen 2014, 21–24.)

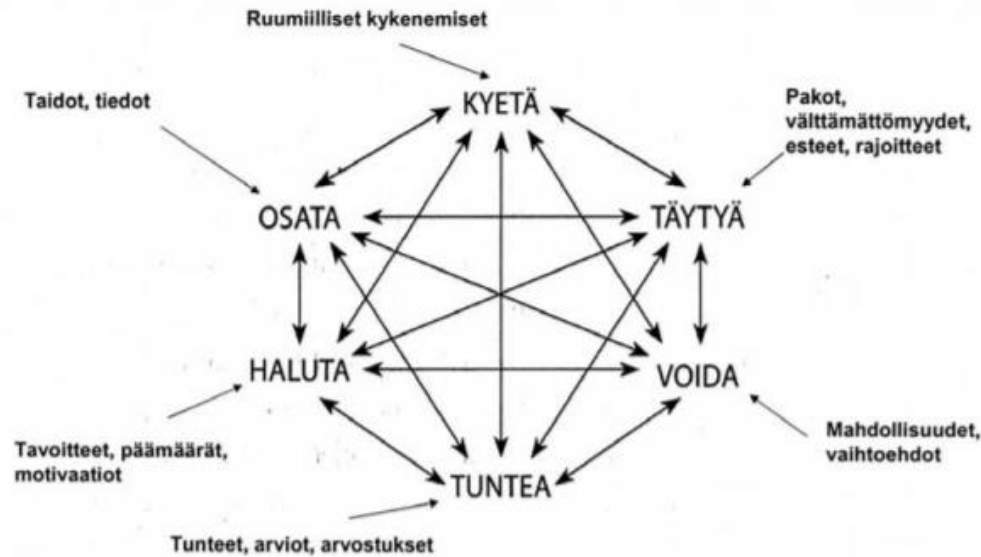
Jyrki Jyrkämän (2008) mukaan sosiologian teorioissa ollaan kiinnostuneita yksilön toimijuuden ja yhteiskunnallisten rakennetekijöiden välisestä suhteesta, jotka nähdään joko toimintaa mahdollistavina tai rajoittavina. Toimijuus on tavoitteellista kyvykkyyttä sitä rajoittavista rakenteista huolimatta. Toimijuuden luonne voi olla päämäärätietoista tai affektiivista tunteiden, tapojen tai perinteiden ohjaamaa käyttäytymistä. Jyrkämä on tutkinut ikääntyvien ihmisten toimijuutta toimijuuden koordinaattimallin- ja toimijuuden modaliteettimallin avulla. Koordinaattimallissa olevien rakenteellisten tekijöiden avulla voidaan kysyä mitkä seikat synnyttävät, mahdollistavat tai rajoittavat toimijuutta tai miten eri koordinaattien välinen dynamiikka vaikuttaa toimijuudessa tapahtuviin muutoksiin. (Jyrkämä 2008, 191–194.)

KUVIO 2. Toimijuuden koordinaatit (Jyrkämä 2008, 194).

Toimijuuden modaliteettimallissa toimijuus muodostuu kuuden eri toisiinsa kytkeytyvän tekijän kautta. Kykeneminen modaliteettina kuvaa yksilön ruumiillista ja henkistä toimintakykyä psykofyysisen olemassaolonsa kautta. Toimijuuden täytyä-modaliteetilla kuvataan erilaisia koettuja pakkoja tai esteitä, jotka voivat olla lähtöisin ihmisestä itsestään tai syntyä sosiaalisten paineiden seurauksena. Näitä ovat esimerkiksi ruumiilliset rajoitteet tai erilaiset sosiaaliset normit. Toimijuus on myös erilaisten mahdollisuuksien olemassaoloa, jota kuvataan mallissa voida-modaliteetilla. Tuntee-modaliteetti liittyy kykyyn arvioida prosessinomaisesti eri tilanteiden kautta syntyneitä tuntemuksia. Haluta-modaliteetti liittyy motivaatiotekijöiden ja toimijuuden väliseen suhteeseen. Näitä ovat esimerkiksi ruumiilliset rajoitteet tai erilaiset sosiaaliset normit. Osata-modaliteetilla kuvataan

hankittua tietotaitoa. Toimijuus muodostuu näiden kuuden modaliteetin välisessä vuorovaikutusprosessissa. (mas. 194–195.)

KUVIO 3. Toimijuuden modaliteetit (Jyrkämä 2008, 195).

2.2 Varhaiskasvatuksen näkökulmia toimijuuteen

Varhaiskasvatusta koskevaa tutkimusta on tehty paljon lasten osallisuuden, lapsuuden tutkimuksen ja lapsivaikutusten näkökulmasta. Tutkimusta on tehty myös varhaiskasvatuksen johtajuudesta, pedagogiikasta, moniammatillisuudesta, varhaiskasvatuksen laadusta ja asiantuntijuudesta. Varhaiskasvatuksen historiaa koskeva tutkimus sen sijaan näyttää vähäiseltä. Varhaiskasvatusta koskevaa tutkimusta, joissa tutkimuksellinen mielenkiinto kohdentuu työntekijöiden ja työyhteisön toimijuuden tarkasteluun erityisesti sitä rajoittavien tai mahdollistavien tekijöiden kautta, oli vaikea löytää. Näyttääkin siltä, että tällaista tutkimusta ei ole juurikaan tehty tai ainakin se on hyvin vähäistä. Aiempien tutkimusten löytämisen vaikeutta tukee Eteläpellon, Heiskasen ja Collinin (2011) näkemys siitä, että toimijuutta on tutkittu aikuiskasvatuksenkin piirissä vain vähän. Toimijuustutkimus

on keskittynyt etupäässä lapsuuden ja vanhuuden tarkasteluun. (kts. Eteläpelto, Heiskanen & Collin 2011, 10.)

Edellä mainittu vaikeus yhdessä tutkimusongelman laajuuden kanssa johti ratkaisuun etsiä tietoa myös muilta tieteenaloilta. Tutkimuksen poikkitieteellisyys ammentaa teoriaa hallintotieteistä ja yhteiskuntatieteistä. Toimijuuden tarkastelussa organisaatiokulttuuri, erityisesti sen syvätaaso on keskeistä. Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen rakentaminen on ollut työläs ja aikaa vievä prosessi. Omat kokemukset kuljettavat tutkimusta kertomuksellisesti eteenpäin, jossa kokemukset ja teoria kietoutuvat yhteen. Tästä kertomuksellisuudesta johtuen muodollisesti erillinen teoreettinen viitekehys on korvautunut paljolti työn sisällä juonellisesti eteneväksi.

Päivi Virkin tutkimus (2015) käsittelee päiväkotilasten arjen eritasoisia osallisuuden ja toimijuuden kokemuksia lasten itsensä kokemina sekä aikuisille muodostuneina käsityksinä. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita myös lasten osallisuuden ja toimijuuden huomioimisesta Lappeenrannan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa sekä varhaiskasvatusta kehitettäessä.

Jarmo Kinoksen (1997) tutkimus käsittelee Pierre Bourdieun kenttäteorian sekä uusweberiläisen professioajattelun näkökulmista päiväkotikentän muutoksia ja ammatillistumisen etenemistä vuosien 1973-1992 välisenä aikana. Kinoksen tutkimuksen keskeisenä ajatuksena on käsitys päiväkotikentän jatkuvista muutoskamppailuista, jotka ovat sisäsyntyisiä tai ulkopuolisten kenttien määräämiä. Professionaalistumiskamppailu on kenttien välistä taistelua vallasta, jossa toiset suljetaan ulkopuolelle. Tämän kehityksen mahdollistavat ammattijärjestö, yhteiskunta sekä koulutus. Ristiriitojen synnyttämä kenttien välinen dynaaminen prosessi on kamppailua valtaapitävän kentän saavuttettujen etujen puolesta sekä toisen kentän hyökkäyksiä omien etujen saavuttamiseksi. Päivähoidon kentällä kamppailua on ollut synnyttämässä sosiaalishallituksen valta-asema ja erilaiset omasta asemastaan kamppailevat ammattiryhmät, jotka eivät ole saaneet riittävästi tukea ammattijärjestöiltään. Päivähoitokentän perinteinen professionaalistuminen on vaikeaa miltei mahdotonta kentän käytännöllistä osaamista painottavan luonteen vuoksi, jossa käytännöllinen ja teoreettinen osaaminen eivät kohtaa. Päivähoitolain myötä päivähoidon eri ammattilaisryhmien välille syntyi ammatillisia näkemuseroja ja ristiriitoja johtuen eri hallinnonalojen ja palvelumuotojen kapeista intresseistä sekä intressien välisistä eroista. Päivähoitokentälle on ollut vaikea luoda minkään tieteenalan suojaamaa asiantuntijuusmonopolia johtuen ammattikuntien välisistä ristiriidoista sekä enimmäkseen ammattien semiprofessionaalisuudesta. (Kinon 1997, 262–269.)

Ritva Rouvinen (2007) tarkastelee väitöskirjassaan lastentarhanopettajien käsityksiä toiminnastaan, olettaen että toimijuuden perusta on yhteydessä taustaolettamuksiin ja -käsityksiin. Lasten-

tarhanopettajien toimijuus perustuu käytännön kokemuksen ja iän myötä karttuneeseen varmuuteen, rutiinien kautta rakentuvaan hiljaiseen tietoon sekä kutsumuksellisuuden elementeille, jotka määrittävät hyvän työn ehtoja. Lastentarhanopettajilla on Rouvisen mukaan jonkin verran muutosvastarintaa työtään koskeviin uudistuksiin ja he pitäytyisivät mieluummin vanhoissa tutuiksi tulleissa käytännöissä. Osa lastentarhanopettajista kokee taas muutokset tervetulleiksi rutiineja sisältävässä työssä. (49, 71–77.)

Piia Roosin (2015) väitöskirjatutkimuksessa huomio on lasten kerronnassa sekä heidän päiväkotiarjesta saaduissa kokemuksissaan. Roosin käyttämä päiväkotiarjen käsite kuvaa käytännön toimintaa, joka sisältää arjessa olevia toimintatapoja ja tottumuksia. Tutkimustuloksina päiväkotiarjessa on olemassa kaksi eri maailmaa, lasten ja aikuisten. Lasten kertomuksissa aikuisten ja lasten maailma lähentyvät toisiaan aikuisten ohjaaman tekemisen ja hoivan kautta. Aikuisten omat askaaret ja järjestyksen ylläpito sääntöineen ja rutiineineen sekä ympäristön luomien rajoitteiden avulla heikentävät lasten osallisuuden kokemuksia ja etäännyttävät lasten tarinoissa näiden kahden maailman välistä kohtaamista. Aikuisten osallisuus lasten leikeissä jäi tutkimustulosten mukaan vähäiseksi. (Roos 2015, 47, 52, 143–155.)

Outi Ylitapio-Mäntylä (2009) on tutkinut muistelumenetelmällä lastentarhanopettajien työn sukupuolistavia käytäntöjä ja vallan ilmenemismuotoja. Ylitapio-Mäntylä havaitsi väitöstutkimuksessaan, että lastentarhanopettajan työtä määrittävät erilaiset rakenteelliset vallankäytön ilmentymät, kulttuuriset odotukset sekä sukupuolittuneet toimintatavat. Lastentarhanopettajuus on liikkumista niiden määrittämässä tilassa sisältäen sääntöjä ja normeja sekä kutsumuksellisuuden, vastuun ja välittämisen elementtejä.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimukseni on kvalitatiivinen tutkimus ja sisällöllinen aikalaisanalyysi siitä millaista puhetta ideaalitoimijuudesta vuosien 2010-2015 Lastentarha-lehtien pääkirjoituksissa tuotetaan. Neljännessä kappaleessa taustoitin teoreettisesti ja kokemuksellisesti olettamustani ideaalitoimijuuden olemassaolosta. Tämän kapean historiallistavan viitekehyksen, esiymmärryksen, tarkoitus on suunnata lukijan mielenkiinto tutkimusongelmaan syventämällä käsitystä tutkittavasta ilmiöstä. Tarkoitus ei ole tehdä historiantutkimusta, joka on oma tutkimusalueensa. Esiymmärrys on kuin pidennetty johdanto tutkimusongelman tarkastelulle, jonka tarkoituksena on kasvattaa lukijan nälkää ja vakuuttaa hänet tutkimusaiheen tärkeydestä. Esiymmärryksessä oleva kokemuksellinen elementti on samalla tutkimuksen hermeneuttinen luonne, jossa tutkijan omat kokemukset ovat osa tutkimuksen ilmiökenttää.

Timo Laineen (2015) mielestä tutkimusentekoon sisältyvä hermeneuttinen ulottuvuus syntyy tutkijan subjektiivisen kokemuksen kautta, joka on havainnoista ja tulkinnoista muodostuvaa esiymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Esiymmärrys on olemassa subjektiivisena, kokemuksellisesti tuttuna ja tutkittavasta aiheesta valmiiksi tiedettynä. Nämä tutkijan subjektiiviset, kokemusten kautta tutuksi tulleet merkitykset toimivat varsinaisen tutkimuksen peilauspintana, laajentaen ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä sekä helpottaen varsinaisen tutkimuksen tekemistä. Hermeneutiikka ei pyri luonnontieteellisesti perusteltavien totuuksien yleistettävyyteen. (Laine 2015, 32–34.)

Katja-Maria Miettusen (2014, 169) mukaan muisteleminen historiantutkimuksen välineenä on henkilökohtaisesti tärkeiden merkitysten valintaa kertomisen kohteiksi. Merkityksellisten muistojen valinta erottaa muistelemisen tarkasta muistamisesta, jolloin muisteleminen muuttuu menneisyyden sijaan nykypäivän kuvaukseksi.

3.1 Tutkimuksen rajaaminen ja luotettavuus

Tutkimukseni rajaaminen vuosille 2010-2015 on ollut valintakysymys, johon on vaikuttanut näiden vuosien aikana tapahtuneet varhaiskasvatuksen uutisoinnit ja ajankohtaiset keskustelut. Keskustelut ovat olleet aktiivisia erilaisissa mediavälineissä ja sosiaalisissa kanavissa. Keskusteluja on käyty esimerkiksi lapsiryhmien koosta, varhaiskasvatuksen määräyksistä ja lakimuutoksista. Vuonna 2015 toteutettiin Vain kaksi kättä -mielenilmaus vastustuksena hallituksen varhaiskasvatukseen kohdentamille leikkauksille, erityisesti lapsiryhmien koon kasvattamiselle. Tutkimusaineiston valinnassa ja rajaamisessa ratkaisevaa on ollut muutokseen aistiminen ja mielenkiintoni tähän käänteeseen liittyen.

Aloittaessani graduseminaarissa syksyllä 2014 rajasin tutkimusaineiston tarkastelun silloisen tilanteen mukaan vuoteen 2015, tavoitteena myös työni loppuunsaattaminen. Jatkuvässä muutoksessa oleva varhaiskasvatuskenttä olisi muussa tapauksessa aiheuttanut työni kohtuuttoman venymisen. Keskustelu jatkuu vilkkaana ja siitä syystä aiheen rajaaminen sekä pisteen asettaminen tutkimuksen tekemiselle on ollut tärkeää. Tutkimusta olisi ollut mahdotonta tehdä uusien keskustelujen ja päätösten perässä juosten tai uusia tutkimuspolkua loppumattomasti seuraten. Tutkimuksen tekemistäkään ei voi jatkaa loputtomiin.

Osa kunnista on sittemmin rajannut subjektiivista päivähoito-oikeutta ja kasvattanut lapsiryhmien kokoa suhteessa henkilökunnan määrään. Tutkimuksessa ei paneuduta näihin sisältöihin. Tutkimus aikalaisanalyysinä käsittää vuosina 2010-2015 tapahtuneet varhaiskasvatuksen ajankohtaiset laki- ja hallinnollisen ohjauksen muutokset, jotka tuodaan pääpiirteittäin esille. Tutkimusaineistoa koskeva rajaus tehtiin tutkimusprosessin alkuvaiheessa sen hetkisten ajankohtaisuuksien mukaan, joita raamittivat toiveet uuden varhaiskasvatuslain saamisesta sekä keskustelut varhaiskasvatuksen hallinnollisesta siirrosta sosiaalitoimesta opetustoimeen. Ulkopuolelle rajataan uuden varhaiskasvatuslain ja vanhan päivähoitolain sisällöllinen erittely. Tutkimuksessa ei tarkastella varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen suunnitelmia.

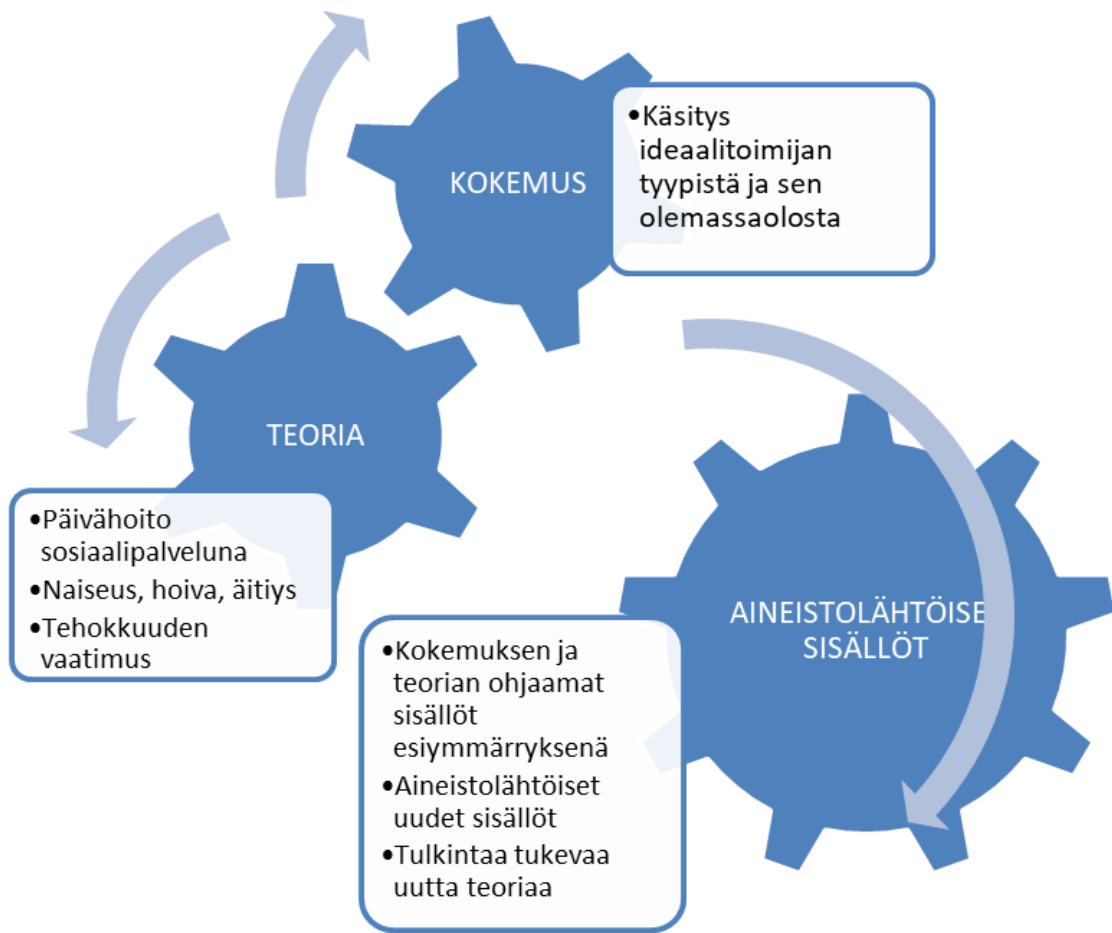
Pääkirjoitusten sisällöt on analysoitu kuuden vuoden osalta, sisältäen joka vuodelta viisi pääkirjoitusta. Huolellinen tutkimusaineistoon perehtyminen ja sen sisällöllisten esimerkkien kattava esittäminen kerryttää luonnollisesti tutkimuksen sivumäärää. Usein toistuvien teemojen esimerkinomainen esittäminen on ollut kuitenkin valintakysymys. Tällä olen halunnut vaikuttaa myös tutkimuksen luotettavuuteen. Lukija voi täten tehdä omat päätelmänsä toistuvista teemoista sekä niiden

sisällöistä. Jari Eskola ja Juha Suoranta (2014) tarkoittavat saturaation käsitteellä kylläntymispisteen saavuttamista, jolloin lisäaineisto ei toisi merkittävästi uutta informaatiota tutkimustulosten alkaessa toistaa itseään. Saturaation saavuttaminen vaatii tutkijalta tietoa siitä mitä hän on hakemassa. Omat kokemukset aiheesta voivat helpottaa kylläntymispisteen havaitsemista. (Eskola & Suoranta 2014, 63–64.) Aihepiirin tuttuus ja esiyymmärrys teoriaohjaavana analyysikehyksenä ovat helpottaneet sisällöllisten teemojen etsimistä, luokkien valintaa sekä saturaatiopisteen tunnistamista.

Kari Kiviniemen (2015) mukaan laadullisen tutkimuksen prosessiluontoisuus toimii myös tutkimusentekoa rajaavana. Tutkimuksen edetessä näkökulmat valikoituvat ja tutkimukselliset ydinideat tarkentuvat. Todellisuuden kuvaus heijastelee aina tutkijan omia tulkintoja ja tutkimuksellisia intressejä. (Kiviniemi 2015, 77.)

3.2. Tutkimuksen rakenne ja analyysimenetelmät

Tarkennan tässä kappaleessa tutkimukseni metodisia valintoja havainnollistavan mallin (KUVIO 4) avulla. Teorian ja kokemuksen välisessä vuoropuhelussa syntynyt esiyymmärrys sekä tutkimusaineiston sisällöt kietoutuvat toisiinsa ohjaten tutkimuskysymysten ohella sisällöllisten tyyppien, teemojen ja luokkien valintaa. Teorian ja kokemusten välisessä vuoropuhelussa muodostettua esiyymmärrystä testataan tutkimusaineistona olevien Lastentarha-lehtien pääkirjoitusten avulla, hakemalla kirjoituksista yhtäläisyyksiä ja eroja sekä niissä esiintyviä uusia näkökulmia. Aineistoanalyysiäni ohjaa kokemuksellinen käsitys ideaalityypin olemassaolosta, joka liittyy äitiyden ja hoivan elementteihin sekä uusliberalistisen tehokkuustavoitteiden vaatimuksiin. Vertaan päivähoidon historiaa sosiaalipalveluna sekä naiseuden, hoivaroolin ja äitiyden ilmentymiä tutkimusaineiston sisältöihin. Tarkastelen naistapaisten hoivatoimijan olemassaoloa, siitä poikkeavia näkemyksiä ja mahdollisia erottautumispyrkimyksiä. Esiyymmärryksen ja aineistonanalyysin välisen vuoropuhelun tarkoituksena on antaa lukijalle mahdollisimman kattava kuva tutkittavasta ilmiöstä.

KUVIO 4. Tutkimuksen rakenne, toteutus ja metodiset valinnat.

Edellä oleva on kuvaus tutkimusentekoon sisältyvästä hermeneuttisesta kehästä, jossa tutkijan omat kokemukselliset tulkinnat, tutkimuksen teoriakehykset ja tutkimusaineiston sisällöt käyvät vuoropuhelua. Tämän dialogisen kehämäisen prosessin tarkoituksena on syventää ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä ja etäännyttää tutkija alkuperäisistä käsityksistään uusien näkökulmien avulla. Omien ajatusten kriittinen pohdinta, uusien teoriakehysten pohjalta tapahtuva tutkimusaineiston lukeminen ja tämän prosessin riittävän monet toistot auttavat tutkijaa ymmärtämään paremmin tutkimuksen kohdetta. (Laine 2015, 37–38.)

Tulkinnallisen esiymmärryksen, teoreettisen viitekehyksen ja tutkimustulosten välisessä vuoropuhelussa pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiin sekä luomaan lukijalle mahdollisimman luotettavan kokonaiskuvan. Jari Eskola (2015) nimeää teorialähtöiseksi analyysitavaksi sellaista tutki-

musta, joka ei perustu yhden suuren teorian käyttöön, vaan tutkimus etenee aineisto- tai ilmiöpohjaisesti matkan varrelta mukaan tulleiden useiden teorioiden pohjalta. Eskola kuvaa teorialähtöistä analyysitapaa eräänlaiseksi ”tulkinnallisten silmälasien” käytöksi, joka auttaa aineiston tarkastelussa ja ilmiön ymmärtämisessä. Tällainen tutkimus voi käynnistyä ilmiöpohjaisesti esimerkiksi ajankohtaisten keskustelujen avulla. Teorialähtöisen analyysitavan vahvuus parhaimmillaan on teorian ja empirian saumaton yhteistyö, jossa ainekset liittyvät toisiinsa ja käyvät keskinäistä vuoropuhelua. (Eskola 2015, 189–190.) Tutkimukseni ilmiöpohjaisuus liittyy omiin kokemuksiini ja ajankohtaisiin varhaiskasvatuksen keskusteluihin. Tarvetta monen eri teorian käytölle tukee tutkimusaiheeseen sisältyvät liikkeen tai siirtymien sekä vastakkaisuuksien elementit. Tutkimusongelman laaja-alaisuus kumpuaa näiden elementtien läsnäolosta. Tästä syystä tutkimukseni teoreettinen viitekehys on rakentunut tutkimuksen sisällä monen teorian kautta kerronnallisesti eteneväksi. Tuula Gordonin (2005) mukaan toimijuus on ilmiönä monimuotoinen ja käsitteellisesti laaja. Erilaiset kontekstit, sosiaalisten rakenteiden ja toimintakulttuurin synnyttämät kokemukset joko mahdollistavat tai rajoittavat toimijuutta. (Gordon 2005, 114–129.) Toimijuutta on siis perusteltua lähestyä useasta teoreettisesta näkökulmasta. Tarkoituksena on tehdä kontekstia ymmärrettäväksi myös omien kokemusten avulla.

Anneli Niikon (2015) mukaan dekonstruktiossa on kyse tieteellisen tekstin luentatavasta, jonka avulla etsitään vastakohtaisuuksia, ristiriitoja, piilomerkityksiä ja valtakäsityksistä vaiettua tietoa. Tutkijan omien kokemusten kautta tekstistä haetaan niitä merkityksiä, jotka ovat tulleet kokemuksellisesti tutuiksi. Tästä syystä jokainen luentatapa on aina erilainen riippuen lukijasta ja kontekstista, jossa luenta tapahtuu. Tiedon yleistettävyyden ja selkeiden tutkimuskysymyksiin vastaamisen sijaan pyrkimys on huolelliseen aiheen kuvaamiseen. (Niikko 2015, 92, 95, 99, 100.)

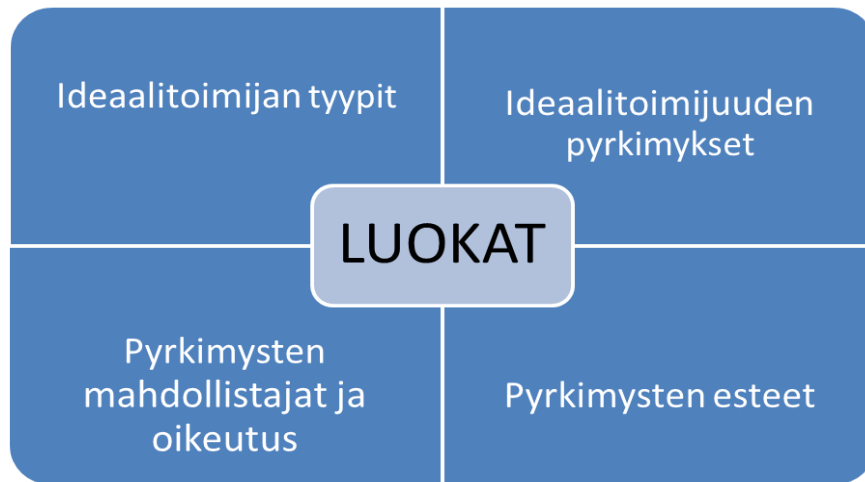
Aineistoa analysoidessa etsin yhtäläisyyksiä ja eroja vertaamalla sisältöjä historiallistavaan esiymmärrykseen. Etsin pääkirjoituksista hoivatoimijuuden ilmentymiä sekä näistä poikkeavia uusia aineistolähtöisiä sisältöjä. Historiallistavasta viitekehuksesta poikkeavat sisällöt ryhmittelen uusina teemoina ja tyyppeinä oman luokan alle. Dekonstrukttiivisen lukemisen (kts. Niikko 2015) ajatukseen viitaten, pyrin etsimään aineistosta niitä merkityksiä, jotka eivät ole luokiteltavissa hoivan alle. Olen kiinnostunut myös niistä sisällöllisistä teemoista, jotka ovat piilossa olevia tai vaiettuja. Outi Ylitapio-Mäntylän (2009) tutkimuksen tavoin aineiston analysointivaihe tässä tutkimuksessa ymmärretään aineiston ryhmittelynä avainsanoihin, -lauseisiin ja -teemoihin sekä huomion kiinnittämisenä tihtentymisiin ja uusiin juonenkäänteisiin. Aineiston analyysivaihe käsittää myös koko ana-

lyyttisen prosessin, joka on jatkuvaa vuoropuhelua tutkijan ja tutkimusaineiston välillä sisältäen tutkimusaineiston analyttisen luennan sekä tulkintojen tekemisen (Ylitapio-Mäntylä 2009, 52–57).

Olen eritellyt sisällöllisesti toistuvia avainaiheita neljän eri luokan alle. Luokkien valintaan on vaikuttanut tutkimuksellinen intressini toimijuuden pyrkimyksiä sekä toimijuuden ilmentymiä koskien. Luokkien valintaa ohjaavien taustakysymysten avulla etsin aineistosta muun muassa hoivatoimijuutta tukevia näkemyksiä ja siitä poikkeavia teemoja sekä tyyppejä. Tutkimusaineistoa luokiessani huomioni kiinnittyi yksittäisiä sanoja useammin osuviin ilmaisuihin sekä lause- ja ajatuskokonaisuuksiin. Toimijuuden teemoja ja tyyppejä sekä luokkien valintaa ohjaavina kysymyksinä ovat olleet:

- Millaista toimijuutta tavoitellaan?
- Minkälainen toimijuus ei näy aineistossa?
- Mihin toimijuudella pyritään
- Miten toimijuutta ”tehdään”?
- Mitkä tekijät mahdollistavat toimijuutta?
- Mitkä ovat toimijuuden esteinä?

Näiden taustakysymysten avulla muodostui neljä pääluokkaa, jotka on esitetty alla olevassa kuviossa. (KUVIO 5.) Näiden luokkien avulla haetaan vastauksia tutkimuskysymyksiin; ***Millaista ideaalitoimijuutta Lastentarha -lehtien pääkirjoituksissa tuotetaan sekä mitä ideaalitoimijuudella tavoitellaan.*** Näiden tutkimuskysymysten ja luokkien avulla saatua näkemystä syvennetään *pyrkimysten mahdollistajat ja oikeutus sekä pyrkimysten esteet* -luokkien teemoilla. Näiden kysymysten ohella tutkimusaineistoa tarkastellaan sukupuolinäkökulmasta.

KUVIO 5. Sisällönanalyysiä ohjaavat luokat.

4 TARHANTÄDIN PERINNE

Tässä pääluvussa etsin perusteluja hypoteesilleni päiväkodin prototyypisistä työntekijästä – *tarhantädistä* – varhaiskasvatuksen historian, naistyyppillisen hoivatyön sekä äitiyden teemojen kautta. Kokemuksellisesti tarkasteltuna tarhantädin ”kaikki tekee kaikkea” -tyyppiä ovat synnyttämässä ja uusintamassa naisyhteisössä vallitsevat sukupuolittuneet rooli-odotukset ja -mallit, jotka saavat vahvistusta uusliberalistisen tehokkuusajattelun kautta. Uusliberalistinen tehokkuusajattelu pyrkii maksimoimaan hyödyn mahdollisimman pienillä resursseilla, mikä näyttää vahvistavan työnsä kutsullisiksi kokevien naisten mukautuvaa, sopeutuvaa ja uhrautuvaa roolia hoivatyön toteuttajina. Näin syntyneet roolimallit ja odotukset muodostuvat normaliteetiksi, jolle työyhteisön yhteistä identiteettiä rakennetaan. Niukat henkilöstöresurssit, kuormittavat työskentelyolosuhteet, heikko johtajuus synnyttävät ja vahvistavat uhrautuvaa toimijuutta.

Outi Ylitapio-Mäntylän (2009) tutkimukset tukevat omia havaintojani. Ylitapio-Mäntylän mukaan lastentarhanopettajuus on liikkumista hoivatoimijuuden ja opettajuuden välisessä tilassa lasten iästä sekä kehitystasosta riippuen. Nuorempien lasten kanssa työskennellessä hoivan merkitys korostuu, kun taas esiopetusikäisten kanssa opettaminen on keskeistä. Poliittiset päätökset ohjaavat, määrittelevät ja säätelevät opetuksen sisältöjä erilaisten normittavien asiakirjojen myötä. Uusliberalistinen politiikka vähentää naisvaltaisen hoivatyön arvostusta ja taloudellista pärjäämistä näiden töiden tekijänä. Tämän lisäksi työyhteisön omat kirjoittamattomat säännöt säätelevät käyttäytymistä. Arjen toimijuutta koskevat valinnat vaikuttavat siihen millaiseksi työyhteisö rakentuu. (Ylitapio-Mäntylä 2009, 189–206.)

Lastentarhanopettajan työtä pidetään kutsumusammattina. Lastentarhanopettajan odotetaan olevan hyvä, ymmärtäväinen ja välittävä äitihahmo sekä kotona että työssä. Tämä odotus liitetään osaksi lastentarhanopettajan luontaista persoonaa. Näiden odotusten ohella kiire ja ulkoapäin tulevat normittavat vaatimukset uuvuttavat hallinnollisten lakien ja opetussuunnitelmien muodossa. Lisäksi markkinatalous vaatii tehokkaita ja yhdenmukaisia suoritteita, joita tarkkaillaan lapsiryhmien käyttö- ja täyttöasteilla sekä erilaisilla arviointimittareilla. (Ylitapio-Mäntylä 2007, 133–136, 138.)

Leena Eräsaaren (2016) mukaan suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan julkinen sektori on ollut perinteisesti naisten toiminta-aluetta. Naiset työskentelevät julkisella sektorin hoivatyössä miehiä enemmän. Uuden julkisjohtamisen myötä uusliberalistinen politiikka on romuttamassa naisten hyvinvointivaltion. Kilpailutus, yksityistäminen ja tuotteistaminen vaikuttavat julkisella sektorilla negatiivisesti erityisesti naisten tekemään työhön, sen ehtoihin ja olosuhteisiin. (Eräsaari 2016, 220–225.)

Juha Vartolan (2009, 14) mukaan New Public Management on yritysmaailmasta alkunsa saanut managerialismiin ja byrokratiaan perustuva hallintotapa, jolla pyritään menestyvän yrityksen tavoin tuloksellisuuteen ja tehokkuuteen myös julkishallinnossa. Tilaaja-tuottaja -malli on esimerkiksi yhteistoiminnallisesti organisoidusta managerialistisesta ja byrokraattisesta julkisen sektorin uudesta kustannustehokkaasta hallintapolitiikasta.

Janne Tienari ja Susan Meriläinen (2012) esittävät johtamisen ja organisaatiotutkimuksen kontekstissa sosiaalisten suhteiden ja kielellisten käytäntöjen uusintavan sekä luovan erilaisia kulttuurisia toimintatapoja ja käytänteitä, jotka ovat sidotut historian kautta muotoutuneisiin perinteisiin. Organisaatiokulttuurissa vallitseva toimijuus uusiutuu totuttujen tapojen ja käytänteiden kautta. Edgar Scheinin (1987) tutkimuksien perusteella Tienari ja Meriläinen esittävät tapojen ja käytänteiden olevan kulttuurissa syvään juurtuneita, joten niitä voi olla vaikea myös muuttaa. Näitä itsestään selvinä pidettyjä olettamuksia he kutsuvat ”kulttuurin ytimessä oleviksi perususkomuksiksi”. (Tienari & Meriläinen 2012, 94, 117.)

4.1 Varhaiskasvatuksen historia – pitkä tie perheiden sosiaalipalveluna

Kirsi Alilan ja Jarmo Kinoksen (2014, 8) mukaan suomalaisen päivähoitojärjestelmän synty on sotien jälkeisen yhteiskuntarakenteen muutoksen seurausta. Kaupungistuminen ja naisten siirtyminen kodin ulkopuoliseen työhön synnyttivät tarpeen lasten päivähoitojärjestämiseksi vanhempien työssäkäynnin ajaksi. Suomalaisen päivähoitojärjestelmän kehittymisen katsotaan alkaneen vuoden 1973 päivähoitolaista. Lasten päivähoitopalvelujen synty on vahvasti yhteydessä sosiaalipoliittiseen, työvoimapolitiittiseen sekä lastensuojelulliseen ideologiaan.

Lastentarhanopettajien ammattiyhdistyksen perustamisen aikoina vuosien 1919 ja 1920 vaihteessa syntyi kitkaa lastentarhojen paikasta koulujärjestelmässä sekä lastentarhanopettajien koulu-

tuskäytännöistä. Vuoden 1921 oppivelvollisuuslain myötä lastentarhat ja koulut erkaantuivat lopullisesti toisistaan ja vuonna 1924 ne siirtyivät hallinnollisesti osaksi sosiaaliministeriötä, niiden tehtävän ollessa ennaltaehkäisevään lastensuojelutoimintaan fokuoitunutta. Tällä sivuun jäämisellä oli vaikutusta ”asiantuntijuuden heikkoon legitimointiin tieteellisen tai koulutuksellisen tiedon keinoin”. (Rinne & Jauhiainen 1988, 249–250.) Varhaiskasvatuksen hallinnollisesta paikasta on käyty myös viime vuosina ajankohtaista debattia. Lähes satavuotiset kysymykset näyttävät olevan yhä ajankohtaisia.

Jarmo Kinoksen ja Tuire Palosen (2012, 229) mukaan 1970-luvulla jolloin varhaiskasvatuksen käsite sai alkunsa, käytettiin monenlaisia käsitteitä kuvaamaan alle kouluikäisten lasten kasvatusta ja opetusta. Varhaiskasvatuksella ja päivähoidolla on tarkoitettu kauan samaa pienten lasten käytännönläheistä kasvatustyötä, jonka juuret ovat lastentarhojen ja seimien historiassa.

1960-1970 -lukujen elinkeinorakenteen muutokset käynnistivät muuttoliikkeen maaseudulta kaupunkiin. Naisten työssäkäynnin lisääntyminen vaikutti kasvavaan päivähoidon tarpeeseen, jonka seurauksena päivähoitolakia alettiin valmistella. Päivähoitolain työllisyyspoliittisena tavoitteena oli vahvistaa äitien opiskelua ja työntekoa. Päiväkodeissa työskenteli 1970-luvulla paljon kouluttamatonta ja monenkirjavaa väkeä, joilla oli hajanainen pohjakoulutus. Päivähoitojärjestelmän luominen on yhteydessä suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentamiseen. Päivähoidolla oli tuolloin vahva sosiaalipalvelullinen luonne, joka korosti päivähoidon hoivaluonnetta pedagogiikan kustannuksella. Esiopetuksen paikasta koulujärjestelmässä käytiin kiivasta keskustelua. Esiopetusta valmistelivat olivat sitä mieltä, että esiopetuksen paikka tulisi olla kouluhallinnon alaisuudessa. Esiopetuksen ja kouluopetuksen tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien tulisi olla opetuksellisesti yhteneväiset. Opettajille haluttiin yhteneväistä koulutusjärjestelmää. Nämä ajatukset eivät herättäneet kaikkisakaan kannatusta ja niiden pohdinta unohtui muutamaksi vuosikymmeneksi. Vielä nykyäänkin käydään 1970-luvulta virinnyttä keskustelua varhaiskasvatuksen ja päivähoidon määrityksellisistä eroista. (emt. 230, 232–236.)

1.4.1973 voimaan tulleen päivähoitolain ja -asetuksen myötä lastentarhat ja -seimet muuttuivat päiväkodeiksi. Lastentarhanopettajien aseman katsottiin heikentyneen voimaan tulleen päivähoitolain myötä. Lastentarhanopettajaliitto on yrittänyt vaikuttaa lastentarhanopettajien asemaa parantavasti vaatimalla koulutettujen lastentarhanopettajien virkoihin asettamista. Päivähoitoasetuksen voimaantulo ei kuitenkaan antanut lastentarhanopettajan koulutukselle painoarvoa, vaan kelpoisia päiväkodin virkoihin olivat myös muut kuin lastentarhanopettajakoulutuksen saaneet. Åsvikin mu-

kaan ristiriidat liittyen toimenkuviin, vastuualueisiin ja työnjakoon alkoivat lastenhoitajien rinnastamisesta lastentarhanopettajiin. (Åsvik 1999, 74, 79, 81.)

1980-luvulle leimallisia olivat muun muassa pedagogiikan ja päivähoidon kannattajien välillä alkaneet näkemuserot. Näkemuserojen hälventämiseksi ja kasvatuksen tukemiseksi julkaistiin erilaisia oppaita sekä määriteltiin päivähoito toteutettavaksi Educare-periaatteella, joka yhdistää hoidon, opetuksen, psykologian ja kasvatuksen teorioita. Fröbeliläinen lasten aktiivisuuteen sekä omaehtoiseen oppimiseen perustuva lastentarhapedagogiikan traditio sai väistyä tämän määrittelyn myötä. Päiväkodin eri ammattilaisten ammatti-identiteetit poikkesivat toisistaan huolimatta yhdenmukaistavasta luokittelusta päivähoitotyöntekijöiksi. Lastentarhanopettajat eivät halunneet määritellä itseään sosiaalialan työntekijöiksi, vaan pyrkivät säilyttämään oman ammatti-identiteettinsä. Päivähoitotyön käytännöllisen luonteen ja erilaisten päivähoitomuotojen keskinäisen kilpailun vuoksi lastentarhanopettajat kokivat työssään vähäistä ammatillista arvostusta. Eri ammattilaisista koostuva moniammatillinen työyhteisö ja työn hoivaluonne vaikuttivat siihen, että lastentarhanopettajan työ määriteltiin yhdeksi matalapalkka-aloista. (Kinos & Palonen 2012, 238–240.)

1990-luku edusti varhaiskasvatuksen pedagogista kukoistuskautta. Varhaiskasvatuksen sisältöjä ja toteuttamistapoja kehitettiin työyhteisöjen tasolla. Poliittiset tahot kokoontuivat keskustelemaan varhaiskasvatuksen kehittämisestä ja sen tulevaisuudesta. Lastentarhanopettajakoulutuksen siirtyminen yliopistoon vuonna 1995 lisäsi varhaiskasvatuksen arvostusta sekä tiivistä lastentarhanopettajien yhteenkuuluvuutta muiden opettajien kanssa yhteisten opintojen ja sosiaalisen kanssakäymisen vuoksi. (emt. 241–243.)

4.2 Hoiva – naisten työtä

Hoivan käsitteellisen laaja-alaisuuden vuoksi sitä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Psykologian teorioissa hoiva on liitetty jopa tapaan ilmentää naiseuden syvintä olemusta naisille luontaisesti kuuluvana. Feministisissä teorioissa hoiva on määrittynyt naisille kuuluvana ja naisia alistavana pakkona, josta heidät on haluttu vapauttaa. Palkaton palvelijanainen on nähty kapitalistisen miesten ehdoilla toimivan yhteiskunnan mahdollistajana. Äitiyden ja vanhemmuuden roolit uusintavat naisten alisteista asemaa. Hoiva on määritelty myös naisten tekemäksi rakkauden työksi, jolla ei ole geneettisesti määrittynyttä olemusta naisisena luonteenpiirteenä. Usein tämä rakkaudelli-

suus syntyy sosiokulttuuristen tekijöiden muovaamien ehtojen kautta. Yhteiskunnalliset rakenteet ja työnjako määrittävät naisille kuuluvan paikan. Naisten rakkaudentyö ei ole näiden rakenteellisten tekijöiden määrittämänä aina altruismiin perustuvaa vaan usein alisteista erilaisten pakkojen kautta. Hoivan näkymätön luonne naistapaisena toisten palvelemisena on vaikuttanut hoivatyön arvostukseen. Naisten tekemä hoivatyö ilmaistykseen luokiteltuna on ollut perinteisesti huonosti palkattua. Kotiäidin siirtyminen työelämään, ”yhteiskunnalliseksi äidiksi” on vaikuttanut hoivatyön asemaan palkallisena työnä. (Anttonen & Zechner 2009, 16–27.)

Hoivatyössä hoivanantajan ja hoivan vastaanottajan välinen suhde on myös riippuvuussuhde. Hoivanantajalla on enemmän valtaa suhteessa alisteisempaan osapuoleen, hoivan vastaanottajaan. (Anttonen, Sointu, Valokivi & Zechner 2009, 242.) Rutiininomaisesti toteutettu kiireisen päiväkotitarjen hoivatyö muuttaa lapset helposti objekteiksi, tekemisen ja toimenpiteiden kohteiksi.

Silva Tedren (2000) mukaan hoivatyön rutiineiksi muuttuneissa toistoissa piilee niiden näkymättömäksi tekevä luonne. Rutiineiksi muuttunut hoivatyö on luonteeltaan työtä, jota kaikki osaavat tehdä ilman erityisiä ammatillisia kvalifikaatioita. Hoivatyön rutiinit määrittelevät kyseenalaistamattomaa normaaliutta, joka syntyy turvallisiksi koettujen rutiininomaisten käytäntöjen myötä. Rutiinit syntyvät toimijuuden kautta muuttuen sekä yksilöä että yhteisöä koskeviksi normeiksi. Hoivatyössä on läsnä kolme ulottuvuutta – hoivanantaja, hoivanvastaanottaja sekä näiden kahden välinen emotionio. Hoivatyön inhimillistä arkista luonnetta ei voida tarkastella tehokkuus- ja professionaalisten tavoitteiden kautta. Hoivatyössä on läsnä kaksi aspektia, valta ja alisteisuus. Hoivanantaja asettaa hoivan kohteen alisteiseen asemaan kontrolloimalla hoivatyön käytäntöjä. (Tedre 2000, 520–523.)

Leena Eräsaaren (2009) mielestä pohjoismainen hyvinvointivaltiomalli on perustunut naisten tekemälle palvelutyölle, joka on ollut vastuuta hoivasta, arjen rutiineista ja asiakkaiden hyvinvoinnista. Hyvinvointiyhteiskunnan naisistunut palvelutoimijuus on alisteinen miesten tulonsiirtoihin ja sosiaaliturvaan perustuvalla hyvinvointivaltiolle. Palvelemisen naisinen luonne kuvaa työn konkreettisia ja ruumiillisia sisältöjä. Tällaisia naisisia töitä ovat hoiva, siivous ja ruoanlaitto. Hyvinvointivaltiossa kunnilla on keskeinen rooli yhteisöllisen ja epävirallisen hoivan tuottajina. Tämä on mahdollistanut naisten emansipaation kodin piiristä palkkatyöhön. Samalla julkisesta sektorista on tullut naisten työpaikka hoiva-, kasvatusta- ja opetustyön tarjoajana. (Eräsaari 2009, 73–76.)

4.3 Äitiys lastentarhatyön esikuvana

Henkinen äitiys käsitteenä liittyy lastentarhojen syntyvaiheeseen eli 1800-luvun fröbeliläiseen lastentarha-ideologiaan, jonka isänä pidetään saksalaista Friedrich Fröbeliä. Fröbel painotti luontoarvojen merkitystä sekä lasten kasvatuksen henkisiä ja kehityspsykologisia tavoitteita. Fröbel halusi lastentarhan muistuttavan äidin hoivaa tarjoavaa hyvää kotia, jonka esikuvaksi asetettiin lapsia ohjaava ”hyvän kodin äiti”. (Lujala 2007, 21–29.)

Maija Meretniemen väitöskirjatutkimuksen (2015) perusteella 1800-luvun kotiäiti-ideologia on ollut aktiivisena taustavaikuttajana lastentarhanopettajan ammatin synnylle. Naisen asemaa perheessä ja yhteiskunnassa määriteltiin vahvasti hyvän äitiyden kautta. Kansanlastentarhanopettajan ammatillisen identiteetin odotettiin muotoutuvan vahvasti sukupuolittuneen henkisen äitiyden kautta. Tämä oli erityisen haasteellista nuorille ja naimattomille naisille, joilla ei vielä ollut omia lapsia. Henkinen äitiys on käsitteellisesti verrannollinen esimerkiksi yhteiskunnalliseen äitiyteen. Henkisen äitiyden käsite kuvaa hyvässä, kristillisiä arvoja kunnioittavassa kodissa tapahtuvaa kasvatusta. Lastentarhojen haluttiin olevan hyvään kotiin rinnastettavia julkisia koteja. Koti yksityisenä ja julkisena tilana vastasi läheisesti toisiaan. Tarhantäti oli tällaisen kodin hengetär, jonka ammatillisuutta määrittivät äitiys ja perhearvot. Päiväkodissa yhä kuultavissa oleva ”tarhantädittely” juontaa juurensa näihin kodinomaisuutta, äitiyttä ja hoivaa korostaviin tulkintoihin. (Meretniemi 2015, 15–20.)

Lastentarhanopettajien ammattikunta syntyi 1800-luvun valistusaatteen ja lastensuojelutyön hengessä tavoitteena huolehtia teollistumiskehityksen aikaansaamasta äitien työssäkäynnin lisääntymisestä johtuvasta ”joutilaiden ja pahatapaisten lasten” ongelmasta. Lastentarhojen tehtävänä on ollut työläisperheiden lasten sosiaalistaminen yhteiskuntaan sekä perheiden tukeminen ja kontrolloiminen samassa kasvatustehtävässä. Lastentarhanopettajuus näytti olevan ainakin tuolloin vahvasti sukupuolittunutta perustuen Rinteen ja Jauhiaisen (1998) käsitykseen lastentarhanopettajan työstä naisille kuuluvana yhteiskunnallisen tai henkisen äitiyden työnä. Tähän tehtävään valikoitiin nuoria ja naimattomia naisia. (Rinne & Jauhiainen 1988, 235–236, 241, 246.)

Ulla-Maija Kauppinen-Perttula (2004) on tutkinut diakonissanaisien kutsumuksellista työtä. Hän esittää diakonissanaisia koskevissa tutkimuksissaan kutsumuksen ja palvelemisen ihanteen määritelleen naisille kuuluvaa työtä. Ajatus sai alkunsa 1800-luvun lopun uskonnollis-moraalisesta ilmapiiristä sekä tarpeesta ratkaista sosiaaliset ongelmat, jotka olivat seurausta naisten halusta vapautua kodin piiristä sen ulkopuoliseen työhön. Tuon ajan uskonnollis-moraalisen käsityksen mu-

kaan naisilta odotettiin väsymätöntä uurastusta toimeliaan ”Martan” tavoin perheensä ja yhteiskunnan hyväksi. Naisen tehtävä kodin kärsivällisenä hengettärenä laajeni yhteiskunnan palvelutehtäväksi. Naisia pidettiin kodin ja yhteiskunnan moraalisenä tukipilarina, joiden tuli väsymättä toimia heille osoitetussa palvelutehtävässä. Ideaali nainen oli väsymätön, kärsivällinen ja kestävä uurastaja. Naiset kamppailivat uupumuksen ja heihin kohdistettujen odotusten ristipaineissa. Tämä ristiriita näkyy nykyäänkin naisten töissä. (Kauppinen-Perttula 2004, 20–22, 34–35.)

Outi Ylitapio-Mäntylän (2009) mielestä naisten hoivaamishalua pidetään sisäsyntyisenä, kutsumukseen perustuvana ominaisuutena. Lastentarhanopettajalta odotetaan hyvää äitiyttä naishoivajan kutsumustyönä, joka on eettistä ja moraalista sitoutumista työn asettamiin ehtoihin sekä työssä että vapaa-ajalla. (Ylitapio-Mäntylä 2009, 74–77.)

4.4 Sukupuolittuneita käytäntöjä, yhteentörmäyksiä ja tehokkuusajattelua

Tässä luvussa tuon esille oman kokemukseni päiväkodin toimijuuksista. Moniammatillisessa päiväkodissa professionaalisuuden rajat ovat hämärtyneet ”kaikki tekee kaikkea” -normatiivisuuden myötä. ”Kaikki tekee kaikkea” -käytäntö on syvällä organisaatiokulttuurissa rajoittaen ja yhdenmukaistaen toimijuutta. Lastentarhanopettaja, lastenhoitaja, avustaja, siistijä tai keittiön emäntä samaistuvat hetkittäin yhdeksi universaaliksi toimijuusideaaliksi käytännöllisyyttä arvostavassa työssä. Lastentarhanopettaja huolehtii vastualueensa lisäksi eri työvuoroihin kuuluvista tehtävistä, joihin voi kuulua ruokapöytien pyyhkimistä ja tuolien nostelua lasten ruokailun jäljiltä, kuravaatteiden pesua, kaappien järjestelyä, ruokakärryjen vientiä sekä tuontia. Lastentarhanopettaja osallistuu lasten perushoitoa vaativiin tehtäviin esimerkiksi lasten pukemis-, peseytymis- ja riisumistilanteisiin sekä ruokailutilanteisiin ja päiväunikäytäntöihin. Näihin tilanteisiin sisältyy tarkkoja rutiineja, joiden mukaista käyttäytymistä odotetaan sekä lapsilta että aikuisilta. Päiväkotiarki sisältää institutionaaliseen vallankäyttöön liittyviä tiedostamattomia oletuksia, jossa oikein toimiminen edellyttää lapsilta ja aikuisilta sopeutumista kulttuurisesti muotoutuneisiin arjen työn ehtoihin. (Roos, 2015, 49).

Marjatta Kallialan (2012) mukaan päivähoidon eri ammattilaisten välillä käydään olemassaolon valtataistelua lapsilähtöisen pedagogiikan kustannuksella. Aikuisten väliset konfliktit menevät lasten tarpeiden edelle. Tästä esimerkkinä on ”kaikki tekee kaikkea” -ajattelu, joka on tasapäistämi-

sen ideologiaa konfliktien välttämisen hengessä. Konflikteja, jotka ovat seurauksia ammatillisesta kateudesta, vältellään yhdenmukaisella toimijuudella. Näin kukaan ei erotu edukseen työntekijöiden joukosta. Päiväkodin toimijuutta ei määrittele ammatilliset kvalifikaatiot, vaan työvuorojen mukainen järjestys. (Kalliala 2012, 140–141.) Näen ”kaikki tekee kaikkea” -ajattelun hyvänä esimerkkinä Marjatta Vanhalakka-Ruohon (2010) esiin tuomasta sitoutuneen organisaatiokansalaisuuden varjopuolesta. Voidaan kysyä, heikennetäänkö ammatillisuuden ehtoja roolirajat ylittävällä tehtävien yhdenmukaistamisella? (kts. Vanhalakka-Ruoho 2010, 134.)

Olen joskus kuullut päiväkodinjohtajan esittävän arvioita työntekijöistään: ”Täällä on paljon hyviä lastenhoitajia, mutta vähän hyviä lastentarhanopettajia.” Perustuuko arvottaminen yhdenmukaisille näkemyksille, jonka perusteella arvioita tehdään? Miten hyvyyttä tai huonoutta voidaan määritellä ja kenen tai keiden näkökulmasta? Hoivakulttuurin rutiinit ja hyvän naiseuden esittämis- tavat ovat päiväkodissa vahvasti läsnä ideaalitoimijuutta määrittäen. Tämä näkyy työntekijöiden välisissä suhtautumistavoissa, asiantuntijuuden määrittelyissä sekä esimiehen ja työntekijöiden välisissä suhteissa. Arviointia tehdään työntekijän persoonasta, ammatillisista kompetensseista ja arjen toimijuuksista, joita verrataan yleisesti hyväksytyihin ajattelumalleihin. Lastentarhanopettajat ja erityisesti akateemisen koulutuksen saaneet ovat yleensä päiväkotien vähemmistöä. Vähemmistön osa ei ole tässäkään tapauksessa helppo. Useampi lastenhoitaja yhtä lastentarhanopettajaa kohden voi heikentää lastentarhanopettajien ammatillisen arvostuksen ja kyvykkyyden kokemuksia kollegiaalisen tuen puuttuessa.

Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (2012) kirjoittavat erilaisten kategorisointien eli luokittelujen saavan merkityksensä kulttuurisesti synnytettyjen tekojen kautta. Arkielämän sosiaalinen järjestys syntyy ihmisten keskinäisen toimijuuden tulkinnan kautta, jota tehdään näkyväksi erilaisten selontekojen kautta. (Jokinen ym. 2012, 19, 21–22.) Moniammatillisen päiväkodin kaksi kulttuuria, hoiva ja pedagogiikka synnyttävät erilaisia näkemyksiä hyvästä toimijuudesta, riippuen kummasta katsantokannasta asioita tarkastellaan.

Tiimin muut jäsenet asettavat lastentarhanopettajan harteille paljon odotuksia. Tilannetta voisi verrata työntekijöihin, jotka kohdistavat vaatimuksia ja odotuksia esimiehelleen. Tampereen yliopiston Johtamiskorkeakoulun professori Klaus af Ursinin (2016) mukaan esimiehen rooliin kohdistuu monia odotuksia ja paineita, jotka hänen tulee kestää luonnollisina vaatimuksina (af Ursin 2016). Moniammatillisen tiimin muut jäsenet odottavat usein lastentarhanopettajalta autoritääristen piirteiden mukaista käyttäytymistä. Tiimin jäsenet kohdistavat kritiikkinsä toiminnasta pedagogisesti vastuullisen lastentarhanopettajan harteille. Lastentarhanopettaja on tiimissään ”paljon vartija”,

usein ilman johtamiskompetensseja, minkä vuoksi kritiikkiä voi olla välillä vaikea vastaanottaa ja kestää.

Lastentarhanopettajan pedagoginen vastuu on pohdintaa herättävä, vanhanaikaiseltakin tuntuva käsite, jos sitä tarkastellaan puhtaasti yhteistoiminnallisen oppimisprosessin näkökulmasta. Pedagoginen vastuu voidaan käsittää väärin, jolloin lastentarhanopettajan odotetaan olevan kaikkivoipa, yksinäinen vastuunkantaja. Toisaalta perinteiset ajattelumallit yhdenmukaistavat arjen käytänteitä, toisaalta pyritään synnyttämään erontekoja hoivatyön ja pedagogiikan välille. Lastentarhanopettajien pedagoginen vastuu voi muodostua vedenjakajaksi, joka estää hoivan ja pedagogiikan kohtaamisen. Hoivakulttuurin ja pedagogiikan välinen juopa voi uuvuttaa yksin vastuuseen asetetun tiiminsä ainokaisen lastentarhanopettajan. Nykyään puhutaan jaetusta pedagogisesta johtajuudesta, mutta kuinka saada se toimimaan osaamis- ja koulutustaustoiltaan sekä näkemyksiltään erilaisten ihmisten kanssa?

Rutiinomainen käytännön ihminen ja innovatiivinen luova ajattelija on helppo mieltää toistensa vastakohdiksi. Päiväkodeissa työskentelee lastentarhanopettajia, joilla on akateeminen loppu-tutkinto ja sen myötä laaja-alaista kasvatuksellista sekä yhteiskunnallista osaamista. Työyhteisöissä vallitsevat piiloiset normit ja odotukset voivat istua sitkeässä huolimatta uusien työntekijäsukupolvien mukanaan tuomista tuoreista ideoista ja koulutusosaamisesta. Vaarana onkin, että työyhteisön luutuneet käsitykset lannistavat innostuneen noviisin, jonka voi olla helpompi tyytyä organisaatiokulttuurissa vallitseviin normeihin. Hoivatyön käytännöt ja akateemisen maailman tiedollinen sivistys törmäävät monin eri tavoin moniammatillisen päiväkodin arjessa. Ne nähdään usein ideaali-toimijuuden kääntöpuolina eikä esimerkiksi toisiaan täydentävinä vahvuuksina.

Kari Korpelaisen (2009) mielestä myös julkisen sektorin asiantuntijaorganisaatioilta vaaditaan ajan hermolla pysyttäytymistä nopeiden yhteiskunnallisten muutosten vuoksi. Asiantuntijaorganisaatioiden toimijuus on perinteisesti edustanut klassisen organisaatioteorian näkemyksiä, jonka mukaisesti organisaatiot ovat ylhäältä alaspäin johdettuja jäykkiä rakenteita. Niissä oleva asiantuntijuus on perustunut hyväksi havaituissa käytännöissä pysyttäytymiseen, rutiinomaisuuteen sekä tiukkaan ohjaukseen luovuutta painottavan ongelmanratkaisun sijaan. Kuitenkin työelämän nopeat muutokset edellyttävät yhä enemmän verkostomaista yhteistyötä, luovien oppimisprosessien käyttöönottamista sekä epäkonventionaalisista tavanomaisuutta tukevista ajattelumalleista poikkeamista. (Korpelainen 2009, 4–14.)

Päiväkodissa on voinut kuulla keskustelujia, joissa kasvatustieteiden kandidaatteja on arvosteltu käytännön osaamisen puutteesta. Heitä on verrattu vanhamuotoisen lastentarhanopettajan tai so-

sionomin koulutuksen käyneisiin, joita on pidetty tässä suhteessa parempina. Käytännöllisiä taitoja arvostava päiväkodin organisaatiokulttuuri tekee tieteellisyydestä paheen. Päiväkodin yhdenmukaistava kulttuuri palauttaa muutostilanteissakin ihmiset takaisin vanhoihin ajattelumalleihin ja toimintatapoihin.

Kirsti Karila ja Päivi Kupila ovat tehneet tutkimuksissaan samansuuntaisia havaintoja. Heidän (2010) ammattilaissukupolven käsitteensä avaa kulttuuris-historiallisesti muotoutuneita käsityksiä päiväkotityöstä sekä varhaispedagogiikasta. Ammattilaissukupolvien edustamat erilaiset käsitykset ovat synnyttäneet päiväkodeissa myös konflikteja. 1970-luvun päivähoitolain aikoihin päivähoiton ”rakentamisen sukupolven” ammatillinen koulutus vaihteli seminaari- ja opistokoulutuksen saaneista lastentarhanopettajista, sosiaalikasvattajiin sekä päiväkotiapulaisiin ja lastenhoitajiin, joilla oli terveydenhuollollinen koulutus. Lastentarhanopettajat jakaantuivat koulutuksensa suhteen kahteen ryhmään, yliopistojen yhteydessä uudenmuotoisen koulutuksen käyneisiin sekä lastentarhaseminaarilaisiin. Näiden ryhmien välillä oli eroavaisuuksia pedagogiikan tulkinnoissa ja työn toteuttamisen tavoissa. Hyvän pedagogin tunnusmerkkeinä olivat lapsiryhmän hallintataidot, käytännöllisyys ja organisointikyky sekä tarkka etukäteissuunnittelu kaikessa toiminnassa. Lastentarhanopettajat työskentelivät yli 3-vuotiaiden ryhmissä, joissa heillä oli päävastuu toiminnan suunnittelusta ja pedagogiikasta. Lapsiryhmä oli keskiössä ja aikuisen suunnitteleman tekemisen kohteena, eikä lapsen osallisuudesta ja yksilöllisestä huomioimisesta juurikaan puhuttu. Lapsiryhmän hallintataitojen tärkeyttä korostetaan vielä nykyäänkin päiväkodeissa. (Karila 2013, 9–11, 14–17.)

Päivähoidon ”laajenemisen sukupolven” aikana 1980-luvulta 1990-luvun puoliväliin lastentarhanopettajien kanssa työskenteli päivähoitajakoulutuksen käyneitä lastenhoitajia, jotka vastasivat myös pedagogisten tuokioiden ohjaamisesta. Pedagoginen päävastuu oli yhä lastentarhanopettajalla, jotka työskentelivät myös alle 3-vuotiaiden ryhmissä. Aikakaudelle oli leimallista päivähoidon nopea laajeneminen, jonka vuoksi monet pedagogisten toimintojen sisällöt teknistyivät ja rutinoituivat toteuttamistavoiltaan. Pedagogiikan kehittämistä ohjattiin sosiaalihuollon jakamalla erilaisilla kasvatusoppailla. Näillä ei ollut kuitenkaan merkittävää vaikutusta toiminnan kehittämisen ja uudistamisen kannalta. Monet aiemmin hyveiksi luokitellut käytännöt saivat osakseen aikakaudella paljon kritiikkiä. Ryhmän hallintaa alettiin arvostella lasten liikkumista rajoittavana ”penkittämisenä”. Aiemman ammattilaissukupolven painottama ryhmänhallinta sekä päiväkodin aikuisjohtoiset käytännöt saivat osakseen kasvavaa kritiikkiä lapsilähtöisyyttä painottavien tahojen osalta. Päivähoidon rakentamisen sukupolven tärkeänä pitämä organisointikyky, aikuisjohtoisuus ja tarkkan etukäteis-

suunnittelun merkitys kohtasivat haastajan uuden sukupolven näkemyksistä, jotka painottivat lasten kuulemistä ja havainnointia. (emt. 18–22.)

1990-luvun lopun ja 2000-luvun ”varhaiskasvatuksen sukupolvi” on muotoutunut ammatillisesti yhä monimuotoisemmaksi. Tämän sukupolven työn tekemisen tavat, koulutuksen painopistealueet ja ammatillinen koulutus poikkeavat yhä enemmän toisistaan. Pedagogisesti suuntautuneiden yliopistokoulutettujen lastentarhanopettajien määrä on vähentynyt. Lastentarhanopettajien koulutus vaihtelee ammattikorkeakoulun käyneistä sosionomeista, yliopistokoulutettuihin lastentarhanopettajiin ja varhaiskasvatuksen maistereihin. Joukossa on myös seminaari- ja opistokoulutuksen saaneita lastentarhanopettajia. Myös lastenhoitajina työskentelevien koulutus vaihtelee lähihoitajasta, päivähoitajaan, lastenhoitajaan tai lastenohjaajaan. Varhaiskasvatuksen yhteiskunnallinen tehtävä on herättänyt tämän sukupolven aikana eriäviä mielipiteitä. Esimerkkinä ovat muun muassa subjektiivisen päivähoidon rajaamispyrkimykset, joiden taustalla oleva näkökulma on painottanut päivähoitoa työvoimapolitiittisena ratkaisuna. Edellä esitetystä linjauksesta poiketen varhaiskasvatus halutaan nähdä kaikille lapsille kuuluvana oikeutena. Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa on haluttu kehittää yhä enemmän vastaamaan kansainvälistä elinikäisen oppimisen ideologiaa. Lapsen itseohjautuvuutta, yksilöllisyyttä ja osallisuutta pidetään tärkeänä. Ammatilais sukupolvet ovat nostaneet esiin yhteisenä kokemuksena kuntien kiristyneen talouden negatiiviset vaikutukset työhyvinvoinnille ja ammatillisuuden kokemuksille. (emt. 22–26.)

Marjatta Kalliala (2012) on tehnyt samoja havaintoja päiväkotien henkilökunnan monenkirjavasta koulutustaustasta koskien sekä lastentarhanopettajia että lastenhoitajia. Hän on erityisen huolestunut yliopistokoulutettujen lastentarhanopettajien määrän vähenemisestä päiväkodeissa. Sosionomien määrä lastentarhanopettajina on lisääntynyt, mutta heillä ole Kallialan mukaan riittävää pedagogista osaamista lasten kanssa työskentelyyn koulutuksensa sosiaalityötä painottavasta luonteesta ja lyhyestä kestosta johtuen. (Kalliala 2012, 128–138.)

Oili-Helena Ylijoki (1998) on tutkinut opiskelijoiden sosiaalistumista akateemisen yhteisön jäseniksi. Hän on havainnut yliopistoyhteisöjen sisällä erilaisia heimoja, makrokulttuurin sisäisiä mikrokulttuureja. Näillä identiteeteiltään erilaisilla heimoilla on koulutustaustoista johtuen eroavaisuuksia ajattelu- ja toimintatavoissa. Heimokulttuurilla on omanlainen moraalijärjestys, normatiiviset tavat ajatella ja toimia, joiden omaksuminen on tie heimon jäseneksi. Myös samaan heimoon voi kuulua identiteeteiltään erilaisia heimoja. Ylijoki on kiinnostunut siitä missä määrin kulttuuri tuottaa erilaisia identiteettejä ja miten erilaiset identiteetit vaikuttavat kulttuurin ilmenemismuotoihin. (Ylijoki 1998, 7–11.) Hypoteesini päiväkodin ideaalitoimijan olemassaolosta perustuu samankaltai-

seen näkemykseen päiväkodin yhtenäiskulttuurista, jolla vaikuttaa olevan yhdenmukainen moraalijärjestys riippumatta makrokulttuurin sisäisistä hoivan- ja pedagogiikan mikrokulttuureista sekä niihin kuuluvien ammattilaisten identiteeteistä.

Moniammatillisessa päiväkodissa hyvän yhteistyön merkitys korostuu. Toimiva yhteistyö erilaisten ammatillisten identiteettien ja persoonallisuuksien kesken luo haasteita eikä näiden haasteiden voittamiseen ole kiinnitetty riittävästi huomiota. Ihmisillä voi olla erilaisia käsityksiä ja odotuksia toimivan ryhmätyön suhteen. Tiedollisissa ja taidollisissa kompetensseissa on eroavaisuuksia koulutuksesta ja osaamisesta riippuen. Sisällölliset osaamisalueet saavat usein enemmän painoarvoa kuin ihmisten välisen vuorovaikutuksen kehittäminen. Haasteelliset tilanteet voivat purkautua syytelyiksi, juoruiluksi ja syyllisten etsimiseksi eikä päiväkodeissa välttämättä löydy asioiden johtamisen lisäksi hyvää ihmisten johtamisen taitoa.

Julkiseen sektoriin kohdistuvat säästämispaaineet näkyvät lapsiryhmien koon kasvattamisena sekä henkilöstöresursseista säästämisenä. Työntekijöiltä vaaditaan jaksamista kuormittavissa työolosuhteissa, joissa on läsnä melu, informaatiotulva sekä nopeasti vaihtuvat sosiaaliset tilanteet. Havaintoni yksityisen ja julkisen sektorin välisistä eroista viittaavat siihen, että yksityinen sektori tässä toiminnan laajenemisvaiheessa haluaa panostaa työntekijöidensä hyvinvointiin sekä uusiin innovatiivisiin ratkaisuihin, kun naisvaltainen julkinen sektori sen sijaan näyttää suhtautuvan työntekijöihinsä edelleen lähinnä säästettävänä resursseina.

Marjatta Vanhalakka-Ruohon (2010) mukaan myös julkisen sektorin koulutus- ja kasvatusinstituutioissa ollaan siirrytty tiukasti ohjattuun markkinavetoiseen järjestelmään eri hallinnollisten yksiköiden sisällä ja niiden välillä. Ohjauksessa painottuvat uuden julkisjohtamisen mukaiset laatuun ja mitattavuuteen perustuvat tulostavoitteet. Hyvät alaistaidot omaava organisaatiokansalainen on tavoitteellinen ja täysillä panostava. Tällaisen organisaatiokansalaisuuden varjopuolena voi olla yhdenmukaisen kulttuurin loppuunpalanut suorittaja. Sen sijaan dialoginen prosessi ja tietoinen professionaalisuus kasvattavat yksilöiden autonomiaa ja vähentää managerialistisia alaistaitojen kontrollointipyrkimyksiä. (Vanhalakka-Ruoho 2010, 130–137.)

Yhdyn Piia Roosin (2015) ajatuksiin, että lasten osallisuus on aikuisten osallisuutta tukevien hyvien periaatteiden ja päätösten varassa. Olen kuitenkin eri mieltä siinä, etteikö lasten osallisuutta määrittäisi myös aikuisten kyvykkyys rajojen asettamiselle. (kts. Roos 2015, 49.) Isoissa lapsiryhmissä turvallisuustekijöiden huomioiminen vaatii tilanteiden ennakkointia, josta voi olla seurauksena aikuisten pyrkimys kasvattaa kontrolliaan lasten osallisuuden kustannuksella. Ennakointi on usein

helpompaa kuin valloilleen päässyt kaaos, jossa aikuisten ryhmänhallintataidot eivät enää riitä, hyvistä tavoitteista ja pyrkimyksistä huolimatta.

5 PEDAGOGIEN ESIINMARSSIA

Provokatiivisella otsikolla tarkoitan varhaiskasvatuksen ajankohtaisia muutoksia, jotka ovat viime aikoina olleet esillä erilaisissa medioissa, arjen keskusteluissa sekä päätöksenteoissa. Liisa Rantalaihon (2004) mukaan ammatit eivät ole staattisia, vaan ne etsivät ajallisesti muotoaan toistojen kautta pysyviksi muuttuneina sekä muutoksissa olevien toimijuuksien kautta. Sukupuolen järjestykset ylläpitävät luokitusten pysyvyyttä. Naisille osoitettu hoivatyö on heikon yhteiskunnallisen arvostuksen vuoksi matalasti palkattua, toisin kuin arvostettu ja paremmin palkattu miesten työ. Professionaalinen projekti on ammattien liikkumista institutionaalisessa tilassa, josta esimerkiksi ammattiyhdistyiliikkeiden toiminta on saanut alkunsa. Ammattien liike eli professionaalinen projekti synnyttää erilaisia institutionaalisia rakenteita, toimijuuksia ja järjestelmiä sekä niiden ja yksilöiden välisiä valtaintressejä. (Rantalaiho 2004, 235–237.)

Lastentarhatyön paikasta kouluhallinnon tai sosiaalishallinnon alaisuudessa on kiistelty kauan, sen kuuluessa Lujalan (2007) mukaan 1900-luvulla molempien alaisuuteen. Keskustelua on käyty pitkään myös lastentarhatyön perimmäisestä tehtävästä – onko se pedagoginen vai lastensuojelullinen? Lisäksi keskustelua käydään siitä, kuinka varhaiskasvatuksen käsite tulisi määritellä. (Lujala 2007, 16–17.) Jarmo Kinoksen ja Tuire Palosen (2012, 234) mukaan päivähoiton ja varhaiskasvatuksen käsitteellisissä määrittelyissä on epäselvyyksiä.

Lastentarhanopettajaliiton puheenjohtaja Anitta Pakanen (2015) kirjoittaa yhdessä Opetusalan ammattijärjestö OAJ:n erityisasiantuntija Ritva Semin kanssa siitä, että vanhan päivähoitolain sisällöt vuodelta 1973 tulevat edelleen olemaan taustavaikuttajana eduskunnan uuden varhaiskasvatuslain valmistelussa huolimatta lastentarhanopettajaliiton vuosia kestäneistä varhaiskasvatuslakia koskevista uudistamispyrkimyksistä. Pakasen ja Semin mukaan Educare-mallin merkitys on ainoastaan pohjoismaisen päivähoitomallin kuvaamisessa. Mallin avulla ei tulisi samaistaa päivähoitoa ja varhaiskasvatusta tai käyttää sitä käsitteellisesti vähentämään arvonantoa lastentarhanopettajien saamaa koulutusta ja ammatillista osaamista kohtaan.

5.1 Lastentarhanopettajaliitto kehityksen ajajana

Lastentarhanopettajaliitto on taistellut varhaiskasvatuksen hallinnollisesta paikasta vuosikymmeniä. 1900-luvun kahtena ensimmäisenä vuosikymmenenä lastentarhat kuuluivat kouluhallituksen alaisuuteen. Lastentarhat ja vastuu lastentarhanopettajien koulutuksesta siirtyi sosiaaliministeriölle 10.3.1924. Tuon ajan lastentarhanopettajat eivät olleet huolissaan niinkään omasta ammatillisesta identiteetistään vaan lastentarhojen kohtalosta. Lastentarhanopettajayhdistyksen 1938 tapahtunut liittyminen osaksi Lastensuojelun ja nuorisohuollon keskusliittoa kuvaa lastentarhatoiminnan lastensuojelullista perinnettä. Pedagogiikka ja lastensuojelu kietoutuivat tiiviisti yhteen myös arjen toimijuuden suhteen. Lastentarhoja on yritetty liittää uudestaan osaksi koululaitosta ja opetusministeriötä. (Åsvik 1998, 25–29, 56–57.)

Suomen Lastentarhanopettajaliitto perustettiin Tampereella 31.3.1948 osaksi Henkisen Työn Keskusliittoa. Toiminnan tavoitteina oli lapsen parhaasta huolehtiminen hyvän kasvatuksen avulla. Suomen Lastentarhanopettajaliitto perustettiin huolehtimaan myös lastentarhanopettajien eduista jäsenistönsä sivistyksellisestä, ammatillisesta ja keskinäisestä yhteenkuuluvuudesta huolehtimalla. Lastentarhanopettajaliittossa sen perustamisajoistaan lähtien on kannettu huolta lapsiryhmien suuresta koosta, jonka seurauksena lastentarhat ovat olleet vaarassa muuttua lasten säilytyspaikoiksi tavoitteellisen kasvatuksen sijasta. Lastentarhat ovat aina kärsineet myös lastentarhanopettajapulasta. (emt. 37–39, 43–47.)

Nykymuotoinen Lastentarhanopettajaliiton lyhenne LTOL tuli voimaan 1970-luvulla, liiton nimen muuttuessa Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdsläraryöbundet ry:ksi. Tuon ajan lastentarhanopettajien ammattiyhdistyksi halusi parantaa lastentarhanopettajien työn sisältöjä sekä heidän ammattinsa arvostusta ja asemaa. Opettajien Yhteisjärjestö Akavaan lastentarhanopettajat hyväksyttiin 1.7.1972. OAJ perustettiin vasta sen jälkeen vuonna 28.12.1973 sen liittyessä Akavaan 1978. (emt. 67–72.)

5.2 Professionaalistumispyrkimysten tueksi

Rinne ja Jauhiainen (1988) erottavat erilaisten teorioiden pohjalta varsinaiset professiot semiprofessioista. Varsinaisten professioiden malliesimerkit, lääkäri ja lakimies, voidaan tunnistaa niille leimallisten piirteiden avulla. Näitä ovat ammatin vaatima korkea koulutustaso, palvelutehtävä, ammatin tieteellinen intellektuaalisuus, ammattiin pääsyn kontrollointi eli säätely- ja määrittelyvallan käyttö, ammatin autonomisuus, ammatin vaatima erikoistuminen sekä ammatin harjoittajien järjestäytyneisyys. Ammattien professionaalistumiskehitystä edistetään näiden tekijöiden avulla esimerkiksi kohottamalla koulutustasoa ja lisäämällä koulutuksen vaatimaa erikoistumista, lainsäädännön avulla sekä ammattijärjestöjen edunvalvontapolitiikalla. Eri professioiden edustajille on tyypillistä yhteiset käyttäytymisnormit, arvot, identiteetti, intressit ja roolit sekä niiden sosiokulttuurisesti ja kielellisesti sulkeutunut asema. Profioiden kehitys voidaan nähdä ylös suuntautuvana liikkeenä, joidenkin ammattien pyrkiessä kohottautumaan täyteen professioon. Semiprofessioille, joille on leimallista esimerkiksi naisvaltaisuuden historiallinen taakka, on tyypillistä yrittää saada muut vakuuttuneiksi oman ammattikunnan kyvykkyydestä. Lastentarhanopettajan ammattia voidaan pitää vieläkin puhtaasti naisvaltaisena alana huolimatta alalla työskentelevistä harvoista miehistä. (Rinne & Jauhiainen 1988, 6–8, 60, 450–451.)

Professioita voidaan määritellä myös ideologisesti, jolloin niitä ei voida tarkastella irrallisten piirre- tai ominaisuusluokitusten perusteella, vaan professioiden kehittymisessä on kyse työn yhteiskunnallisesta jakautumisesta sekä valtaan ja statukseen liittyvästä ammattikuntien välisestä kamppailusta. Professionalismi on kontrollin väline ammattiaseman säilymiseen ja kohoamiseen. Professionaalisen kontrollin tavoitteena on erottautua muista ammateista sekä puolustaa ja kohottaa ammatin statusta. ”Ensisijaisesti professionalismissa on siis kyse tietyille reviirille pystytetystä koulutus- ammatti, ja asiantuntijamonopolista”. (emt. 8–9.)

Hyvinvointivaltion kehittyminen on ollut yhteydessä julkisen sektorin naisammattien professiokehitykseen. Valtiolla on ollut merkittävä rooli professiokehityksen mahdollistajana muun muassa koulutusta järjestämällä. Monien julkisen sektorin naisammattien professiokehitys on ollut riippuvainen yhteiskunnan määrittelemistä taloudellisista ehdoista. (Julkunen 2004, 168–169.)

5.3 Varhaiskasvatuksen ajankohtaisia lakimuutoksia

Kirsti Karilan (2016) mukaan 2000-luku on ollut varhaiskasvatukselle monien muutosten ja uudistusten aikaa. Vuosituhannen alussa valtioneuvoston laatimat varhaiskasvatusta koskevat linjaukset ovat olleet pohjana muillekin kansallisen tason ohjausta koskeville uudistuksille kuten valtakunnallisille varhaiskasvatussuunnitelman perusteille. Vuoden 2013 alkupuoli on ollut uudistusten aikaa lasten päivähoidon ja varhaiskasvatusta koskevan hallinnon ja ohjauksen sekä lainsäädännöllisten valmistelujen osalta. Niitä koskeva hallinnollinen ja ohjauksellinen paikka muuttuivat tuolloin sosi-aali- ja terveystieteiden osalta opetus- ja kulttuuriministeriöön. Vuosi 2015 toi tullessaan varhaiskasvatuksen sisällöllisen ohjauksen siirtymisen Opetushallitukseen, aiemman Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen sijasta. Opetushallituksen valmisteleva ja 1.8.2017 voimaantullut varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on suositusten sijaan normittava asiakirja, jonka vahva ohjausvaikutus perustuu uuteen varhaiskasvatukseen lakiin. (Karila 2016, 6.)

1.8.2015 voimaantulleen uuden varhaiskasvatukseen sisällöt heijastelevat OECD:n ja EU:n varhaiskasvatukseen asetettuja tavoitteita. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen merkitys on enemmän lastensuojelullisissa kysymyksissä kuin varhaiskasvatuksen kontekstissa. (Mahkonen 2015, 21, 24.)

5.4 Elinikäinen oppiminen ylikansallisessa uusliberalistisessa kehityksessä

Ylikansallisen toimintaympäristön vaikutus suomalaiseen koulutuspolitiikkaan on alkanut näkyä 1980-luvun loppupuolelta alkaen. Kansallista koulutusjärjestelmää alettiin tehostaa vastaamaan OECD:n jäsenmailleen esittämiä laatuvaatimuksia. Koulutuksen tuloksellisuus asetettiin kansallisen kilpailukykyyn ja yhteiskunnan taloudellisen kehityksen ehdoksi. Elinikäisen oppimisen ideologiasta, inhimillisen pääoman kasvattajana, tuli näiden tavoitteiden mahdollistaja. Mittaamisen ja arvioinnin merkityksen kasvaminen on yhteydessä yksilökeskeisyyttä korostavien arvojen yhteiskunnalliseen nousuun. Ylikansalliseen uusliberalistiseen talouspolitiikkaan perustuva uuden julkisjohtamisen, New Public Managementin eli NPM:n ideologia, alkoi vaikuttaa erityisesti 1990-luvulla kansallisen tason koulutuspolitiittisiin ratkaisuihin. NPM:n ideologiaan perustuvan koulutuspolitiikan

tavoitteeksi tuli arvioida koulutuksen vaikuttavuutta, taloudellisuutta ja tehokkuutta. Oppilaitosjohtamiseen alkoi tulla managerialistisia piirteitä. Tehokkuutta ja tuloksellisuutta tavoittelevan NPM -ajattelun mukaisesti koulutusjärjestelmän leikkaukset nähdään keinona jakaa niukkuuden taakkaa. Toisaalta niiden avulla perustellaan mahdollisuutta kehittää niitä osa-alueita, jotka jäävät jäljelle. (Varjo, Simola & Rinne 2016, 125–137, 140, 145–146.)

2000-luvulla koulutuksen arviointikäytäntöihin on alettu kiinnittää lisääntyvää huomiota Euroopan Unionin asettamien tavoitteiden ja strategian mukaisesti. EU:n ylikansallisenä missiona on ”luoda Euroopasta vuoden 2000 Lissabonin sopimuksen mukaisesti maailman kilpailukykyisin ja dynaamisesti tietoon perustuva talous vuoteen 2010 mennessä”. Pisa-tutkimusten avulla halutaan saada vertailukelpoista mitattavissa olevaa tietoa koulutuksen vaikuttavuudesta. Taustalla on huoli globaalin informaatio- ja kilpailukyky-yhteiskunnan mahdollistamisesta sekä sen vaatiman osaamisen ja inhimillisen pääoman riittävydestä. Euroopan Unionin koulutuksen ja taloudellisen vaikuttavuuden yhdistävä diskurssi siihen kuuluvine sanastoineen esimerkkeinä mittarit ja laatu on muodostunut jäsenvaltioiden yhteiseksi kieleksi. (emt. 189–194, 196, 198.)

Sari Husa (2012) on tutkinut Michael Foucaultin valtakäsityksiä, joiden perusteella hän esittää huomioita vallan ulottuvuuksista. Keskittynyt valtakoneisto pyörittää modernin yhteiskunnan rattaista ulottaen valvovan silmänsä kaikkialle. Pedagoginen mikrovalta tunkeutuu kouluissa jatkuvan yksilökeskeisen arvioinnin muodossa ja kasvaneina oppimisvaatimuksina ihmisten elämään. Tavoitteena on samankaltaistaminen ja poikkeavien normalistaminen yhteiskuntaa hyödyttäväksi moitteettomasti toimiviksi kansalaisiksi, siten koulujen käyttämä valta on Foucaultin käsitysten mukaan kurinpitovaltaa. Tämän suuremman koneiston osia ovat lapset sekä nuoret ja opettajakunta rehtoreineen. He ovat samalla ”vallan kohteita ja tuotteita sekä sen välineitä”. (Husa 2012, 273–280.)

Antti Saari (2006) tarkastelee foucaultilaisen valta-analytiikan avulla elinikäistä oppimista. Modernin uusliberalistisen informaatioyhteiskunnan hallintavalta ei perustu byrokraattiseen institutionaalisen hallintokoneiston olemassaoloon, vaan jatkuvasti valvova modernin yhteiskunnan foucaultilainen ”panopticon” läpäisee koko ihmisen elinkaaren ja yhteiskunnan rakenteet. Sen ääni kuuluu asiantuntijuusdiskursseissa ja EU:n ja OECD:n globaaleissa ohjelmajulistuksissa. Foucaultilainen modernin yhteiskunnan kurinpito- ja biovalta on taitavasti naamioitunutta elinikäisen oppimisen diskurssin taakse. Kilpailukykyiset yhteiskunnat tarvitsevat kyvykkäitä ja aktiivisia yksilöitä. (Saari 2006, 296–303.)

Antti Saaren (2016) mielestä EU:n ja OECD:n asiakirjoissa näyttäytyvä elinikäisen oppimisen ideologia on yhteiskunnallista hallintavallan käyttöä. Elinikäisessä oppimisessa korostetaan yksilön

mahdollisuuksia ja yrittäjämäistä autonomista vastuuta omasta oppimisestaan. Elinikäisen oppimisen yksilön vastuuta korostava mikrovalta tunkeutuu osaksi ihmisen subjektiivisia kokemuksia vakuuttaen hänet jatkuvan itsensä kehittämisen tarpeesta. Ideologian mukaan vastuullinen subjekti näkee itsensä puutteellisena, mikä toimii kannustimena jatkuvalla oppimiselle. Nopeasti kehittyvän yhteiskunnan koetaan tarvitsevan tällaisia kansalaisia. (Saari 2016, 4–11.) Leena Kosken ja Karin Filanderin (2009) mielestä elinikäisen oppimisen eetos on yksilön vastuuta korostavaa aktiiviseksi kansalaiseksi kasvattamisen filosofiaa, jota tarvitaan uusliberalistisen postmodernin yhteiskunnan taloudellisen kehityksen varmistamiseen. Toisaalta sivistysvaltio pyrkii ehkäisemään kansalaistensa syrjäytymistä, joka on seurausta markkinavetoisesta politiikasta. (Koski & Filander 2009, 141.)

Elinikäisen oppimisen ideologia osana uusliberalistista politiikkaa korostaa aktiivisen oppimisen ja inhimillisen pääoman merkitystä yhteiskunnan taloudelliselle kasvulle. OECD:n, WHO:n ja EU:n politiikan mukaisesti aktiivinen ja jatkuvasti itseään kehittävä kansalainen on tämän kasvupotentiaalin mahdollistaja. Paradoksaalisesti OECD:n koulutuspolitiikka on kamppailut taloudellista globalisaatiota, yksilöllistymistä ja konsumerismia vastaan. Sivistyksen suuren kertomuksen mureminen on mahdollistanut kilpailullisen kielipelin erilaisten pedagogisten diskurssien välillä. Uusliberalismista on tullut uusi suuri kertomus, joka pyrkii muokkaamaan sosiaalista todellisuutta sellaiseksi, missä siihen sopiva kansalainen on ominaisuuksiltaan aktiivinen, itseään johtava ja yrittäjämäisesti kilpailukykyinen. Autonominen subjekti muokkaa omia mahdollisuuksiaan ja menestystekijöitään oman osallisuutensa kautta. Uusliberalistisen eetoksen mukaan taloudellisesti tuottava tietoyhteiskunta tarvitsee elinikäisen oppimisen ideologian tuottamaa inhimillistä pääomaa. Tämän ajattelutavan vaikutukset näyttäytyvät myös varhaiskasvatuksen ohjelmissa ja dokumenteissa. Uusliberalismi on synnyttänyt uudenlaisen aktiivisen lapsisubjektin, joka on ”superlapsi ja yrittäjämäinen imeväinen”. Uusliberalismin suuri kertomus on fragmentoinut koulutusdiskursseja, heikentänyt keskitettyä koulutuksen ja vallan kontrollointia sekä nostanut esiin koulutusreformien tarpeen. Tämä ”pehmo valta” yhteiskunnallisena strategiana on tuonut koulutussektorille uudenlaisen hallinnoimistyylin. (Kascak & Pupala 2011, 145–152, 155–156.)

Christopher P. Brownin, Yi-Chin Lanin ja Hye In Jeongin (2015) mukaan osallisuutta varhaiskasvatukseen on pidetty ratkaisuna kouluvalmiuksien poliittiseen ongelmaan. Tämän näkemyksen taustalla vaikuttavat enemmän taloudelliset käsitykset kuin demokraattiset tekijät. Varhaiskasvatusta pidetään taloudellisena investointina, joka tuottaa menestyviä oppijoita, kuluttajia ja palkansaajia. Menestyvistä lapsista kasvaa palkansaajia ja yhteiskunnan taloudellista kehitystä hyödyttäviä

kuluttajia. Uusliberalistinen eetos vetoaa retoriikkansa taustalla demokratian arvoihin kuten lasten osallisuuteen ja aktiiviseen päätöksentekoon. (Brown, Lan & Jeong 2015, 138–139.)

Kirsti Karila (2016) tunnistaa varhaiskasvatuksen vaikutusten arvioinnissa kaksi näkökulmaa. Toinen niistä pitää tärkeänä laadukkaan varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta lapsen hyvinvointiin tässä ja nyt. Varhaiskasvatuksen investointinäkökulma painottaa tulevaisuusperspektiiviä, joka on parantanut samalla varhaiskasvatuksen arvostusta. Investointinäkökulmalla saatetaan korostaa liiaksi taloudellista hyötyä ja työvoimapolitiikkaa investointien taustalla. Varhaiskasvatuksen merkitys työvoimapolitiikalle ja perhepolitiikalle on hallinnut pitkään suomalaisia keskusteluja. Varhaiskasvatuksen kasvatuksellisia ja koulutuksellisia tehtäviä painotettaessa huomio kiinnitetään inhimillisen pääoman merkitykseen, jonka nähdään tasaavan lasten yhteiskunnallista eriarvoisuutta oppimisella saavutettavien sosioekonomisten menestystekijöiden kautta. Varhaislapsuudessa rakennettu oppimisen perusta on samalla työelämän menestystekijä. Työllisyydellä taas on yhteiskuntaa hyödyttäviä vaikutuksia. EU ja OECD pitää tärkeänä lasten korkeaa osallistumisastetta varhaiskasvatukseen osana institutionaalista kasvatus- ja koulutusjärjestelmää. (Karila 2016, 9–10, 18.)

5.5 Tutkimuksen aineisto – Lastentarha-lehdet 2010-2015

Tämä kappale käsittää tutkimusaineistona olevien Lastentarha-lehtien pääkirjoitusten 2010-2015 sisällöllisen analyysin. Lastentarha-lehden vuosikerta sisältää viisi numeroa. Lastentarhalehtiä ja niissä olevia pääkirjoituksia on julkaistu vuosien 2010-2015 välillä yhteensä 25 kappaletta, jotka on valittu tämän tutkimuksen aineistoksi. Esimerkkejä on käytetty tarkoituksella runsaasti lukijaa helpottavan kokonaiskäsityksen saamiseksi. Pääkirjoitusten tietyt teemat toistuvat useimmissa sisälöissä vuodesta toiseen, jonka lukijakin voi todeta.

5.5.1 Lastentarha-lehdet 1–5, 2010

Varhaiskasvatuksen ammattilaisia ja aikuisia yleisesti veloitetaan **yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen** lasten etujen puolestapuhujina. Toimintaympäristölle asetettava toivomus kiireettömyydestä ja lapsen yksilöllisestä huomioimisesta sisältää **naiseuteen ja äitiyteen** liitettyjä hoivan element-

tejä. Kiireettömyys mahdollistaa ennen kaikkea laadukkaan toiminnan ja lasten osallisuuden toteutumisen.

”Lapsuuden soisi jokaisella lapsella olevan rakkautta, hoivaa ja leikkiä täynnä. Lapsuus on ainutlaatuista ja korvaamatonta aikaa ihmisen elämässä. Aikuisen tulee kaikella tavalla varmistaa hyvät lähtökohdat lapsen kasvulle. - - Toimintaympäristön tulee olla turvallinen ja aikuisia riittävästi, jotta hyvä vuoropuhelu ja lapsen kuuntelu onnistuu. Lapsen mielipiteet, hänen ajatuksensa, tulee olla ohjenuorana lapsilähtöisessä toiminnassa. Päiväkodin arkeen ei kuulu kiire vaan päinvastoin verkkaan etenevä tahti, jolloin ajattelulle ja ihmettelulle jää riittävästi aikaa.” (Pääkirjoitus 1/2010, 5.)

Aineistossa esiintyy vahvasti **lapsen osallisuuden näkökulma**. Osallisuus, oikeudet ja tasa-arvo ovat kansalaiselle kuuluvia perusoikeuksia olemassaolonsa kautta.

”Viime vuosi oli lasten oikeuksien juhluvuosi, jolloin lapsen oikeudet ja aikuisten velvollisuudet nostettiin liitonkin taholta esille. Lastentarhaopettajaliitto on voimakkaasti profiloitunut lapsen etujen puolestapuhujaksi, ja niin teemme tänäkin vuonna kun haluamme korostaa lapsen osallisuutta. Lapsen osallisuus varmistuu parhaiten päiväkodin arjessa eikä se vaadi mitään erillistä toimintaa.” (Pääkirjoitus 1/2010, 5.)

Taloudellisesti kestävätkä ratkaisut syntyvät arvioimalla tehtyjen päätöksien vaikutuksia lapsiin, koska he rakentavat ”huomispäivän yhteiskuntaa”. Jokainen aikuisen haastetaan aktiiviseksi yhteiskunnalliseksi vaikuttajaksi lasten hyvinvoinnin ja osallisuuden puolesta, joka on **taloudellista investointia** tulevaisuuteen. Lastentarhanopettajuus on myös eettistä toimijuutta hyvän lapsuuden puolesta, lasten parhaaksi. Lastentarhanopettaja halutaan nähdä vahvana yhteiskunnallisena vaikuttajana.

”Aikuinen vastaa siitä, että lapsen ääni tulee kuuluviin. Meidän aikuisten tulee myös varmistaa, että kunnissa ja eduskunnissa otetaan päätöksenteossa huomioon lapsivaikutusten arviointi. Taloudellisen tilanteen huonontuessa pitää entistä enemmän panostaa lapsiin ja nuoriin eikä toimeenpanna päätöksiä joiden kielteiset vaikutukset heijastuvat pitkälti tulevaisuuteen. Panostus lapsiin on panostus tulevaisuuteen ja näin myös taloudellisesti kestävä kehitys. - -” (Pääkirjoitus 1/2010.)

”Lastentarhanopettajaliiton koko valtuustokauden teemaksi on valittu KE-KE eli kestävä kehitys. Tämän vuoden teema on taloudellinen kestävyys.

Varhaiskasvatus on kestävä kehitys siksi lapsiin ja nuoriin tulee panostaa. Valitettavasti kunnat toimivat usein lyhytnäköisesti eivätkä katso tulevaan. Lapset eivät saa olla säästökohde, vaan lapsen oikeus laadukkaaseen kasvatukseen ja opetukseen tulee toteutua joka päivä. Jokainen euro, joka panostetaan varhaiskasvatukseen, tulee moninkertaisena hyvänä takaisin. -” (Pääkirjoitus 3/2010, 5.)

”Lastentarhanopettajaliiton viestinnän keskiössä on ollut ja tulee olemaan kestävä kehitys. Kuluvana vuonna on esiin nostettu taloudellista ulottuvuutta teemalla ”Varhaiskasvatus on kestävä kehitys”. Panostamalla lapsiin varmistamme hyvää tulevaisuutta ja arvostamme lasta myös tänään. Jokainen lapsiin panostettu euro tulee moninkertaisena takaisin, kun pystymme varmistamaan hyvän kasvun ja oppimisen perustan lapselle. -.” (Pääkirjoitus 5/2010, 5.)

Kuntia arvotetaan laadukkaana varhaiskasvatuksen toteutumisessa ja lapsuuden arvostamisessa. Epäily on herännyt kuntien ja eduskunnan tekemiä päätöksiä ja niiden lapsivaikutuksia kohtaan. Lapsivaikutuksien huomioiminen kuntien tekemien päätösten taustalla esitetään hyvin kyseenalaiseksi. Kuntien toimet näyttävät ulkokultaisina säästämistavoitteina.

”- - Kunnissa on valmisteltu niin lapsipoliittisia ohjelmia kuin lastensuojelusuunnitelmia. Nyt on aika niiden todentua kuntien eri organisaation taasoilla ja päätöksenteossa. - - Onko sinänsä hyvät suunnitelmat sisäistetty kunnissa vai onko lapsuus vain juhlapuheiden sanahelinää? ” (Pääkirjoitus 1/2010, 5.)

”- - Lait ja asetukset ohjaavat kuntia, mutta käytännössä kuntien palvelutasoissa on eroja. - - Ovatko Suomen lapset tasa-arvoisessa asemassa vai riippuvatko varhaiskasvatuspalvelut siitä kunnasta, missä perhe asuu? - - Lapsivaikutusten arviointit pitäisi olla kunnissa käytössä, mutta onko niillä tosiasiaa vaikutusta päätöksiä tehdessä?” (Pääkirjoitus 2/2010, 5.)

”- - Onko päiväkodin arki selviytymistä yhä niukemmilla resursseilla päivästä toiseen vai mahdollistuu suunnitelmien toteuttaminen? Onko tärkein mittari käyttöaste vai laadukas varhaiskasvatus ja opetus?” (Pääkirjoitus 4/2010, 5)

Alla olevat sitaattit sisältävät **vastarintaa ja valtautumispyrkimyksiä**. Lastentarhanopettajat haastetaan yhteiskunnallisiksi vaikuttajiksi lasten oikeuksien ja työntekijöiden hyvinvoinnin puolesta. Näissä kehoituksissa on käskevä ja velvoittava sävy. Kestävä kehitys määrittyy hyvinvoinnin ja talouden ideologiaksi, jolla puolustetaan lasten ja työntekijöiden etua. Ammattiyhdistysliike pyrkii

joukkovoiman ”nostatuksella” ponnistelemaan kohti varhaiskasvatuksen yhteiskunnallista arvonantoa.

”- - Olen myös huolissani miten työmäärän lisääntyessä ja taloudellisten paineiden kanssa kamppaillessa jaksat tehdä tätä arvokasta työtä. Omasta itsestä huolehtiminen on tässäkin ammatissa tärkeätä, joten pidä huoli itsestäsi ja muista, että kaikkeen ei pidä eikä saa suostua. - - ” (Pääkirjoitus 1/2010, 5.)

”- - Kunnissa tulee kaikessa päätöksenteossa arvioida päätösten vaikutusta lapsiin. Toimitaanko sinun kunnassasi näin? Ellei niin otapa yhteys kuntapäättäjään ja kysy asiaa häneltä. Lastentarhanopettajana sinun tulee olla lapsen puolestapuhuja, mutta myös oman työhyvinvointisi puolesta toimiva.” (Pääkirjoitus 3/2010.)

”Lapsen etu on työssämme tärkeintä, joten epäkohdista ei saa vaieta. Ammattieettiset ohjeemme velvoittavat meitä puolustamaan lapsuutta niin kunnissa kuin yhteiskunnassa laajemminkin. Yksin ei tarvitse taistella, vaan paikallis- ja aluetason yhdistystemme joukkovoima on mahtava voimavara. Kuntien päätöksenteossa unohtuu helposti lapsivaikutusten arviointi, joten kannattaa aktiivisesti seurata asiaa oman kunnan osalta. Yhdessä lasten vanhempien kanssa on meidän ammattilaisten rohkeasti puolustettava varhaiskasvatusta. On kiinnitettävä huomiota myös omaan työhyvinvointiin. Työssään jaksava ja työstään pitävä lastentarhanopettaja on myös lapsen etu. - - ” (Pääkirjoitus 5/2010, 5.)

Kuntia arvotetaan ”viisaisiin ja ei - viisaisiin” lapsia koskevissa päätöksissä. Viisas kunta ja sen päättäjät ymmärtävät laadukkaan varhaiskasvatuksen merkityksen tekemällä hyviä päätöksiä ja säätämällä hyviä lakeja. Viisas kunta huolehtii riittävästä lastentarhanopettajien määrästä, jolla varmistetaan laatu, pedagogiikka ja osaaminen. Viisas kunta ajattelee suurten lapsiryhmien vuoksi syntyneitä negatiivisia lapsivaikutuksia eikä halua päiväkodeista vain lasten ”säilytyspaikkoja”. Toisaalta laatu näyttäytyy hoivan kautta. Jokaiselle lapselle halutaan tarjota läsnäoloa, aikaa ja kiireettömiä hetkiä.

”Viisas kunta ja sen kuntapäättäjät tietävät, että laatu edellyttää osaavaa henkilöstöä. - - ” (Pääkirjoitus 2/2010, 5.)

”Laatua on myös pienemmät ryhmäkoot. Nyt suunta näyttää siltä, että erilaisin järjestelyin suurennetaan lapsiryhmiä. Asetuksen henkeä ei kunnioiteta, jos lapsia otetaan ryhmään ns. lisäpaikoille, jotta käyttöprosentit toteutuvat mahdollisimman korkeina. Onneksi on vielä kuntia, joissa laadulla on

väliä eikä vain sillä, että saadaan kaikille lapsille hoitopaikka ja kunnan velvoite on sillä hoidettu”. (Pääkirjoitus 2/2010.)

”Yli puolet maamme kunnista on tehnyt jo päätöksen siitä, että päivähoito kuuluu opetustoimen kokonaisuuteen. Nyt odotamme hallitukselta esitystä, että myös valtion hallinnossa tehtäisiin sama ratkaisu. - - varhaiskasvatuksen hallinto tulee siirtää kokonaisuutena Sosiaali- ja terveysministeriöstä Opetusministeriöön. - - Nyt toivotaan hallinnonuudistuksen etenevän riva-kasti, jotta päästään eteenpäin myös Päivähoitolain uudistamisessa. Ope-tusministeriön tulee ottaa nyt haltuunsa lain uudistamistyö”. (Pääkirjoitus 2/2010, 5.)

Laatu varmistetaan varhaiskasvatuspalveluiden kehittämällä ja maksuttomia vaihtoehtoja tarjoamalla. Palvelunäkökulma sisältää kaksi diskurssia – tasa-arvon ja valinnanmahdollisuuden. Ruotsia pidetään tässä mallimaana.

”Lehtemme tässä numerossa puhutaan myös subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta ja siitä meidän tulee pitää kiinni. Erilaisia varhaiskasvatuksen palveluja tulee kuitenkin kehittää ja maksuttoman varhaiskasvatuksen osuutta lisätä kuten naapurimaassamme Ruotsissa.” (Pääkirjoitus 2/2010, 5.)

Varhaiskasvatuksen johtajuus vaikuttaa kärsivän henkilöstöjohtamisen ”läsnäolottomuudesta” ja pedagogisen johtamisen puutteesta. Tähän nähdään ratkaisuksi **ammattijohtajuus ja johtajan asiantuntijuuden** korostaminen.

”- - Olemme korostaneet, että johtajana toimiminen on oma ammattinsa ja siksi sen tulee näkyä palkkauksessa (=työn arvostus) kuin ajankäytössä. Onko kehitys oikean suuntainen? Työssä jaksamisen kannalta on oleellista, että työmäärä on hallittavissa ja on mahdollisuus toimia lähiesimiehenä. Usean päiväkodin tai eri varhaiskasvatuksen toimintojen johtaminen ei saa johtaa siihen, että esimiehellä ei ole aikaa henkilökunnalle saatikka peda-gogiseen johtamiseen - - Johtajien tulee myös tuoda osaamisensa entistä voimakkaammin esiin yhteiskunnallisissa keskusteluissa.” (Pääkirjoitus 4/2010, 5.)

Ammatillisuutta tuotetaan suuntaamalla huomio työntekijöiden **hyvinvointiin** ja hylkäämällä uhrautuva rooli. Tukea käsityksille haetaan kansallisista vertailuista Suomen ja Ruotsin välillä, joi-den perusteella **Ruotsi on edelläkävijämaa** Suomeen verrattuna.

”Työmme lasten parissa asettaa omat haasteensa ergonomialle. Pitkään on ollut käytäntönä, että päiväkodit kalustetaan lapsen mittapuun mukaan. Jatkuva kumartelu lasten pöytien ääressä rasittaa ja erilaisia selkä- ja niskahartiavaivoja riittää. Onneksi suuntauksena on ottaa huomioon aikuisten työpaikka ja kalustaa tilat myös aikuisille sopiviksi. Kun vierailin 1990-luvulla tukholmalaisessa päiväkodissa, kiinnitin huomioni jo siihen, että sisustamisessa ykkösasiana oli henkilökunnan työsuojelu eli ergonomian huomioiminen . - - ” (Pääkirjoitus 3/2010, 5.)

Sivistysvaltio retoriikalla haetaan oikeutusta varhaiskasvatuksen kehittämiseksi. Sivistysvaltio, koulutus ja pedagogiikka liitetään yhteen, joille vastakkaisia näkemyksiä ovat hoiva- ja sosiaalipalvelut. Lasten päivähoitoa sosiaalipalveluna pidetään ”takapajuisen” maan tunnusmerkkinä.

”Suomen pitäisi olla sivistysvaltio, mutta olemme edelleen ainoa maa Euroopan Unionissa, joka haluaa pitää lapset sosiaalipalvelussa. Toivotaan viisauden löytyvän seuraavasta hallituksesta, joka toivottavasti arvostaa lapsia ja varhaiskasvatusta”. (Pääkirjoitus 4/2010, 5.)

5.5.2 Lastentarha-lehdet 1–5, 2011

Lastentarhanopettajat halutaan identifioida jälleen **yhteiskunnallisiksi vaikuttajiksi**. Aktiivisella toimijuudella lastentarhanopettajat parantavat ammattinsa arvostusta paikallisesti, alueellisesti sekä yhteiskunnallisesti. Lastentarhanopettajien osaaminen ja riittävyys tuodaan taas esille. Hyvät poliittiset päätökset mahdollistavat Suomen kehittymisen varhaiskasvatuksen mallimaaksi.

”- - lastentarhanopettajat ovat vahvoja vaikuttajia yhteiskunnassa. - - Vaikuttamistyötä on tehtävä niin valtakunnan tasolla kuin alue- ja paikallistasolla. Ensi kevään eduskuntavaalit antavat oivan mahdollisuuden nostaa keskusteluun varhaiskasvatuksen merkityksen yhteiskunnassa. - - Haastan Sinut lastentarhanopettaja toimimaan entistä aktiivisemmin varhaiskasvatuksen puolestapuhujana. Laadukas varhaiskasvatus muodostuu osaavasta henkilökunnasta. Ole reilusti lastentarhanopettaja!” (Pääkirjoitus 1/2011, 5)

”Hallinnonalan siirto opetus- ja kulttuuriministeriöön tulee ratkaista ensimmäisenä ja varhaiskasvatustilain valmistelu pitää aloittaa viipymättä. Kannattaa kysyä kansanedustajaehdokkailta mitä mieltä he ovat näistä Lastentarhanopettajaliiton ja OAJ:n tavoitteista. - - Ole aktiivinen ja varmista, että äänesi menee vaaleissa ehdokkaalle, joka haluaa Suomesta varhaiskasvatuksen huippumaan”. (Pääkirjoitus 2/2011, 5.)

Työhyvinvoinnin merkityksestä työssäjaksamiselle puhutaan jälleen.

”Jaksamisen kannalta ja työurien pidentämistavoitteiden suhteen on panostettava päiväkotien työolosuhteisiin. Melutaso pelkäänsä nousee päivittäin liian suureksi isoissa lapsiryhmissä eikä akustiikkakaan aina ole kunnossa. Työergonomiaan on panostettava, joten kalustehankinnoissa on huomioitava työntekijät entistä enemmän. - -” (Pääkirjoitus 1/2011, 5.)

”Työ lasten kanssa on arvokasta ja sinä olet tärkeä lapselle ja vanhemmille. Oma hyvinvointi on oleellista, jotta jaksaa haasteelliset päivät. - -” (Pääkirjoitus 5/2011, 5.)

Varhaiskasvatuspalveluiden kehittäminen oli esillä jo edellisen vuoden pääkirjoituksissa. Palveluiden kehittämisessä tulisi ottaa huomioon sekä tasa-arvo että asiakkuusnäkökulmaan sisältyvä valinnan mahdollisuus. Perheiden sosioekonomisen aseman ei tulisi vaikuttaa varhaiskasvatuspalveluiden saatavuuteen. Maksuttomien palveluiden kehittämiselle haetaan oikeutusta Ruotsin mallista.

”Kuntien tarjoamia pienten lasten palveluita tulee monipuolistaa, sillä nyt pääpaino on kokopäivähoidossa. Vielä 1990-luvulla oli toimiva osapäiväjärjestelmä mikä nyt on melkein kokonaan hävinnyt. Avoimien varhaiskasvatuspalveluiden kehittäminen on jäänyt puolitiehen eli perheillä ei juurikaan ole valinnan varaa. - - Kuntien tulee kehittää ja lisätä maksuttomia varhaiskasvatuspalveluja, joissa lastentarhanopettaja vastaa toiminnasta. Maksupolitiikalla on merkittävä rooli, joten toivottavasti uusi hallitus tekee päätöksiä asteittain lisättävästä maksuttomasta varhaiskasvatuksesta Ruotsin tapaan. Ruotsissa on haluttu panostaa päiväkotien yli 3-vuotiaiden lasten maksuttomiin pedagogisiin palveluihin taloustaantumasta huolimatta. Tämä on selkeä arvovalinta ja vastaavan ratkaisun aika olisi Suomessakin.” (Pääkirjoitus 2/2011, 5.)

Professiotaistelussa väläytetään EU-korttia. Varhaiskasvatuksen investointinäkökulma on talouspuhetta. Laadukkaan pedagogiikan yhteydessä puhutaan arviointikäytänteiden esimerkiksi Pisa-tutkimusten merkityksestä. Lastentarhanopettajaliitto korostaa **osallisuutta** laadukkaaseen varhaiskasvatukseen tärkeänä tekijänä tulevaisuuden hyvälle oppimistuloksille sekä köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisemiselle.

”EU:n komission helmikuinen tiedonanto (Bryssel 17.2.2011) korostaa investointia varhaiskasvatukseen yhtenä parhaista tavoista vaikuttaa lasten ja

koko Euroopan tulevaisuuteen. On olemassa selkeää näyttöä siitä, että laadukas varhaiskasvatus johtaa huomattavasti parempiin tuloksiin perustaitoa mittaavissa kansainvälisissä testeissä, esimerkiksi PISA:ssa ja PIRLS:ssä. Laadukkaan varhaiskasvatuksen vaikutukset vastaavat 1-2 kouluvuodenoppimistuloksia. Laadukas varhaiskasvatus vaikuttaa merkittäväällä tavalla Eurooppa 2020-strategian kahden yleistavoitteen saavuttamiseen: koulunkäynnin keskeyttävien nuorten osuuden vähentämiseen alle 10 prosenttiin ja 20 miljoonan ihmisen saamiseen pois köyhyysriskin ja sosiaalisen syrjäytymisen piiristä. - - EU:n komission tavoitteena on, että vuonna 2020 vähintään 95 prosenttia 4-vuotiaista on varhaiskasvatuksessa. Suomessa 3-5 –vuotiaista vain runsaat 60 prosenttia on päiväkotienvarhaiskasvatuksessa, 6-vuotiaista on esiopetuksessa n. 96 % ikäluokasta. Maksuttomuudella on ollut merkittävä vaikutus siihen, että ikäluokasta melkein kaikki osallistuvat esiopetukseen. Suomessa pitää ryhdistäytyä ja laatia toimenpideohjelma, millä pääsemme EU:n komission asettamiin tavoitteisiin.” (Pääkirjoitus 3/2011, 5.)

Varhaiskasvatuksen hallinnonalan muutos, esiopetuksen velvoittavuus, varhaiskasvatuksen toimenpideohjelma ja uusi varhaiskasvatustilaki varmistavat **syrjäytymistä ehkäisevän** laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumisen. Näitä ajatuksia oikeutetaan **kestävän kehityksen** diskurssilla ja **YK:n lasten oikeuksien** sopimuksella.

”Toimenpideohjelman sisällön muodostavat Lastentarhanopettajaliiton monivuotiset tavoitteet niin hallinnon alaan liittyen kuin varhaiskasvatustilain valmistelun myötä - - ” (Pääkirjoitus 3/2011, 5).

”- - Hallitusohjelmaan on nyt kirjattu, että varhaiskasvatuksesta säädetään ja selvitetään myös esiopetuksen muuttaminen velvoittavaksi. Hallitusohjelma korostaa laadun ja tasapuolisen koulutusmahdollisuuden saamista tasapuoliseksi koko maassa. - - Hallituksen laatimassa talousarvioesityksessä vuodella 2012 todetaan, että käynnistetään valmistelevat toimet varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalveluiden lainsäädännön valmistelun, hallinnon ja ohjauksen siirtämiseksi opetus- ja kulttuuriministeriöön. Hallituksen tavoitteena on köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen. Suuria haasteita, joihin me varhaiskasvatuksen asiantuntijat olemme omalta osaltamme sitoutuneet ja tekemässä tätä tärkeätä työtä lapsien parhaaksi. Varhaiskasvatus on kestävä kehitys. - - Kesäkuussa myös YK:n lapsen oikeuksien komitea antoi loppupäätelmänsä Suomelle. Komitea on huolestunut köyhyydessä elävien lasten, vammaisten lasten sekä vähemmistö- että maahanmuuttajalasten elinolosuhteista. - - ” (Pääkirjoitus 4/2011, 5.)

Varhaiskasvatuksen laatu toteutuu parhaiten **osaavan henkilökunnan** riittäväällä määrällä. Koulutettujen lastentarhanopettajien saatavuudesta ja riittävydestä tulee huolehtia yliopistojen si-

säänottomääriä kasvattamalla. Lapsille tulisi taata myös tasavertaiset ja hyvät erityislastentarhanopettajan palvelut.

”Ei ole sama kuka lasta kasvattaa, joten lastentarhanopettajien riittävyys pitää varmistaa ja lastentarhanopettajien osuutta henkilökunnasta lisätä. Tavoitteena on kaksi lastentarhanopettajaa joka ryhmään” (Pääkirjoitus 2/2011, 5).

” - - Päiväkotien laadukas varhaiskasvatus ja esiopetus edellyttävät korkeasti koulutettua, ammattitaitoista ja osaavaa henkilöstöä. - - Yliopistollisen lastentarhanopettajakoulutuksen sisäänotto pitää kaksinkertaistaa. Lastentarhanopettajaliitto edellyttää, että lastentarhanopettajien määrää pitää lisätä niin, että opettajia on 2/3 päiväkotien hoito- ja kasvatushenkilöstöstä. - - Liitossa kannetaan huolta myös erityislastentarhanopettajien riittävydestä: kaikilla lapsilla täytyy olla mahdollisuus saada erityislastentarhanopettajien palveluita tarpeensa edellyttämällä tavalla.” (Pääkirjoitus 3/2011, 5).

Lapsen etu toteutuu **pedagogisesti saumattomasta jatkumosta** huolehtimalla. Raskas erityispedagogiikka ja -hoivavastuu halutaan siirtää yksilöltä yhteisölle. Pienempien lapsiryhmien toiveet on kerrottu hoivaajanaisen ”äänellä”.

”Lapsen polku päiväkodista esiopetukseen ja perusopetukseen on oltava jatkumo ja eri ammattiryhmien on toimittava hyvässä yhteistyössä. Huolen aiheita aiheuttaa se, että esiopetusryhmäkoot ovat nousussa monessa kunnassa. Esiopetuksen oppilashuolto pitää olla kunnossa ja esiopetuksesta vastaavalla lastentarhanopettajalla on oltava realistiset mahdollisuudet hoitaa työnsä hyvin. Jos yhden lastentarhanopettajan vastuulla on 20 kuusi-vuotiasta voidaan vain ihmetellä miten lapsilähtöisyys toteutuu.” (Pääkirjoitus 4/2011, 5.)

Varhaiskasvatus osana **elinikäistä oppimista** tarvitsee hyvin koulutettuja ammattilaisia. Elinikäinen oppiminen nähdään sekä lapsen että yhteiskunnan etuna. Tämä merkitys esitetään moraalisesti vetoavan strategian avulla.

”Onko Suomella varaa tehdä tämä pienille lapsille? Onko varaa siihen, että koko elinikäisen oppimisen alkuvaiheessa ei panosteta varmistamalla riittävät resurssit ja pätevät opettajat? Koulutetun henkilökunnan merkitys on oleellista varhaiskasvatuksen laadulle. Hallitusohjelma korostaa laadukasta ja tasa-arvoista varhaiskasvatusta, tämän mahdollistamiseksi hallituksella ja eduskunnalla on nyt näytön paikka.” (Pääkirjoitus 5/2011, 5.)

5.5.3 Lastentarha-lehdet 1–5, 2012

Sosiaalisesti kestävä Suomi kantaa vastuun lasten ja nuorten sekä varhaiskasvatushenkilöstön hyvinvoinnista laadukkaalla varhaiskasvatuksella. Laadukas ja tasa-arvoisesti toteutuva pedagogiikka on perinteisen hoivan sijaan **pedagogisen välittämisen kulttuuria**.

”- - panostamalla varhaiskasvatuksen laatuun varmistetaan lapsen hyvinvointi tässä ja nyt, ehkäistään lasten ja nuorten syrjäytymistä ja varmistetaan henkilökunnan hyvinvointi työssä. - - Laadukkaalla varhaiskasvatuksella on merkittävä vaikutus lasten sosiaalisiin ja tunne-elämän taitoihin, motivaatioon, oppimiseen ja oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja korjaamiseen.” (Pääkirjoitus 1/2012, 5.)

Lasten osallisuus on **aktiivista kansalaisuutta**.

”Kehityssuunnitelman yhtenä tavoitteena on aktiivinen kansalainen. Liitto korosti lausunnossaan, että varhaiskasvatuksesta alkaen kehitetään kasvatuksessa ja opetuksessa sellaisia sisältöjä, joilla edistetään lasten osallisuutta ja toimintatapoja. Lasten osallisuutta, vaikuttamismahdollisuuksia ja yhteisöllisyyttä tulee edistää niin ryhmässä kuin lähiyhteisössä.” (Pääkirjoitus 1/2012, 5.)

Lait ja normiohjaus varmistavat varhaiskasvatuksen laadun.

- - Tarvitaan tiukennettua normiohjausta valtakunnan tasolta, jotta pystytään takaamaan tasa-arvoiset varhaiskasvatuspalvelut - - ” (Pääkirjoitus 2/2012, 5).

”- - Normipurkua emme halua vaan selkeää valtakunnan tason ohjeistusta ja kunnille lakiin kirjatut velvoitteet, jotta tasa-arvoiset palvelut toteutuvat eri puolilla Suomea. - - Päiväkodin johtajien toimintaedellytyksiä tulee myös vahvistaa lailla. - - ” (Pääkirjoitus 3/2012, 5.)

”- - Kannanotossa liitto totesi, että päivähoitoa ja esiopetusta ei säädellä riittävästi lailla ja asetuksella, joten kunnille jää liikaa liikkumavaraa liittyen esim. esiopetusryhmien kokoon, henkilökunnan kelpoisuuksiin, tiloihin ja resursseihin. - - ” (Pääkirjoitus 4/2012, 5.)

Varhaiskasvatuksen hallinnollinen siirto tukee **elinikäisen oppimisen** näkemyksiä. Lastentarhanopettajaliitto haluaa käyttöön varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen laatua valvovat **mittarit ja**

arviointikäytännöt. Elinikäisen oppimisen ideologian mukaan **lapsen opinpolku muodostaa jatkumon velvoittavasta esiopetuksesta** kouluopetukseen.

”Tämän vuoden aikana valmistellaan varhaiskasvatuksen hallinnon siirtoa valtakunnan tasolla. Odotukset ovat suuria opetus- ja kulttuuriministeriön suuntaan. Päätös tukee pedagogista jatkumoa varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta perusopetukseen. Lastentarhanopettajaliitto, lapsuuden arvon ja lapsen oikeuksien puolustajana, haluaa korostaa varhaiskasvatuksen merkitystä elinikäisen oppimisen edistämässä. Esiopetuksen laadun arvioinnin tulokset valmistuvat huhtikuun loppuun mennessä. Arvioinnin tuloksien tulee suunnata esiopetuksen kehittämistarpeita kunnissa ja valtakunnan tasolla. Varhaiskasvatus ja esiopetus tarvitsevat selkeät laatumittarit ja säännölliset arviointikäytänteet.” (Pääkirjoitus 2/2012, 5.)

” - - Tavoitteemme on varhaiskasvatuksen arvostaminen omana itsenään, elinikäisen oppimisen perustana. - - ” (Pääkirjoitus 3/2012, 5).

” - - Esi- ja alkuopetuksen yhteistyön tulee olla saumatonta, mutta niin pitää olla myös muissa siirtymävaiheissa. Lapsen opinpolun tulee olla jatkumo, jota turvaa riittävä tiedonsiirto. - - ”Esiopetuksen velvoittavuutta selvittämään myös. Liitolla on asiaan jo valtuuston päätös. Esiopetus tulee saada velvoittavaksi. Oppivelvollisuusikää ei pidä alentaa vaan esiopetus on merkittävä ”kuningasvuosi” jolle pitää antaa oma arvo. 1 + 9 –malli on liiton linja.” (Pääkirjoitus 4/2012, 5.)

Suomesta halutaan **varhaiskasvatuksen mallimaa**.

”- - Nyt toivotaan päätöksentekijöiltä niin kunnissa kuin eduskunnassa vahvaa tahtotilaa tehdä Suomesta varhaiskasvatuksen mallimaa” (Pääkirjoitus 2/2012, 5).

Professioprojektia tehdään **palkkaukseen ja työhyvinvointiin** liittyvillä diskursseilla.

- - Hyvät työskentelyolosuhteet ja työn arvostaminen palkkausta parantamalla varmistavat parhaiten alalla pysymisen. Selkeät tehtäväkuvat, työhynteisön ja tiimien toimivuus ja hyvä johtajuus varmistavat osaltaan lastentarhanopettajan työmotivaatiota.” (Pääkirjoitus 2/2012, 5.)

Laadukas varhaiskasvatus on **syrjäytymistä ehkäisevää sosiaalisesti kestävästä kehitystä**.

” - - Lastentarhanopettaja tekee päivittäin työtä syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja lapsuuden arvon tunnustamiseksi. Laadukkaalla varhaiskasvatuksella on merkittävä vaikutus lasten sosiaalisten ja tunne-elämäntaitojen kehittymiseen ja oppimismotivaatioon. Varhaiskasvatus on kestävä kehitystä! (Pääkirjoitus 2/2012, 5.)

” - - Yhteiskuntamme haasteita ovat syrjäytymisen ehkäisy ja eriarvoistumisen torjunta. Teemalla ”Varhaiskasvatus on kestävä kehitystä” olemme liiton sosiaalisesti kestävä kehityksen teemavuonna korostaneet hyvinvointiyhteiskunnan mahdollisuutta varmistaa hyvä lapsuus. - - ” (Pääkirjoitus 5/2012, 5.)

Laadukas varhaiskasvatus varmistetaan **yliopistokoulutetuilla lastentarhanopettajilla**. Lastentarhanopettajien koulutusvaatimukset haluttaisiin yhteneväisiksi muiden opettajien kanssa.

” - - Lastentarhanopettajuuden vahvistaminen on laadun tae. Tavoitteena tulee olla, että joka ryhmässä on kaksi lastentarhanopettajaa. - - Ylempi korkeakoulututkinto tulee saada kelpoisuudeksi. - - ” (Pääkirjoitus 3/2012, 5.)

” - - Lastentarhanopettajapula on pahentunut: tavoitteemme vahvistaa opettajien osuutta päiväkotien lapsiryhmissä ja avoimissa palveluissa vaarantuu. Tälle vuodelle saadaan 150 uutta aloituspaikkaa, mutta tarve on kaksinkertaista sisäänotto yliopistoissa. Pienet lapset tarvitseva korkeasti koulutetut lastentarhanopettajat, siksi kelpoisuudeksi on saatava ylempi korkeakoulututkinto. - - ” (Pääkirjoitus 2/2012, 5.)

Pienten lasten ”**hoiva**” näkyy vain toiveina pienemmistä ryhmistä.

” - - Mitä pienempi lapsi sitä pienempi ryhmä. Tämän hetkinen suhdeluokhojeistus antaa kunnille aivan liian paljon vapauksia ryhmäkokoihin. Tarvitaan takaisin myös neliömäärittely lasta kohden.” (Pääkirjoitus 2/2012, 5.)

Lastentarhanopettajat ovat myös äänestäjinä **yhteiskunnallisia vaikuttajia**.

” - - Sinä äänestäjänä päätät haluatko kuntavaltuustoon kasvatuksen ja opetuksen puolesta taistelevan. Ei ole sama kuka kunnassa päättää puolestasi!” (Pääkirjoitus 4/2012, 5.)

Lapsella ajatellaan olevan olemassaolonsa kautta tasavertaiset oikeudet osallisuuteen ja laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. Käsityksiä oikeutetaan **YK:n lasten oikeuksien** sopimuksella.

”Varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu kansainvälisiin lapsen oikeuksia määrittäviin sopimuksiin, kansallisiin säädöksiin ja ohjaaviin asiakirjoihin. Keskeisin lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen arvoista on lapsen ihmisarvo. Yleisperiaatteiden mukaan lapsen etu on oleellista. - - (Pääkirjoitus 5/2012, 5.)

5.5.4 Lastentarha-lehdet 1-5, 2013

Professiokäännettä tuotetaan jälleen **varhaiskasvatuksen hallinnollisen paikan** sekä pitkään toivotun **uuden varhaiskasvatustlain** toiveilla. Professiokehitys ja varhaiskasvatuksen laatu varmistetaan normiohjauksella.

”Vuosi 2013 alkoi historiallisesti, sillä päivähoito ei kuulu enää sosiaalihuoltoon vaan kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuuteen - - ” (Pääkirjoitus 1/2013, 5).

” - - Uuden lain tulee velvoittaa kunnat ja aluehallintoviranomaiset valvomaan varhaiskasvatuksen laatua - - ” (Pääkirjoitus 2/2013, 5).

Kuntien taloudellisen tilanteen pelätään estävän varhaiskasvatustlain toteutumisen ja ammatin professiokäänteeseen.

” - - Taloudellinen tilanne ei saa vesittää lainvalmistelua, vaan tavoitteena on lapsen etu. - - ” (Pääkirjoitus 1/2013, 5).

” - - Erimielisyyksiä tulee olemaan siitä, mitä uusia velvoitteita tai tiukennuksia uusi laki määritteli. Haastetta tulee olemaan lainvalmistelussa ja suurin haaste on kustannusneutraalius. ” (Pääkirjoitus 2/2013, 5.)

Lastentarhanopettajaliitto painottaa **varhaiskasvatuksen sosiaalipedagogista tehtävää** heikoimmassa asemassa olevien lasten osallisuuden varmistamiseksi. Varhaiskasvatuksen laatu näyttää toteutuvan parhaiten, jos se on riippumaton perheen sosioekonomisesta asemasta. Näin voidaan varmistaa lapsille **tasa-arvoiset osallisuuden ja oppimisen mahdollisuudet**.

”Tämän hetken keskustelut tuntiperusteisesta maksujärjestelmästä eivät ohjaa vanhempia ajattelemaan varhaiskasvatusta lapsen oikeutena. - - Liiton

tavoitteissa on varhaiskasvatuksen maksuttomuuden lisääminen ja säännöllisempi toimintaan osallistuminen. Maksupolitiikka ei saa lisätä sitä tilannetta mikä jo valitettavasti on arkea monessa päiväkodissa eli lapsia tulee ja menee koko päivän ajan. Esiopetuksen maksuttomuus on hyvä osoitus siitä, miten lapset tulevat säännöllisemmin ja perheetkin ovat sitoutuneita. Kukaan ei enää kyseenalaista, että miksi lapsi, jonka vanhempi on kotona saa tuoda lapsen esiopetukseen?” (Pääkirjoitus 2/2013, 5.)

Lastentarhanopettajan osaaminen on avaintekijä laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutamisessa. Lastentarhanopettajien ammatillisuus halutaan tuoda esiin selkeitä tehtäväkuvia painottamalla.

” - - Lastentarhanopettaja varmistaa laatua, kun tehtäväkuvat ovat selkeät ja suunnittelu-aika toteutuu - - ” (Pääkirjoitus 2/2013, 5).

Professiokäännettä synnytetään myös vuoden 2013 pääkirjoituksissa **aktiiviseen yhteiskunnalliseen toimijuuteen** haastamalla. Suomesta halutaan **varhaiskasvatuksen edelläkävijä**.

”Liiton visio uuden lain valmisteluun on: ”Suomi on laadukkaan pedagogisen varhaiskasvatuksen edelläkävijä”. Meidän kaikkien on toimittava aktiivisesti ja vaikutettava siihen, että visiomme toteutuu.” (Pääkirjoitus 2/2013, 5.)

”- - Toivon, että te hyvät lastentarhanopettajat olette aktiivisesti mukana lain valmistelussa, haluamme kuulla ajatuksianne ja näkemyksiänne lain sisältöön.” (Pääkirjoitus 5/2013, 5).

Lasten osallisuutta varhaiskasvatukseen pidetään jälleen tärkeänä.

”Lastentarhanopettajaliiton valtuuston hyväksymissä varhaiskasvatuslain linjauksissa korostuu varhaiskasvatus lapsen oikeutena. Keskustelussa subjektiivisesta oikeudesta päivähoitoon korostuu useimmiten vanhempien ja työelämän tarpeet. Valitettavasti keskusteluissa arvioidaan sitä, onko lapsen paikka kotona: vai päiväkodissa – asia nähdään hyvin mustavalkoisena. Liiton linja on selkeä: lapsella on oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen, niin alle kuin yli 3-vuotiailla.” (Pääkirjoitus 3/2013, 5.)

Nainen, äiti ja hoivaaja -roolit ovat läsnä lastentarhanopettajuuteen kohdistettavissa odotuksissa. ”Äiti” voi antaa lapselleen parasta hoivaa, kun **ryhmäkoko on riittävän pieni** ja ”elämän-

rytmi” on verkkaista. Lastentarhanopettajien määrää kasvattamalla tavoitellaan kuitenkin ensisijaisesti laadukkaan varhaispedagogiikan avulla tapahtuvaa lapsen ajattelun kehittymistä.

”- - Mitä pienempi lapsi sitä pienempi ryhmän koko ja sitä enemmän tilaa leikkiä. Pienet lapset ansaitsevat lastentarhanopettajan. Liiton linjauksissa onkin muuttaa henkilöstörakennetta niin, että ryhmissä on kaksi lastentarhanopettajaa ja yksi lastenhoitaja, myös pienten lasten ryhmissä. - - Mikä onkaan se otollisin aika lapsen luovuuden kehittymiselle? Meidän lastentarhanopettajien tehtävänä on varmistaa lapselle hyvä päivä, joka on kiireetön ja turvallinen ja antaa tilaa leikille ja ihmettelulle. Ajattelu alkaa ihmettelystä.” (Pääkirjoitus 3/2013, 5.)

Vuoden 2013 neljännessä pääkirjoituksessa tuodaan ensimmäisen kerran esille **työyhteisön hyvinvointi**. Hyvä työyhteisö tarvitsee syntyäkseen välittämisen kulttuuria ja hyvää johtajuutta. Välittämisen kulttuuri on ensisijaisesti varhaista puuttumista työntekijöiden työssäjaksamiseen sekä työssäkäynnin tukemista. Uuden varhaiskasvatuslain toivotaan suojelevan lasten ja työntekijöiden hyvinvointia.

”- - Työhyvinvointi on jokaisen vastuulla ja hyvillä työyhteisön pelisäännöillä varmistetaan työssä jaksamista. Millainen työkaveri minä olen? Mitä huomioon työpäiväni ja ehdinkö keskustella mieltä painavista asioista esimiehen kanssa? Onko työterveys ja työsuojelutoiminta kunnossa? - - Hyvä johtajuus, se että esimiehellä on aikaa henkilökunnalleen, on merkittävä voimavara. Tarvitaan työyhteisötaitoja, aivan jokaiselta. Toisesta välittäminen on tärkeitä. Varhainen tuki ja puuttuminen – sen on toimittava myös työyhteisössä, ei vain lasten suhteen. - - Hyvinvointia lapsille ja henkilökunnalle toivotaan myös uudesta varhaiskasvatuslaista. - -. Tasa-arvon pitää toteutua myös lastentarhanopettajan työssä, sillä niin erilaisia ovat työskentelyolosuhteet tässä maassa. Ei tarvita enää yhtään homepäiväkotia tai työyhteisöä, jossa ei-kelpoiset sijaiset yrittävät selvittää arjen haasteista. - -” (Pääkirjoitus 4/2013, 5.)

Laadukasta varhaiskasvatusta arvostava kunta on hyvä työnantaja, joka tekee mahdolliseksi myönteisen professiokehityksen. **Uusi varhaiskasvatuslaki** suojelee kuntien ”mielivallalta” varmistaen lasten ja työntekijöiden hyvinvoinnin.

”Kuntakäynneilläni on varmistunut käsitykseni siitä kuinka hyvä työnantaja varmistaa hyvinvointia varhaiskasvatuksessa. Se tarkoittaa, että työntekijää ja hänen mielipidettään arvostetaan ja osallisuus toteutuu. Työkokonaisuudet ovat hallittavissa, tukitoimet toteutuvat, lapsiryhmien koko on asetuksen

mukainen ja suunnitteluajasta pidetään kiinni. Plussana ovat ne kunnat, joissa lapsiryhmissä on kaksi lastentarhanopettajaa ja vielä kelpoisuuden omaavia. Hyvinvointia lapsille ja henkilökunnalle toivotaan myös uudesta varhaiskasvatuslaista. Uuden lain tulee normittaa kuntien toimintaa niin, että tasa-arvoinen lapsuus toteutuu eri puolilla Suomea. - -”(Pääkirjoitus 4/2013, 5.)

Suomesta sivistysvaltio ja varhaiskasvatuksen mallimaa -retoriikan taustalla on elinikäisen oppimisen ideologia. Varhaiskasvatus käsitetään taloudelliseksi investoinniksi. Muut pohjoismaat mielletään edelläkävijämaiksi.

”Meidän kaikkien on vaikutettava siihen, että yhteiskunnassa löytyy tahtotila tehdä Suomesta varhaiskasvatuksen mallimaa. Varhaiskasvatus luo perustan elinikäiselle oppimiselle, yhteiskuntaan integroitumiselle, henkilökohtaiselle kehitykselle ja myöhemmässä vaiheessa myös työllistettävyydelle: Suomi on voimakkaasti lasten kotihoidon maa. Esimerkiksi muissa Pohjoismaissa lasten osallistuminen varhaiskasvatuspalveluihin on huomattavasti laajempaa. - - ”Miksi Suomen kaltainen sivistysmaa haluaa rajoittaa subjektiivista päivähoito-oikeutta?- - Varhaiskasvatukseen investoiminen on taloudellista, kestävä kehitystä sekä inhimillisesti että yhteiskunnallisesti. Suomella on mahdollisuus varhaiskasvatuksen mallimaaksi!” (Pääkirjoitus 5/2013, 5.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksella haetaan oikeutusta laadukkaan varhaiskasvatuksen tavoitteille.

”Lapsen oikeuksien sopimuksen edellytys on, että päätöksiä tehdessä on otettava huomioon lapsen etu - - (Pääkirjoitus 5/2013, 5).

5.5.5 Lastentarha-lehdet 1-5, 2014

Lastentarhanopettajaliitto jatkaa vetoamistaan **YK:n lasten oikeuksiin** myös vuoden 2014 pääkirjoituksissa pedagogisesti laadukkaan varhaiskasvatuksen puolesta. Lapsen osallisuuden sisältyy **investointinäkökulma**.

*”- - Varhaiskasvatus on lapsen oikeus kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. -
- Varhaiskasvatus ei ole menoerä vaan yhteiskunnan ja lapsuuden kannalta merkittävä investointi lapsiin. Tasa-arvoiseen elämään, syrjäytymisen eh-*

käisyyen ja oppimisen iloon voidaan parhaiten vaikuttaa ennen kouluikää.”
(Pääkirjoitus 1/2014, 5.)

Normien lisääminen ja velvoittavuus koetaan hyvänä asiana.

” - - Myönteinen asia on ollut esiopetus uudistus ja nyt velvoittavuus - - ”
(Pääkirjoitus 1/2014, 5).

Kuntien heikentynyt talous on huonontanut professiokehitystä, mikä näkyy varhaiskasvatuksen akateemisesti koulutetun henkilöstön määrän laskuna, jonka pelätään vaikuttavan niin jatkossakin.

”1990-luvun laman jälkeen tehtiin heikennyksiä päivähoitoon. Lastentarhanopettajien määrää henkilökunnassa vähennettiin ja ryhmäkoot kasvoivat. Nyt on saatava suunta kääntymään. - - Huoli on kuitenkin suuri, sillä esiopetuksen ryhmäkoot ovat kasvussa ja rakennepoliittisessa ohjelmassa halutaan puuttua esiopetuksen opettajan kelpoisuuteen. Kelpoisuusehtojen väljentämisellä ei saada aikaan kuntatalouden korjaamista, jos se on ollut tarkoitus.” (Pääkirjoitus 1/2014, 5.)

Lastentarhanopettajapulaan on vaikuttanut myös koulutuksellisen tarjonnan riittämättömyys.

”Lastentarhanopettajakoulutusta ei ole myöskään ollut riittävästi tarjolla ja pula lastentarhanopettajista vain pahenee. Rakennepoliittisen ohjelman mukaisesti pitäisi hakijasumaa purkaa aloilla, jossa on hyvä työllisyys.” (Pääkirjoitus 1/2014, 5.)

Lastentarhanopettajaliitto kehoittaa jälleen tekemään professiokäännettä **yhteiskunnallisen vaikuttamisen kautta.**

” - - Nyt on vaikuttamisen paikka. Esille pitää tuoda liiton lakitavoitteet, lastentarhanopettajan työn merkityksellisyys ja varhaiskasvatuksen tehtävät. Keskustelua tulee käydä niin omalla työpaikalla koko henkilökunnan kuin vanhempien kanssa. Kuntapäätäjät ja kansanedustajat on syytä kutsua tutustumaan päiväkodin arkeen. - - Tavoitteena on lisätä yhteiskunnallista keskustelua ja tietämystä varhaiskasvatuksen merkityksestä.” (Pääkirjoitus 1/2014, 5.)

Uusliberalistinen kuntien tehokkuusajattelu on heikentänyt päiväkodin johtajien työhyvinvointia ja läsnäoloa henkilökunnalle.

” - - johtajuuskysely osoittaa selvästi johtajuusjärjestelyjen muutosten voimistuneen kunnissa, eikä välttämättä hyvään suuntaan. Tehtäväkokonaisuudet ja nimikkeet ovat hyvin kirjavia. Alaisten määrä on lisääntynyt ja lähiesimiehisyyden voidaan kyseenalaistaa, jos johdettavia päiväkotia on useampi. Työn vaatavuus on kasvanut ja tehtäväkokonaisuudet laajentuneet, mutta palkkaustaso ei ole noussut samassa suhteessa. - - Onko johtajalla aikaa olla henkilöstöjohtaja ja pedagoginen johtaja ja tavoitettavissa oleva sekä henkilökunnalle että vanhemmille? Kuinka monta päiväkotia johtajalla voikaan olla vastuullaan ja miten hän jakaa työviikkonsa eri työpisteiden kesken.” (Pääkirjoitus 2/2014, 5.)

”Kunnat ovat tehokkuusajattelussaan lisänneet työmäärää niin, että työnteon edellytykset kärsivät. Jatkuva riittämättömyyden tunne johtajilla ja henkilöstön huoli lähiesimiehisyyden katoamisesta on viesti, joka on otettava vakavasti. Paikallistason edunvalvonnassa on suuria haasteita. Kunnissa ei oteta riittävästi huomioon muita kustannusvaikutuksia kuin mahdolliset säästöt palkkakuluissa. Pahimmillaan huonosti hoidetut johtajuusjärjestelyt aiheuttavat kuormittumista, joka johtaa sairaspöissaolojen ja työpahoinvoinnin lisääntymiseen. Tämäkö on tahtotila?” (Pääkirjoitus 2/2014, 5.)

Uusi varhaiskasvatustilaki varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumisen ja varhaiskasvatuksen professionalistumisen. Lastentarhanopettajaliitto haluaa lain avulla määritellä erilaiset varhaiskasvatusmuodot.

” - - Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa ja aina on otettava huomioon lapsen etu. Lastentarhanopettajaliiton tavoitteet on kunnianhimoisia ja niin pitääkin, tähtäähän laki tulevaisuuteen. Tavoitteena on varmistaa entistä laadukkaampaa varhaiskasvatusta lapsille.” (Pääkirjoitus 2/2014, 5.)

” - - On oleellista, että varhaiskasvatustilaki hyväksytään syksyllä budjettilakina ja näin varmistetaan euroja varhaiskasvatukselle. - - Varhaiskasvatuksen määritelmä on oleellinen asia ja myös se missä varhaiskasvatusta toteutetaan. Päiväkoti ja perhepäivähoito ovat oppimisympäristöinä hyvin erilaisia. - - Onkin erikoista, että lakiraportti ei ota huomioon näiden toimintamuotojen erilaisuutta vaan edellyttää, että varhaiskasvatuksen tavoitteet toteutuvat kummassakin hoitomuodossa samalla tavalla. Lain nimeksi pitääkin saada laki varhaiskasvatuksesta ja perhepäivähoidosta.” (Pääkirjoitus 3/2014, 5.)

Modernit valtiot tarvitsevat aineiston perusteella työtätekeviä ”huippuosajia”, joiden yhteiskuntaa hyödyttävä kouluttautuminen tulee alkaa jo varhain **elinikäisen oppimisen** ideologian mukaisesti.

”Teollistuneissa maissa lapset aloittavat koulun entistä nuorempana. Suomalaislasten tilanne on kansainvälisesti loistava. He voittavat oppimissävyysvertailut, vaikka aloittavat koulun myöhemmin kuin useissa maissa. Tämä pohjaa korkeatasoiseen varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. - - Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Suomalaisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen mahdollisuudet tukea lapsen laaja-alaista osaamista ovat erinomaiset. - - Esiopetus ollaan määrittelemässä velvoittavaksi. - - Lapsen oppimisprosessia tukeva kuningas- ja kuningatarvuosi kannattelee läpi elämän!” (Pääkirjoitus 4/2012, 5.)

Suunnitelmallinen ja laadukas varhaiskasvatus tarvitsee toteutuakseen **akateemisesti koulutetut lastentarhanopettajat**. Lastentarhanopettajaliitossa kannetaan huolta kelpoisuusehtojen väljentämisestä.

” - - Samaan aikaan kuitenkin esitetään esiopetuksen opettajakelpoisuuksien alentamista. Yhtälö on käsittämätön. - - Uusien Esiopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden mukainen suunnittelu, toteutus ja arviointi vaativat esiopetuksen opettajalta pedagogisen yliopistollisen opettajakoulutuksen.” (Pääkirjoitus 4/2014, 5.)

Lastentarhanopettajaliitossa ollaan tietoisia varhaiskasvatuksen naishistorian vaikutuksesta **alan heikkoon arvostukseen ja palkkatasoon**. Arvostuksen puute johtuu myös työntekijöistä itsestään. ”Kaikki tekee kaikkea” – ajattelu vaikuttaa negatiivisesti lastentarhanopettajien ammatilliseen osaamiseen ja työn arvostukseen.

” - - Lastentarhanopettajan ammatti on naisvaltainen ala – liiton jäsenistä vain 3% on miehiä. Kysymykseen, miksi näin on, lienee helppo vastata: palkkaus, työolosuhteet ja alan houkuttelevuus sekä varhaiskasvatuksen arvostus. - - Palkkaukseen vaikuttaa arvostus ja arvostukseen yhteiskunnallinen asenne. Suomalaisessa yhteiskunnassa varhaiskasvatus ei ole sille kuuluvassa arvossaan. - - ” (Pääkirjoitus 5/2014, 5.)

” - - Kukaan ei voi täysin omaa tonttiaan vallata, mutta lastentarhanopettajien roolia ja vastuuta pedagogisina asiantuntijoina – opettajina – voimme selkiyttää. Alan arvostuksen saavutamme vain tätä kautta. Vanha sanonta

väittää, että arvostus on ansaittava. Oppikaamme ensin itse arvostamaan tätä ensiarvoisen tärkeää työtämme. Näin työmme saa myönteistä näkyvyyttä päiväkodeissa, vanhempine silmissä ja eritoten koko suomalaisen yhteiskunnan julkiskuvassa. - - Kun lastentarhanopettajille annetaan selkeä oikeus tehdä koulutuksensa mukaista vastuullista pedagogista työtään, alan houkuttelevuus nousee ja saamme toivottavasti enemmän myös mieslastentarhanopettajia päiväkoteihin. - - Nostetaan asiantuntijuutemme rohkeasti esille ja tehdään työstämme näkyvää jokaisessa päiväkodissa. Näin saamme asenteet ja arvot yhteiskunnallisessa päätöksenteossa kohdalleen. Kukapa sen kissan hännän nostaa jos ei kissa itse.” (Pääkirjoitus 5/2014, 5.)

Ratkaisuna varhaiskasvatuksen arvostuksen kohottamiseen **idealisoidaan miestapaista toimijuutta** eli tehtäväkuvien ja vastuiden selkiyttämistä sekä osaamistason ja palkkauksen merkityksen korostamista. Myös hyvällä johtamisella vaikutetaan myönteisesti professiokehitykseen.

”Miesvaltaisilla aloilla kaikilla työntekijöillä on selkeästi oma tonttinsa. Tehtäväkuvat on selkeitä ja vastuut jaettu tehtävän mukaan. - - Varhaiskasvatustaloon on määriteltävä eri tehtävämikheet ja niiden kautta selkeät vastuut ja ”omat tontit” kullekin ammattiryhmälle. Tämä parantaa myös työyhteisön ilmapiiriä ja erilaisten osaamisten arvostusta. Tehtävien ja vastuiden selkiyttäminen päiväkodeissa edellyttää hyvää johtajuutta. Hyvä johtaja saa työyhteisönsä loistamaan ja osaa hyödyntää jokaisen koulutustautan tuottaman osaamisen kokonaisuuden hyväksi. - - ” (Pääkirjoitus 5/2014, 5.)

Alan vetovoima nousee **paremman palkkatason** ja kaikkien opettajien **yhdenmukaisen palkkausjärjestelmän** myötä.

”- - Pitkään tavoitteena ollut lastentarhanopettajien siirto opetusalan sopimukseen on toistaiseksi toteutumatta. OVTES:ssä lastentarhanopettajat olisivat samassa neuvottelupöydässä muiden opettajien kanssa. Palkkauksen selkeä parantaminen toisi myös mieslastentarhanopettajia alalle huomattavasti enemmän.” (Pääkirjoitus 5/2014, 5.)

5.5.6 Lastentarha-lehdet 1-5, 2015

Lastentarhanopettajaliiton mielestä varhaiskasvatus mielletään yhä ensisijaisesti perheille suunnatuna sosiaalipalveluna. Tämä painotus vaikuttaa lastentarhanopettajien määrän vähenemiseen. **Pedagogiikka halutaan kohottaa keskiöön.**

”- - Suomalaisen varhaiskasvatuksen kehittäminen perheille suunnatusta sosiaalihuollollisesta palvelusta lapsen oikeudeksi korkeatasoiseen varhaiskasvatukseen on viimeinkin saatava käyntiin. - - Suomessa pelätään sanaa pedagogiikka ja oppiminen. Monissa kannanotoissa tämä luonnollinen prosessi nähdään hyvinvoinnin, hoivan ja huolenpidon sekä perheiden tukemisen näkökulman uhkana. On syytä kysyä ketä varten varhaiskasvatus on? Tilastojen mukaan tällä hetkellä päiväkodin työntekijöistä lastentarhanopettajat ovat vähemmistö ja heidän suhteellinen osuus on koko ajan laskemassa. - - ” (Pääkirjoitus 1/2015, 5.)

Varhaiskasvatuksen käsitteellinen määrittely koetaan epäselväksi.

”- - Tätä kirjoittaessani ministeri Kiuru on esittämässä uutta lakia, joka edelleen lähtee sosiaalihuollollisesta näkökulmasta. Se ei sisällä varhaiskasvatuksen pedagogista määritelmää eikä selkeitä vastuita pedagogiikan toteuttamisesta. Lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen muodostavat kokonaisuuden ja nyt tästä kokonaisuudesta on vaarassa jäädä jälleen oppimisen näkökulma pois.” (Pääkirjoitus 1/2015, 5.)

”- - varhaiskasvatuslain puutteista: lastentarhanopettajan pedagogista roolia tavoitteiden ja sisältöjen toteuttamisen vastuuhenkilönä ei ole esityksessä määritetty. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa tulee nyt määrittellä, mitä tarkoittaa pedagoginen varhaiskasvatus ja varmistaa henkilöstörakenteiden määrittelyn kautta pedagoginen osaaminen myös tulevaisuudessa jokaiseen päiväkotiin. - - Valmisteilla olevassa lakiesityksessä ei selkeästi tuoda esille varhaiserityiskasvatuksen ja opetuksen merkitystä varhaiskasvatuksessa. (Pääkirjoitus 2/2015, 5.)

Vähäinen yhteiskunnallinen arvonnanto ”alentaa tarhantädeiksi” sekä lastentarhanopettajat että erityislastentarhanopettajat. **Raskas erityisvastuu** halutaan suunnata yhä enemmän yhteisöjen vastuulle ja erityisammattilaisten huoleksi.

”- - Varhaiserityiskasvatuksen toteuttaminen vaihtelee suuresti eri puolilla Suomea. Suomen varhaiskasvatuksen erityisopettajat SVEOT ry on seurannut tilannetta ja viesti on joiltain osin varsin huolestuttava. Johtopäätöksenä voimme todeta, että pienten lasten koulutuksellinen tasa-arvo ja oikeus omaa kehitystä, kasvua ja oppimista tukeviin tukitoimiin ei toteudu tasavertaisesti. Lasten erityistarpeita ei myöskään välttämättä huomioida lapsiryhmiä muodostettaessa. Tämän lisäksi jokaisessa päiväkodissa on oltava saatavilla tarpeellinen varhaiserityisopetukseen suunnattu välineistö ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultoiva työpanos. Jokaisella lapsella

on oikeus saada tarvitsemansa tuki turvallisessa ja tutussa varhaiskasvatusympäristössä.” (Pääkirjoitus 2/2015, 5.)

Uusliberalistinen talouspolitiikka saa osakseen kritiikkiä.

”- - Päättäneen eduskuntakauden hallitustyöskentely on ollut varsin poukkoilevaa ja todellinen pettymys. Mennyttä kautta on leimannut merkittävät leikkaukset kaikilla kasvatusta- ja koulutusasteilla, opettajien ja koko henkilöstön lomautukset ja irtisanomiset sekä pienten oppilaitosten ja päiväkotien lakkauttamiset. Varhaiskasvatuksen osalta odotukset olivat korkealla varhaiskasvatustalouden saamiseksi. Elämme edelleen taloudellisesti haasteellisia aikoja, mutta säästökohteet ovat arvovalintoja. - - (Pääkirjoitus 2/2012, 5.)

”Meillä on nyt uusi hallitusohjelma, jossa varhaiskasvatus ei kuulu kärkihankkeisiin. Sen sijaan varhaiskasvatus on hallituksen leikkauslistalla. Hallitus päätti 22.10.2015 asetusmuutoksesta, joka kasvattaa yli 3-vuotiaiden ryhmäkokoja ja samalla se päätti esittää eduskunnalle subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden määrittämistä 20 tuntiin viikossa. - - ” (Pääkirjoitus 5/2015, 5.)

Lastentarhanopettajaliitto vetoaa jälleen jäsentensä **aktiiviseen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen**.

”- - Nyt jokainen meistä voi vaikuttaa! Kasvatus- ja opetusala työskentelevän kannattaa kuunnella, pohtia ja arvioida ehdokkaita tarkoin – seuraavalta eduskunnalta ja hallitukselta on lupa odottaa paljon parempaa.” (Pääkirjoitus 2/2015, 5.)

”Varhaiskasvatustalouden laki määrittelee varhaiskasvatukselle uudet kattavat tavoitteet, joihin on päästävä kaikessa toiminnassa. Olemme todellisen haasteen edessä ja lastentarhanopettajat ovat paljon vartijoita korkeatasoisen toiminnan ylläpitämisessä. Tässä ei ole muuta vaihtoehtoa kuin lisätä vahvasti lastentarhanopettajien määrää päiväkodeissa – jokaiseen yli 3-vuotiaiden ryhmään tarvitaan kaksi lastentarhanopettajaa. - - Varhaiskasvatus tarvitsee ehdottomasti oman pitkäjänteisen kehittämissuunnitelman. Yhdessä voimme vaikuttaa varhaiskasvatuksen tulevaisuuteen – ollaan rohkeita ja aktiivisia!” (Pääkirjoitus 5/2015, 5.)

Professiokäännettä tehdään **pedagogiikan asemaa** päivittäistoiminnoissa näkyvästi vahvistamalla.

”Tässä päiväkodissa on joka puolella esillä päivittäisten toimintojen pedagogiset prosessit. - - Esiopetuksen uuden opetussuunnitelman perusteet korostavat lapsilähtöisyyttä ja lasten kokonaisvaltaista leikin kautta oppimista. Perusteissa korostetaan aiempaa enemmän sitä, että osaamisen eri vaiheissa olevilla lapsilla tulee olla kiinnostavaa ja heille sopivan haasteellista toimintaa. Opetuksen toteuttamisen periaatteen lähtökohtana ovat lasten mielenkiinnon kohteet sekä opetussuunnitelmassa määriteltävät eri tiedon ja taidonaloihin perustuvat opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Muodostuvia erimittaisia kokonaisuuksia kutsutaan oppimiskokonaisuuksiksi. - - ” (Pääkirjoitus 3/2015, 5.)

”Varhaiskasvatuslaki astui voimaan elokuussa ja sitä on nyt noudatettava. Lain hengen mukaisesti varhaiskasvatustoiminnassa korostuu pedagogiikka ja varhaiskasvatuksen laatua parannetaan ryhmäkokoja pienentämällä. Kokonaisvastuu ryhmän pedagogisesta toiminnasta on lastentarhanopettajalla. Lastentarhanopettajalla on myös vastuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tekemisestä ja sen mukaisesti lapsen yksilöllisen kasvun ja oppimisen tukemisesta ja seurannasta.” (Pääkirjoitus 5/2015, 5.)

Varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetuksen opetussuunnitelman ovat normatiivisia asiakirjoja, jotka määrittelevät oppimisen sisältöjä ja tavoitteita. Lastentarhanopettajaliitossa pidetään **normatiivisuutta hyveenä**, jonka tehtävänä on varmistaa yhteiskuntaa hyödyttävän laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutuminen **elinikäisen oppimisen ideologian** mukaisesti. **Oppimistuloksia halutaan arvioida.**

” - - Esiopetuksessa ja sitä edeltävässä varhaiskasvatuksessa luodaan vankka pohja tulevaisuudessa tarvittavalle laaja-alaiselle osaamiselle. - - Meillä esiopetus pohjautuu opetussuunnitelmaan, joka on kaikkia esiopetusta toteuttaville yksiköille sitova normi. Varhaiskasvatuksen ensimmäisen vaiheen hyväksymisen jälkeen myös varhaiskasvatussuunnitelmista tulee normi ja vastuu varhaiskasvatussuunnitelmien valmistelusta on siirtynyt Opetushallitukselle. Nyt voidaan aidosti puhua sujuvasta oppimispolusta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja perusopetukseen. - - ” (Pääkirjoitus 3/2015, 5.)

” - - Meillä on laadukas pedagoginen varhaiskasvatusjärjestelmä, jonka yksi osa on 6-vuotiaiden esiopetus. Jos halutaan yhtenäistää käsitteitä, niin puhutaan sitten kaikkien alle kouluikäisten lasten oppimisesta esiopetuksena varhaiskasvatuspalvelujen sisällä. Tärkeintä on lasten luontainen oppimisen ilo ja oppimisen motivaation säilyminen läpi elämän. Tämän kokonaisuuden näkyväksi tekeminen ja ymmärtäminen on suomalaisen Pisa-menetyksen edellytys.” (Pääkirjoitus 3/2015, 5.)

” - - *Kaikki tietävät tutkimuksilla todistetun tosiasian, että kasvatukseen ja koulutukseen sijoittamalla edistämme merkittävästi suomalaisen yhteiskunnan kilpailukykyä* - - (Pääkirjoitus 2/2012, 5).

Lastentarhanopettajaliiton mielestä varhaiskasvatus tarvitsee **ammattijohtajan visiointi- ja organisointikykyä.**

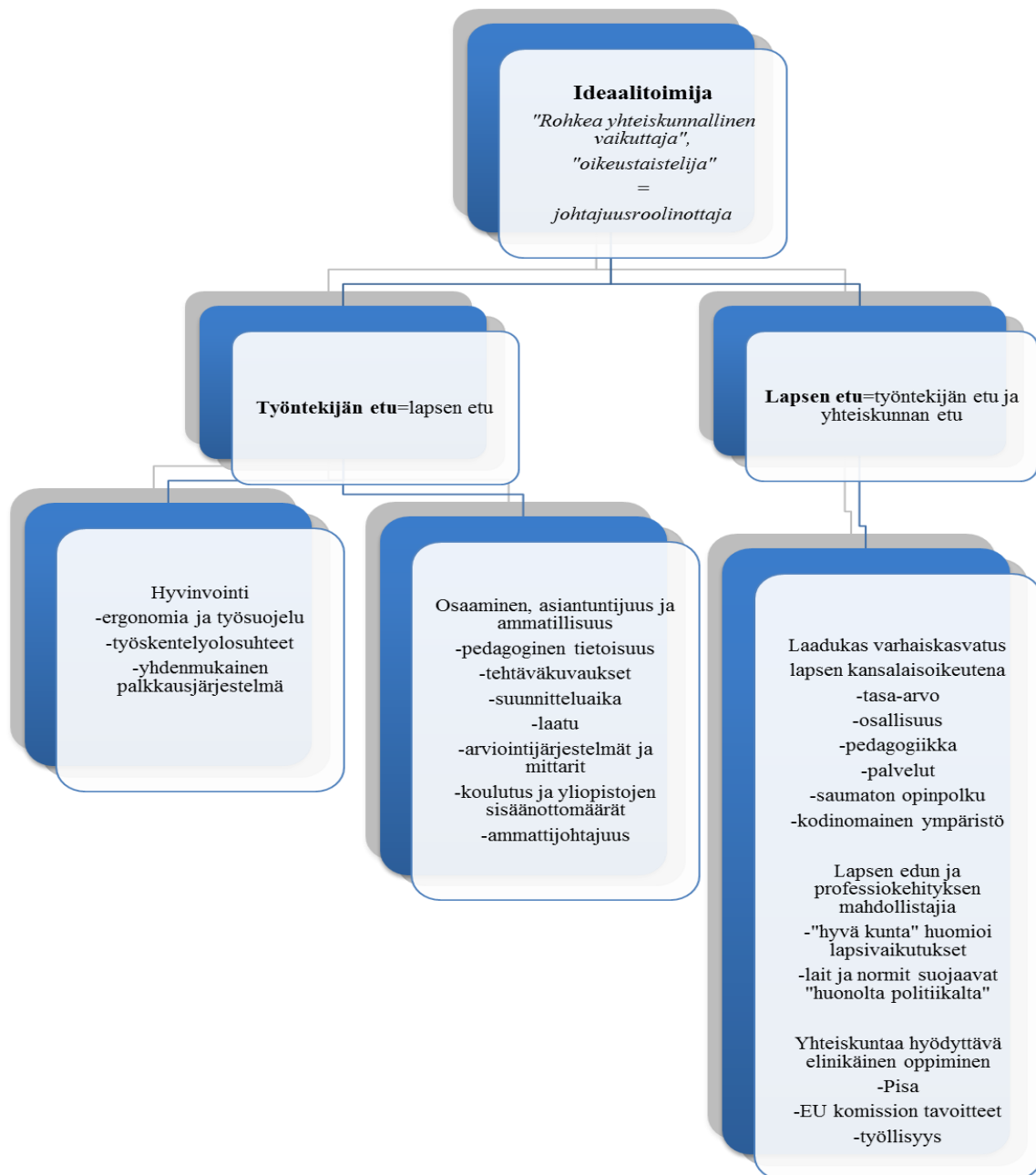
” - - *Varhaiskasvatuksessa jokainen päiväkotitoiminta tarvitsee suunnannäyttäjän, esimiehen, joka tietää ja tuntee kasvatukseen ja koulutusjärjestelmän perustan, mahdollisuudet ja haasteet. Ei siis ole lainkaan merkityksetöntä, millaisia johtajia meillä on. - - Päiväkodin johtaja ei enää välttämättä tee johtajan työn ohella kasvatukseen ja opetustyötä lapsiryhmässä vaan hänen työnsä painopiste on siirtynyt kasvatukseen ja opetustyön johtamiseen työyhteisönsä kautta. Päiväkodin johtajista on tullut ammattijohtajia. Työnkuva ja päiväkotitoimintayksikköjen koko on todella laaja ja haasteellinen – varsinkin yhteiskunnan talouden taantumassa. Tähän muutokseen tarvitaan tukea, koulutusta ja myönteistä kannustusta. Myönteisen kannustuksen yksi tärkeä elementti on saada päiväkodin johtajien palkkaus vastaamaan työn vaatimuksia. - - Varhaiskasvatuksen johtamisen professio on niin tärkeä ja vaikuttava, että se vaatii profiilin noston ja hyvän ohjauksen myös lainsäädännön avulla.*” (Pääkirjoitus 4/2015, 5.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Analyysivaiheen luokkia ja teemoja valitessa mielenkiinto kohdistui kysymyksiin toimijuuden tavoitteista sekä toimijuuksien luonteesta. Näitä kysymyksiä ja niiden vastauksia on eritelty tämän kappaleen alaluvuissa.

6.1 Päämääränä – ammatin arvostus ja oikea ammattilainen

Lastentarhanopettajaliitto kannustaa jäsenistöään aktiiviseen, yksilön vastuuta korostavaan toimijuuteen, jota voidaan Lastentarha-lehden pääkirjoitusten analyysin perusteella pitää tavoiteltavana ideaalitoimijuuksena. Samalla aktiivinen ideaalitoimijuus on siinä näyttäytyvien osatoimijuuksien pääluokka. Aktiivinen, vastuullinen toimijuus on johtamisroolinottoa, jopa luokkataistelunomaista yhteiskunnallista vaikuttamista. Ideaalitoimijuuden päämääränä on kohottaa varhaiskasvatusprofession yhteiskunnallista arvostusta taistelemalla lasten oikeuksien ja työntekijöiden työhyvinvoinnin puolesta. Olen muodostanut pääkirjoitusaineistosta laadullisella sisällönanalyysillä luokituksen, jonka ylimpänä luokkana on aktiivinen toimijuus, jolla tarkoitetaan yhteiskunnallista vaikuttamista eli lastentarhanopettajien äänen julki tuomista lasten, työntekijöiden sekä yhteiskunnallisen edun puolesta. Tämä äänen kuuluvaksi tekeminen on professionaalitumiskamppailua, jossa lasten oikeudet sekä työntekijöiden hyvinvointi ovat pääroolissa. Aktiivinen, yksilön vastuuta korostava toimijuus on *jaettua yhteiskunnallista johtajuutta*, jonka pedagogisena tavoitteena on osallistaa lapset hyväksi yhteiskuntaa hyödyttäväksi kansalaisiksi ja kohottaa varhaiskasvatuksen ammatillista statusta parantamalla myös työntekijöiden hyvinvointia. Yhteiskunnallinen tai henkinen äitiys on muuttunut lasten hoivan ja huolenpidon eetoksesta yhteiskunnallista vaikuttamista ja vaikuttavuutta korostavaksi. Elinikäisen oppimisen ideologia vaikuttaa laadukkaan lapsia osallistavan ja yhteiskuntaa hyödyttävän pedagogiikan taustalla.

KUVIO 6. Ideaalitoimijan päätyyppi on *aktiivinen toimija*.

Naistapaisesta hoivatoimijuudesta halutaan erottautua pedagogisen asiantuntijuuden ja managerialististen, ammattijohtajuutta korostavien pyrkimysten avulla. Ammattijohtajuus nähdään pro-

fession selviytymiskeinona. Päiväkodin johtajien ideaalitoimijuudeksi määrittyy henkilöstö- ja pedagogisena johtajana toimiminen sekä pedagogisesti laadukkaan varhaiskasvatustyön mahdollistaminen. Mittareita ja arviointikäytänteitä pidetään tärkeinä laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumiselle. Ilpo Ojalan (2003) mukaan managerialismissa on kyse yksilöjohtamisen keinoilla tapahtuvasta yhä syvemmästä strategisesta hallinnasta ja tehokkuuden korostamisesta. Managerialismi kuuluu läheisesti uuden julkisjohtamisen eli NPM –ideologiaan keskittyen korostamaan johtamisen merkitystä. (Ojala 2003, 27.) Ojala (2004) esittää managerialismissa olevan kyseessä lisäksi julkisjohtajien halusta muuttua ammattijohtajiksi (Ojala 2004, 50).

Toiveet palkkauksen saamisesta työn vaativuuden tasolle sekä työsuojelulliset työergonomiaan liittyvät tavoitteet liittyvät myös erottautumispyrkimyksiin pienipalkkaisesta hoivatyöstä. Marja Järvelä (1991) on tutkinut naisten palkkatyön kehitystä ja hän väittää palkkataistelun olevan luokkataisteluksi rinnastettavaa oman professionaalisen aseman ja arvostuksen kohottamista. Hoivaajanaiset alimpaan kastiin luokiteltuina haluavat oikeutta omalle ammatilliselle pätevyydelleen. Managerialistisilla johtajuutta korostavilla tavoitteilla halutaan pyrkiä tasa-arvoisempaan toimijuuteen miesten kanssa. (Järvelä 1991, 192–193.)

Petri Koikkalaisen (2012) tutkimuksia peilaten ammatillistumiskamppailu, professionikäänteen tekeminen itsessään on managerialismia, koska Lastentarhanopettajaliiton perimmäisenä tavoitteena näyttäisi olevan varhaiskasvatussektoria koskeva organisaatiouudistus. Managerialistisia tavoitteita ovat johtamisen merkityksen ja ammattijohtajuuden korostaminen. Managerialismi, joka on johdettu termistä ”management” viittaa hallinnointiin ja asioiden organisointiin sekä kykyyn selviytyä muutostilanteista. Muutostarve sekä yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen pyrkiminen ovatkin tyypillisiä managerialistisen politiikan sisältöjä. Managerialismille tyypillistä on puhua ”tuloksista, tavoitteista, laadusta sekä verkostoitumisen tärkeydestä”. (Koikkalainen 2012, 42.)

Marjo Vuorikoski ja Mirka Räisänen (2010) esittävät uusliberalististen aatteiden jylläävän kasvatus- ja koulutuspolitiikassa laatua, asiakkuutta, tuloksia ja tehokkuutta korostamalla. Steven Ballin (2001) tutkimuksiin viitaten he esittävät managerialististen liikkeenjohdollisten oppien unohdettavan asiantuntijuuteen perustuvan professionaalisuuden ihanteet tuloksia ja tavoitteita painottamalla. Opettajaprofessio on asetettu palvelemaan yhteiskuntaa laatustrategioita korostamalla. Uusliberalistisen eetoksen mukaan professionaalisuutta on yhteiskunnan taloudellisten etujen varmistaminen. (Vuorikoski & Räisänen 2010, 63–73.)

Varhaiskasvatuksen organisaatiouudistukseen pyritään varhaiskasvatuksen hallinnollisen paikan muutoksilla sekä varhaiskasvatuslain normiohjauksella. Tavoitteena on saada varhaiskasvatus

osaksi opetushallintoa ja korottaa varhaispedagogiikan arvostusta. Tähän liittyen lastentarhanopettajien palkkausjärjestelmä halutaan saada yhtenäiseksi muiden opettajien kanssa. Halutaan edetä kohti arvostettua aktiivisen toimijuuden ihannetta, joka on tavoitteellista, tehokasta, järjestelmällistä, arvioitavaa ja lailla turvattua.

Ammatillista toimijuutta halutaan korostaa myös laadukkaalla ja osallistavalla pedagogiikalla sekä tasa-arvoisesti toteutuvilla varhaiskasvatuspalveluilla. Laadukas pedagogiikka toteutuu akateemisesti koulutettujen lastentarhanopettajien avulla, joiden halutaan olevan enemmistönä päiväkodin henkilökunnasta. Laadukas pedagogiikka lisää varhaiskasvatuksen yhteiskunnallista arvostusta, palvelen sekä lapsen että työntekijän etuja. Laadukkaan pedagogiikan nähdään vaikuttavan myönteisesti lapsen yhteiskunnalliseen osallisuuteen elinikäisen oppimisen ideologian myötä. Pedagogiikan avulla lapsen nähdään kasvavan yhteiskunnan tarpeita vastaavaksi kansalaiseksi hyvin koulutettuna ja työtä tekevänä. Laadukas varhaiskasvatus vaikuttaa myönteisesti työntekijöiden hyvinvointiin ollen työsuojelullinen tekijä. Lastentarha-lehden pääkirjoitusaineiston perusteella varhaiskasvatuksen laadun mittareita ovat koulutettu ja osaava henkilökunta sekä osallistava pedagogiikka. Nämä termit kuvaavat tutkimusaineistosta nousseita varhaiskasvatuspedagogiikan laadullisia tavoitteita.

Ammattiyhdistysliike haluaa korostaa jäsenistönsä yhteiskunnallista vaikuttamista professiokäänteen edistäjänä, mikä voidaan tulkita näkyväksi ja arvovaltaiseksi johtamisroolinotoksi. Hoiva halutaan muuttaa pedagogiseksi vastuuksi lasten osallisuudesta. Hoivaroolista halutaan muutosta kohti pedagogista tietoisuutta, jolla tuetaan lasten tasa-arvoisia mahdollisuuksia laadukkaaseen varhaispedagogiikkaan. Naistapainen hoivatyö hakee uusia professionaalaisia ilmenemismuotoja yhteiskunnallisesti arvokkaana tehtävänä. Huolehtimalla lasten osallisuudesta laadukkaaseen varhaiskasvatukseen yhteiskunnallinen äiti hoivaa lastaan uusin tavoin – pedagogisesti. Raskas hoivavastuu ja erityinen tuki halutaan siirtää useampien ihmisten vastuulle.

Lastentarhanopettajien johtamisroolin lisäksi aineistossa tuodaan esiin pyrkimys ammattijohtajuuteen. Ammattijohtajuutta katsotaan tarvittavan, jotta on mahdollista selviytyä isojen päiväkotityksiköiden hallinnollisen johtamisen sekä pedagogisen ja henkilöstöjohtamisen välisistä aikapaineista. Aineiston perusteella ammattijohtajuutta pidetään ratkaisuna uusliberalistisen yhteiskuntapolitiikan aiheuttamaan resurssien niukkuuteen.

Lapsivaikutusten huomioimisen korostaminen yhteiskunnallisissa päätöksenteoissa edistää samanaikaisesti lasten tasa-arvoisen osallisuuden ja kansalaisuuden toteutumista sekä varhaiskasvatusprofession arvostusta. Yhteiskunnalta halutaan panostusta laadukkaisiin varhaiskasvatuspalve-

luihin, joilla tuetaan lapsikansalaisten ja –kuluttajien tasa-arvoista yhteiskunnallista asemaa sekä varhaiskasvatustalon myönteistä kehitystä, joka on samalla työntekijöiden työsuojelusta huolehtimista. Lapsikansalaisen oikeus kuluttajana erilaisiin varhaiskasvatuksen palveluihin pitää sisällään sekä tasa-arvon että valinnan eetoksen, joka korostaa individualistisia, yksilökeskeisiä arvoja. Varhaiskasvatuksen laadulla, mittareilla, tavoitteellisella pedagogiikalla ja lasten osallisuudella tuetaan yhteiskuntaa palvelevaa elinikäisen oppimisen ideologiaa.

Huolenkantaminen lasten tasa-arvoisesta kohtelusta liittyy myös päivähoiton historiaan ja lastentarhanopettajaprofession lastensuojelulliseen ulottuvuuteen. Lasten osallisuudesta ja tasa-arvoisista mahdollisuuksista huolehtiminen noudattaa YK:n ihmisoikeuksien sopimusta. Sami Mahkonen (2015, 21) kirjoittaa Varhaiskasvatustalon koskevassa teoksessaan lailla olevan yhtymäkohtia YK:n lasten oikeuksien sopimukseen.

6.2 EU:n laatuavoitteet – suomalaisen varhaiskasvatuksen ohjenuora

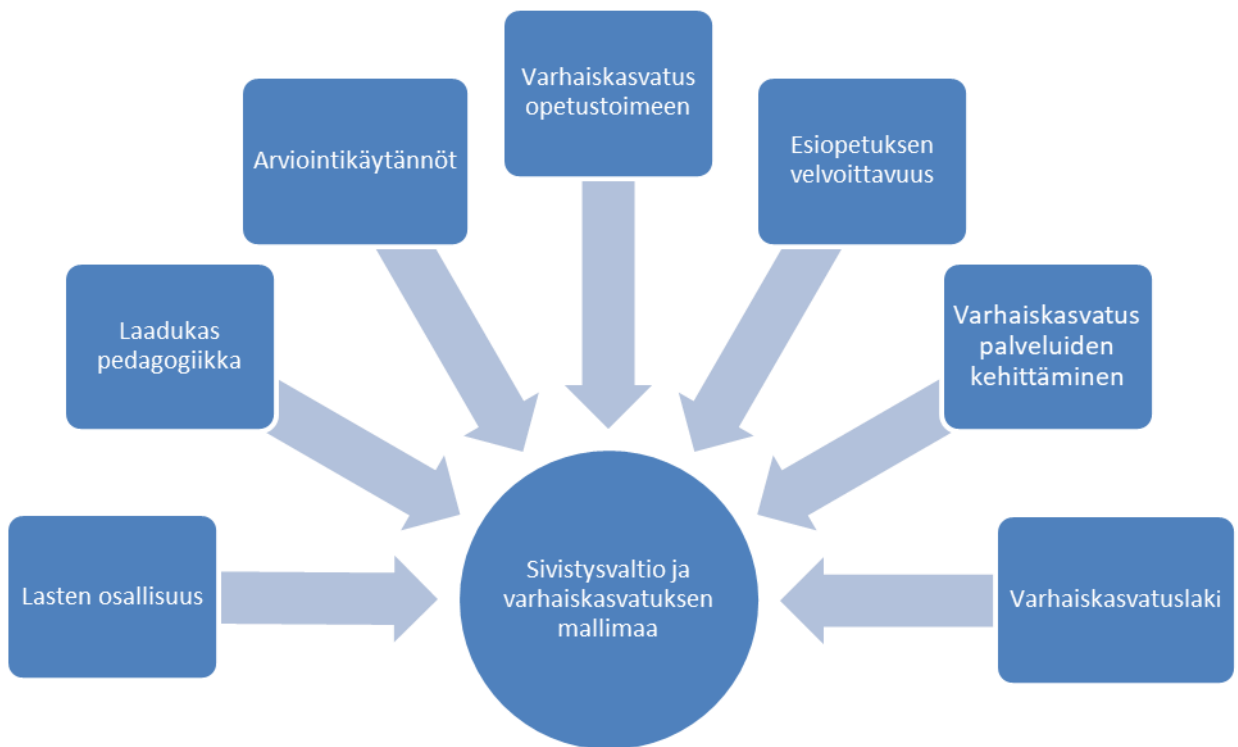
Lastentarhanopettaja-lehden pääkirjoituksissa esiintyy diskurssi, jossa Suomesta halutaan varhaiskasvatuksen mallimaa (KUVIO 7). Pääkirjoituksien sivistysvaltioretoriikan mukaisesti Euroopan Unionin jäsenmaissa varhaiskasvatuksen tulisi kuulua opetustoimeen. Suomen maine sivistysvaltiona koetaan kyseenalaiseksi, jos varhaiskasvatus jää osaksi sosiaalitoimea. Lastentarhanopettajaliiton aktiivisen toimijuuden tavoitteet kytketään osaksi EU:n elinikäisen oppimisen ideologiaa. Arviointikäytännöt liitetään muun muassa Pisa-tutkimuksiin. Normeja ei haluta purkaa, vaan lisätä. Tästä esimerkkinä on esiopetuksen velvoittavuus. Euroopan Unionin tavoitteiden mukaisesti lasten osallisuutta varhaiskasvatukseen pidetään tärkeänä.

”EU:n komission tavoitteena on, että vuonna 2020 vähintään 95 prosenttia 4-vuotiaista on varhaiskasvatuksessa - - (Pääkirjoitus 3/2011, 5).

Varhaiskasvatuksen mallimaa panostaa laadukkaiden varhaiskasvatuspalveluiden kehittämiseen, jotka perustuvat tasa-arvoon ja valinnanmahdollisuuteen Ruotsin mallin mukaisesti.

”Erilaisia varhaiskasvatuksen palveluja tulee kuitenkin kehittää ja maksuttoman varhaiskasvatuksen osuutta lisätä kuten naapurimaassamme Ruotsissa” (Pääkirjoitus 2/2010, 5).

Akateemisesti koulutettujen lastentarhanopettajien tarjoama laadukas pedagogiikka toteutuu pedagogisessa jatkumossa varhaiskasvatuksen ja koulun välillä. Varhaiskasvatuksen mallimaan toteuttamista edistetään varhaiskasvatuslain ja normiohjauksen avulla.

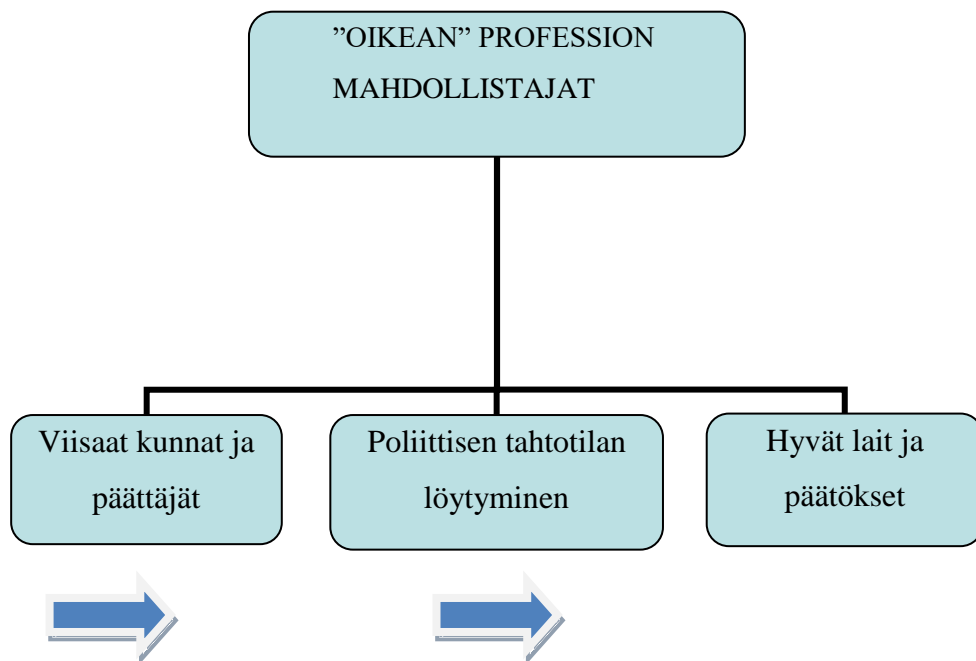

KUVIO 7. Varhaiskasvatuksen Suomi – ammattiliiton aktiivien silmin.

6.3 Profiiokehityksen mahdollistajat ja esteet

Poliittista päätöksentekoa kritisoidaan varhaiskasvatuksen heikosta arvostuksesta. Kunnat nähdään toisistaan erilaisina, hyvinä sekä huonoina. Hyvissä kunnissa tehdään profiiokehitystä tukevia

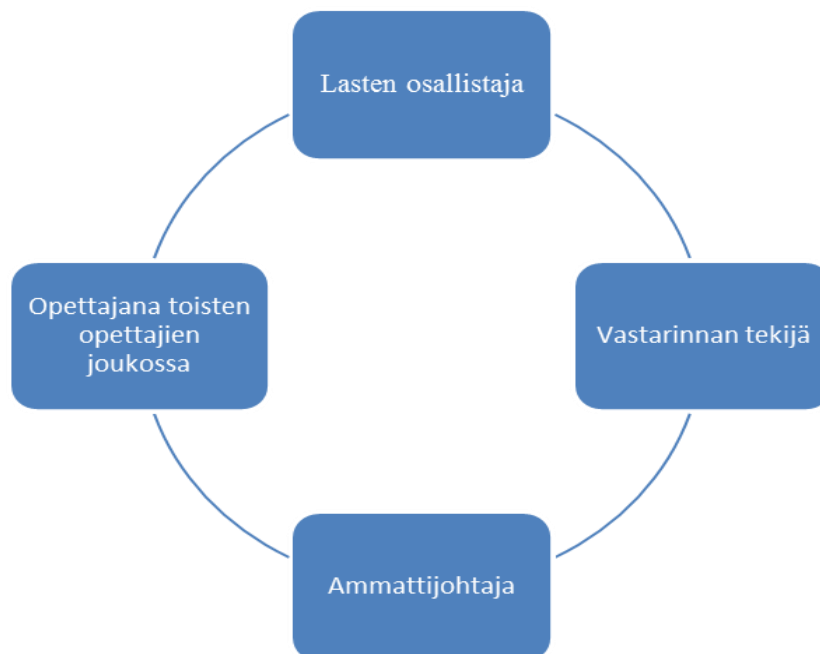
hyviä päätöksiä. Huonojen kuntien huonot päätökset ovat professiokehityksen esteenä. Varhaiskasvatuksen yhteiskunnallista arvostusta halutaan nostaa ja varhaiskasvatus siirtää sille kuuluvaan asemaan yksilöä ja yhteiskuntaa hyödyttävänä ydintoimintana. Tavoitteellinen pedagogiikka mahdollistuu laadukkailla varhaiskasvatuspalveluilla. Viisas poliittinen päättäjä ja viisas kunta toimivat tutkimusaineiston perusteella professiokehityksen mahdollistajina. Lehden pääkirjoitusten perusteella muodostetun aktiivisen ideaalitoimijuuden tavoitteena on vaikuttaa myönteisesti oikean profession mahdollistajiin eli viisaisiin kuntiin ja päättäjiin, joilta löytyy poliittista tahtotilaa tehdä hyviä päätöksiä ja laatia hyviä lakeja varhaiskasvatuksen professiokehityksen mahdollistamiseksi. Uuden varhaiskasvatuslain saaminen, varhaiskasvatuksen hallinnollisen paikan muutos opetus- ja kulttuuriministeriöön sekä yliopistojen lastentarhanopettajakoulutuksen lisääminen ovat tutkimustulosten perusteella näitä hyvinä pidettyjä lakeja ja päätöksiä.

KUVIO 8. Professiokehityksen mahdollistajat.

6.4 Ideaalitoimijuuden tyypit

Kuviossa kahdeksan on havainnollistettu lehden pääkirjoituksissa useimmiten toistuvat aktiivisen toimijuuden keskeisimmät osatoimijuuksien luokat. Aktiivinen toimijuus pääluokkana (kuvio 6) on tavoitteellista yhteiskunnallista vaikuttamista varhaiskasvatuksen puolesta. Se on luokkataisteluun verrattavaa professionaalistumiskamppailua lasten ja työntekijöiden edun puolesta. Tässä tavoitteellisessa professioprojektissa on erotettavissa sitä tukevia alatoimijuuksia, tavoiteltavia toimijutyyppejä. Näistä tyypeistä esitellään useimmiten tutkimusaineistossa toistuvat, keskeisimmät toimijuuden luokat.

KUVIO 9. Aktiivisen ideaalitoimijuuden päätyyppiin sisältyvien alatoimijuuksien keskeisimmät toimijuustyypit.

6.4.1 Lasten osallistaja huolehtii lapsikansalaisten hyvinvoinnista

Lasten osallistaja kantaa huolta lasten tasa-arvoisten varhaiskasvatuspalveluiden ja oppimismahdollisuuksien toteutumisesta. Lasten osallisuuden tavoite toteutuu parhaiten pedagogisesti laadukkaan varhaiskasvatuksen ja lasten saumattoman opinpolun avulla. Näihin käsityksiin haetaan eettisiä perusteita YK:n lasten oikeuksista. Lasten osallistaminen on sosiaalistamista yhteiskunnan jäseneksi. Lapsi halutaan nähdä yksilönä, jopa palveluita käyttävänä kuluttajana. Näkemyksen mukaan lapsella kansalaisena ja yhteiskunnan jäsenenä tulisi olla tasavertaiset oikeudet laadukkaisiin palveluihin. Ajatukselle on mahdollista hakea selitystä yksilöllisyyttä ja elinikäistä oppimista painottavista yhteiskunnallisista arvoista. Tutkimusaineistossa on viittauksia elinikäiseen oppimiseen pedagogisesti laadukkaan varhaiskasvatuksen perustana. Toistuva puhe kestävästä kehityksestä, jolla viitataan pedagogisesti laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumiseen, on yhteiskuntaa hyödyttävää talouspuhetta. Suomesta halutaan tehdä varhaiskasvatuksen mallimaa, osallistamalla jokainen lapsi pedagogisesti laadukkaan varhaiskasvatuksen vaikutuspiiriin. Pedagogisesti laadukas varhaiskasvatus näyttäytyy tutkimusaineiston perusteella sivistysvaltion merkinä.

Lasten osallistaminen laadukkaan pedagogiikan avulla toteutuu parhaiten pienissä lapsiryhmissä. Tässä puheessa on kuultavissa myös perinteinen hoivaajanaisen ja äitikansalaisen ääni. Pienessä lapsiryhmässä naistyöntekijöillä on mahdollisuus äitien tapaan antaa lapsille yksilöllistä ja erityistä huomiota. Tosin perinteinen hoiva näyttää tutkimustulosten valossa muuttuneen enemmänkin lasten osallisuutta, tasa-arvoa ja laadukasta pedagogiikkaa painottavaksi hoivaavan sylin antamisen sijaan.

6.4.2 Vastarinnan tekijä puolustaa omaa osaamista ja työhyvinvointia

Lastentarhanopettajaliitto kannustaa jäsenistöään *vastarinnan tekemiseen* oman työhyvinvoinnin puolesta. Ammattiliitto kehoittaa jäseniään vaikuttamaan myös äänestäjinä sekä ottamaan yhteyttä suoraan poliittisiin päätöksentekijöihin. Tutkimusaineistossa kehoitetaan muistamaan, että ”kaikkean ei pidä eikä saa suostua”. Kehoitus ”ole reilusti lastentarhanopettaja” muistuttaa lastentarhanopettajia oman osaamisen, koulutuksen ja ammatillisuuden esiintuomisesta. Tutkimustulosten perusteella lastentarhanopettajien ammatillisessa hyvinvoinnissa keskeistä on tehtäväkuvien ja vastualueiden selkeyttäminen, pois ”kaikki tekee kaikkea” -ajattelusta sekä huolehtimalla tarvittavan suunnittelu-

ajan toteutumisesta. *Vastarinnan tekeminen* näyttäytyy aktiivisena ja vastuullisena johtamisroolinotona oman työhyvinvoinnin ja ammatillisen osaamisen puolesta.

6.4.3 Johtajuus on oma ammattinsa

Professionaalistumisen tavoitteet koskettavat myös johtajia, jotka haluavat lastentarhanopettajien ohella erottautua asiantuntijoina ja oikeina ammattilaisina tarhantädeistä. *Ammattijohtajuus* muotoutuu toimintaympäristöön huomiota kiinnittämällä, joka on pedagogisen johtajan ja hyvän lähiesimiehen työrauhan turvaamista. Kiireen, isojen hallinnollisten yksikköjen, lisääntyneiden palaverien ja paperitöiden, huonon työergonomian sekä heikon palkkauksen koetaan heikentävän päiväkodin johtajien ammatillistumispyrkimyksiä.

Eeva Hujalan, Anna-Maija Puroilan, Sanna Parrilan ja Veijo Nivalan (2007) mukaan Leadership johtajuus laajimpana johtajuuden kenttänä käsittää päivittäisten käytäntöjen johtamisen, esimerkkinä henkilöstöjohtaminen sekä kuntaorganisaation sille määrittelemät hallinnolliset tehtävät. Toteutuessaan Leadership vaatii laaja-alaisen tulevaisuusperspektiivin ymmärtämistä sekä kehittämismyönteistä ja visionääristä työskentelyotetta. Johtaminen ymmärretään pedagogiseksi johtajuudeksi sisältäen ihmisten johtamisen, asioiden johtamisen sekä pedagogiikan. (Hujala ym. 2007, 130–132.)

6.4.4 Pedagoginen asiantuntija – opettajana toisten opettajien joukossa

Lastentarhanopettajien määrää halutaan lisätä päiväkodeissa. Päiväkodit halutaan lastentarhanopettajaenemmistöisiksi työyhteisöiksi. Tällä koetaan olevan vaikutusta varhaiskasvatuksen laadun paranemiseen ja lastentarhanopettajien työhyvinvointiin. Lastentarhanopettajien riittävyys pedagogisina asiantuntijoina halutaan varmistaa yliopistojen sisäänottomääriä kasvattamalla sekä kohottamalla lastentarhanopettajien koulutustasoa maisteritutkinnoksi. Varhaiskasvatuksen opettajien palkkausjärjestelmän yhdenmukaistaminen muun opettajiston kanssa nähdään opettajakuntaa tiivistävänä sekä miehiä alalle houkuttelevana. Asiantuntijuuspuheessa keskitytään yksilön osaamisen vahvistamiseen sekä työn ja ammatin yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kohottamiseen. Pedagogiikka ja pedagoginen asiantuntijuus nostetaan keskiöön. Päivi Kupila (2007) erottaa asiantuntijaksi kehitty-

misessä kolme erilaista merkitysperspektiiviä. Yksilöllinen näkökulma painottaa asiantuntijan henkilökohtaisia ominaisuuksia ja niiden kehittämistä. Oman osaamisen arvostus ja kehittäminen vaikuttaa myönteisesti yksilöllisen identiteetin kehittymiseen. Yhteisöllisen merkitysperspektiivin omaaminen asiantuntijaksi kehittämisessä on laadukkaan vuorovaikutuksen sekä verkostomaisten sidosryhmien tärkeyden tunnustamista. Työyhteisön ja -ympäristön kehittäminen on olennaista. Yhteiskunnallinen merkitysperspektiivi on kokonaisuuksien hahmottamista ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta. (Kupila 2007, 120–126.)

Varhaiskasvatuksen hallinnollisen paikan siirto opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen näyttäytyy pitkäaikaisena tavoitteena. Jarmo Kinoksen (2001) mukaan varhaiskasvatuksen perustehtävästä ja sen hallinnollisesta paikasta on käyty ajankohtaista debattia varhaisten lastentarhojen perustamisesta lähtien. Varhaisten lastentarhojen hallinnollisen paikan siirto vuonna 1924 kouluhallituksesta sosiaaliministeriöön heijastuu yhä varhaiskasvatusta koskeviin koulutuspoliittisiin keskusteluihin ja ratkaisuihin. ”Hallinnollisen paikan siirto eriytti lastentarhanopettajat muusta opettajakunnasta heikentäen heidän kokemaa arvostusta”. (Kinon 2001, 14–15.)

6.5 Vaikuttimet ja pyrkimykset ideaalitoimijuustyypeissä

Esitän alla olevan kuvion (KUVIO 10) avulla Lastentarha-lehden pääkirjoituksissa korostuneen aktiivisen toimijuuden taustavaikuttimia ja pyrkimyksiä. Näissä toimijuuden yksilökeskeiset vaikuttimet liittyvät kollektiiviseen ammatillistumiskamppailuun. Moniammatillinen voimaantuminen yhteisöllisenä oppimisprosessina ja hyvän hoivan toteuttamispyrkimykset eivät tulleet esille pääkirjoituksissa, mitä voidaan pitää tärkeänä tutkimustuloksena.

KUVIO 10. Vaikuttimet ja pyrkimykset ideaalitoimijuustyypeissä.

Lehden pääkirjoitusten *vastarintaan innostaminen* on valtaistelua ammatin arvostuksen ja oman työhyvinvoinnin puolesta. *Ammattijohtajuuden* tavoitteina ovat paitsi johtajien työhyvinvoinnin parantaminen myös managerialistiset vallan ja statuksen tavoitteet.

Paulo Freiren (2005) mukaan ihmisten välisissä suhteissa on aina kyse vallasta. Valtaapitävät hallitsevat vähemmän valtaa omaavia ja estävät heidän tulemisensa enemmän ihmisiksi. Freire käyttää vallanpitäjistä nimitystä sortajat ja sorretut. Ihmiseksi tuleminen on sorrettujen vapautumista sortajistaan, inhimillistymistä kasvun prosessissa, jossa jokaisen ihmisen henkilökohtaiset oikeudet saavat tunnustuksensa. Lopullinen vapautuminen, yhteiskunnallinen muutos, on mahdollista sorrettujen tiedostettua asemansa ja heidän saadessa myös sortajat tietoisiksi vastakkainasettelusta tasa-arvoisen dialogin kautta. Prosessin aluksi sorretut pyrkivät kuitenkin samaistumaan sortajiinsa ja pitämään heitä ihmisyyden malleina. (Freire 2005, 20–21, 25–26, 46–47.) Tämän tutkimuksen tuloksina viisaat kunnat ja viisaat päätökset mahdollistavat Freiren (2005) tarkoittaman ihmiseksi tulemisen. Sortajien ja sorrettujen välinen asetelma on naisten kamppailua uusliberalistisia arvoja

korostavassa yhteiskunnassa. Se on lastentarhanopettajien yhteiskunnallista kamppailua professionaalisen valtaistumisen sekä oman ammatillisen identiteetin säilyttämisen puolesta. Sortamista voidaan kärjistäen verrata tässä tutkimuksessa tasapäistämisen ideologiaan, ”kaikki tekee kaikkea” -ajatteluun, joka estää ammatillisen osaamisen näkyväksi tulemisen.

Lapsen osallistajalta odotetaan kykyä toimia eettisesti oikein, lapsen parhaaksi, YK:n lasten oikeuksien sopimuksen mukaisesti. Laadukas varhaispedagogiikka mahdollistaa lapsen tasa-arvoisen kohteluun ja sitä kautta sosiaalisen ja pedagogisen hyvinvoinnin. Toisaalta lapsen osallisuudella tavoitellaan myös yhteiskunnan taloudellista etua. Lasten osallisuudella rakennetaan yhteiskuntaa hyödyttävää huomispäivän kansalaisuutta.

Myös Kirsti Karilan (2016) varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta koskeva tilannekatsaus korostaa varhaiskasvatuksen merkitystä sekä yksilön että yhteiskunnan hyvinvoinnille. Jos varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta tarkastellaan tulevaisuusperspektiivistä, lapsen osallisuus pedagogisesti laadukkaaseen varhaiskasvatukseen kasvattaa yksilön inhimillistä pääomaa, on menestystekijä hyvään koulu- ja työelämään sekä ehkäisee yksilön sosiaalista syrjäytymistä kansalaisuutta rakentamalla. Huomisen kansalainen on myös yhteiskunnan tuleva veronmaksaja. Varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta ei tulisi kuitenkaan tarkastella pelkästään yhteiskuntaa hyödyttävänä taloustekijänä, vaan lapsen osallisuus tässä ja nyt tukee hänen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Kansainvälisesti tarkasteltuna lapsen osallisuudella ja laadukkaalla varhaiskasvatuksella nähdään olevan positiivisia vaikutuksia yksilön ja yhteiskunnan tulevaisuuteen. Suomessa varhaiskasvatuksen vaikuttavuuteen ei ole poliittisesti kiinnitetty paljoakaan huomiota. Tarkastelukulma on ollut lähinnä varhaiskasvatuksen aiheuttamissa kustannuksissa. Lisäksi investointinäkökulmassa on painottunut tehokkuuden ja tuloksellisuuden tavoitteet. (Karila 2016, 6–11.)

Opettajana toisten joukossa on visio kuulumisesta yhteen muiden opettajien kanssa. Lastentarhanopettajien toiseus merkitsee huonompia etuja kuin muilla, kuten palkkakehitystä, jota lastentarhanopettajien muiden opettajien joukkoon kuulumisella koetaan voitavan parantaa. Kuuluminen joukkoon on yhteisen opettajuus-identiteetin visiointia. Tähän joukkoon pääsee ja kuuluu pedagogisesti vahva ammattilainen. Tätä tutkimusta koskevassa tutkimusaineistossa viitataan usein pedagogisen asiantuntijan käsitteeseen toivottuna aktiivisen toimijuuden ilmentymänä. Pedagogisella asiantuntijalla on varhaiskasvattajan identiteetti, mutta hän haluaa olla osa universaalia opettajuutta, toisten opettajien joukkoa. Päivi Kupilan väitöskirjatutkimus (2007) käsittelee Jyväskylän yliopiston varhaiskasvatuksen maisteriopiskelijoiden asiantuntijuuden ja identiteetin kehittymistä heidän asiantuntijuudelle antamien erilaisten merkitysperspektiivien kautta. Asiantuntijaksi kehittyminen

transformatiivisen oppimisen prosessina vaatii Kupilan mukaan itsereflektion kykyä. Kupilan tutkimuksessa kontekstuaalisuus, toimintaympäristön merkitys jäsentää asiantuntijaksi kehittymisen ehtoja. Transformatiivinen yksilön oppiminen sekä toimintaympäristön sosiaalisiin verkostoihin osallistuminen on asiantuntijaksi kehittymistä ja ammattikunnan kulttuuriin kiinnittymistä. Asiantuntijan identiteetti ei ole staattinen ominaisuus, vaan se muotoutuu sosiokulttuurisissa prosesseissa. Identiteetin kehittymiseen sisältyy toiveet ja tulkinnat siitä mitä haluaisi olla tai miksi haluaisi tulla. (Kupila 2007, 16–19, 36–37.)

7 POHDINTA JA JATKOTUTKIMUKSET

Naistyypillisestä hoivatoimijuudesta halutaan liikkua kohti toista ääripäätä. Tavoitteellisena pidetty ideaalitoimijuus on tehokasta ja aktiivista. Aktiivinen toimijuus on helppo yhdistää, ainakin syntyneissä mielikuvissa, miestyypillisen toimijuuden ihanteeseen. Toisaalta kyse voi olla halusta häivyttää naisten rajoitettua toimijuutta (kts. Eteläpelto, Heiskanen & Collin 2011, 10). Normeja ei haluta tutkimustulosten mukaan purkaa, vaan lisätä. Kovina pidetyt arvot, laatu, tehokkuus, mitattavuus ja tuloksellisuus, korostuvat. Halutaan muuttua näkymättömistä näkyviksi.

Harriet Silius (1995) esittää sukupuolten yhteiskunnallisen paremmuusjärjestyksen perustuvan sukupuolijärjestelmän hierarkkiseen erontekoon, jossa miessukupuoli määräytyy ensisijaiseksi naissukupuoleen verrattuna. Hierarkkinen sukupuolijärjestelmä syntyy näiden erontekojen kautta. Yksityinen alue sisältää palkattomaksi kotityöksi luokitellun naisille kuuluvan hoivatyön. Julkinen sektori on professionaalisuudeksi luokiteltua miesten aluetta, joka perustuu managerialistiseen hallintaan ja valtaan. Professionaalistumiskehityksessä on kyse naisten etenemisestä ylöspäin hierarkkisessa sukupuolijärjestelmässä. (Silius 1995, 50, 52, 61–63.)

Pedagogiikka halutaan nostaa keskiöön, mutta hoiva marginalisoidaan ja siitä vaietaan. Lena Näre (2012) esittää ”hoivan olevan eri asia kuin varhaiskasvatus” (Näre 2012, 92). Hoiva halutaan siirtää erityisammattilaisille, yksilöiltä monien vastuulle. Laadukkaasta varhaispedagogiikasta on tullut uusi hoivaamisen tapa, jolla lasten hyvä elämä mahdollistetaan. Lasten osallisuus ja yhdenvertaiset mahdollisuudet laadukkaisiin varhaiskasvatuspalveluihin on samalla yksilön oikeutta tasa-arvoiseen kansalaisuuteen. Varhaiskasvatuksen lastensuojelullinen historia laadukkaan varhaispedagogiikan viitekehityksessä näyttäytyy huolenpitona lasten oikeudesta tasa-arvoiseen osallisuuteen. Tukea käsityksille haetaan YK:n ihmisoikeuksien sopimuksesta.

Hypoteesini tarhantädin olemassaolosta todentuu tutkimustulosten perusteella kehoituksena aktiiviseen toimijuuteen. Kannustus ”ole reilusti lastentarhanopettaja” sisältää toiseuden ajatuksen. Jossain on olemassa myös tästä ajatuksesta poikkeava toimijuus. Tutkimustulosten perusteella Lastentarhanopettajaliitossa näytetään olevan tietoisia lastentarhanopettajan toimijuutta rajoittavista

tekijöistä. Varhaiskasvatuksen kentällä on vastakkain kaksi eri kulttuuria, hoiva ja pedagogiikka, joista pedagogiikka on lähtenyt valta-asemaa koskevaan kamppailuun. Laadukkaan ja tehokkaan pedagogiikan toteuttamisyrittäykset asettavat samalla hoivan marginaaliin. Tutkimustyöni edessä huomasin, että varhaiskasvatustyötä ei määrittele ainoastaan naistapainen hoivatyö. Tehokkaan ja tavoitteellisen pedagogiikan tavoitteet ohjaavat myös toimijuutta hoivasta vaikenemalla. Vastakkain on yhä kaksi kulttuuria – hoiva ja pedagogiikka.

Jarmo Kinoksen (1997) mielestä moniammatillisen päiväkodin kentällä erilaiset ammatilliset sisäryhmät käyvät keskinäistä kilpailua olemassaolostaan tavoitteena kilpakumppaneista erottautuminen. Kenttään sulautuminen on yksilön persoonallisuuden ja toimijuuden yhdenmukaisuutta kentän odotusten kanssa. Kenttien välisessä taistelussa oman aseman pönkittäminen aiheuttaa vääjäämättä toisen aseman heikentymistä. Pedagogisesti vahva kenttä vastaa parhaiten lastentarhanopettajan toimijuutta ja persoonallista habitusta, kun taas hoivapainotteinen kenttä on lastenhoitajan omina aluetta. (Kinon 1997, 25, 28–37.) Tutkimustulosten mukaan managerialististen tavoitteiden, laadukkaan pedagogiikan sekä aktiivisen yhteiskunnallisen vaikuttamisen kautta tapahtuva professioprojekti ilmentää kahden kentän, hoivakulttuurin ja pedagogiikan välistä jännitettä. Professioprojekti kamppailee yhteiskunnan varhaiskasvatukseen kohdistamaa vähäistä arvontoa vastaan. Tutkimustuloksiin viitaten voidaan olettaa, että heikko yhteiskunnallinen arvontato vaikuttaa eri tavoin myös päiväkodin organisaatiokulttuurissa.

Moniammatillinen päiväkotito on, ainakin toistaiseksi, erilaisista ammattilaisista koostuva työyhteisö. Tutkimustulosten perusteella moniammatillisuutta häivytetään nostamalla pedagogiset asiantuntijat, lastentarhanopettajat keskiöön. Tämän tutkimuksen tulokset eivät tue näkemystä, että ammattirajat ylittävään yhteistoimintaan ja yhteistoiminnalliseen oppimiseen kiinnitettäisiin riittävästi huomiota. Kannanotoissa on nähtävissä Rinteen ja Jauhaisen (1988) professionaalistumiskeskitykseen kuuluva toisten ammattiryhmien merkityksen poissulkeminen.

Leirytyksellä professioiden äärelle halutaan selkeyttää tehtäviä ja vastuualueita, mutta samalla voidaan vaikeuttaa eri ammattilaisten dialogista kohtaamista. Koska varhaiskasvatuksen toimijuutta ohjaavat varhaiskasvatuksen dokumentit arviointikäytäntöineen ja laatutavoitteineen, moniammatillinen toimintakulttuuri sekä erilaisten ammattilaissukupolvien käsitykset (kts. Karila 2013) – työyhteisön ilmapiiriin, vuorovaikutuksen kehittämiseen ja ihmisten hyvinvointiin siinä tulisi kiinnittää erityistä huomiota, sillä normit väsyttävät. Normittunut toimijuus synnyttää poissulkevaa normaaliutta asettaen ideaalista poikkeavat työntekijät ei-toivotuksi toiseudeksi ilman sallivaa, avointa ja luovaa ilmapiiriä, jossa jokainen uskaltaa olla aidosti oma itsensä. Paineistunut ilma-

piiri normeineen ja arviointikäytäntöineen estää luovuuden toteutumista ja vaikeuttaa dialogista kohtaamista (Uusikylä 2012). Maailma muuttuu ja tarhantädinkin on kyettävä pysymään muutoksessa mukana. Moniammatillisessa päiväkodissa dialogisuutta ja luovia ongelmanratkaisutaitoja sisältävälle professionaalisuuden rajat ylittävälle yhteistyölle tulisi antaa erityistä merkitystä ja tukea. Tutkimustuloksissa korostuvat myös yksilön aktiivisuutta painottavat näkemykset elinikäisen oppimisen viitekehyksessä sekä kollektiivinen vastarinta ammatillisena voimaantumiskamppailuna. Onko kyse vain ammattiliiton arvostuksista vai näkykö tutkimustuloksissa myös yhteisöllisten arvojen yhteiskunnallinen mureneminen? Päivi Hökän, Katja Vähäsantanen ja Jaana Saarisen (2011) mielestä väljäkytkentäiset organisaatiot korostavat yksilön vahvaa toimijuutta, jonka varjopuolena on muun muassa eri ammattiryhmien välisen yhteistyön heikentyminen sekä yksilötason jakamattoman tietotaidon negatiiviset vaikutukset työyhteisön kehittymiselle. Monikytkentäinen verkostomaista vuorovaikutusta ja yhteistyötä korostava organisaatiomalli on havaittu paremmaksi vaihtoehdoksi kuin väljäkytkentäinen tai tiukasti kontrolloitu managerialististen periaatteiden mukaan toimiva malli. (Hökkä, Vähäsantanen & Saarinen 2011, 155.)

Etienne ja Beverly Wenger-Trayner (2015) tarkoittavat käytäntöyhteisö-käsitteellä oppimisen sosiaalista ja situationaalista luonnetta. Käytäntöyhteisö syntyy yhteisestä kiinnostuksen kohteesta muodostuen esimerkiksi harrastuksen tai työn sisältöjen ympärille. Sitoutuminen, ryhmäytyminen ja mahdollisuuksia luovat mielikuvat tukevat käytäntöyhteisön tavoitteita. Käytäntöyhteisöt rakentavat merkityksiä yhteisesti neuvotellen, joista syntyy yhteisesti jaettu identiteetti. Wengerin sosiaalisen oppimisen teoria korostaa oppimisen kokemuksellista ja ongelmaperustaista luonnetta. Tehtäväorientoituneisuutta tärkeämpää on yhteisesti synnytetty prosessi, jossa erilaiset esteet tulisi nähdä mahdollisuutena uuden oppimiselle. Käytäntöyhteisö on kompleksinen erilaisista alakulttuureista koostuva kokonaisuus. Siinä toimivilla ihmisillä on erilainen elämänhistoria arvoineen, mielipiteineen, kokemuksineen ja kyvykkyyksineen. Vaikka erilaiset mielipide-erot voivat olla hankalia ihmisten välillä, ne tulisi nähdä luovina haasteina ja tilaisuuksina uuden oppimiselle. (Wenger-Trayner & Wenger-Trayner 2015, 13–22.)

Tutkimukseni edetessä on käynyt selvemmäksi, että ajatukseni päiväkodin ideaalitoimijuuden olemassaolosta ei perustu ainoastaan naistoimijuuden tulkintoihin, vaan lisäksi tehokkuustavoitteiden sekä ammatillisten ehtojen mukaiseen toimintaan. Tutkimustulosten perusteella voidaankin kysyä, mitä käy hoivalle ja hoiva-ammattilaisille? Koulutetaanko heidät uudelleen vai siirretäänkö heidät tarpeettomina muihin tehtäviin? Halutaanko hoivaaminen lopettaa? Esiopetuksen velvoittavuutta koulutuksellisenä jatkumona pidetään tärkeänä. Varhaiskasvatus halutaan saada yhä tiiviim-

min kouluopetuksen yhteyteen. Halutaanko opettajien vastaavan varhaiskasvatuksesta kaikilta osin? Hoivasta vaikeneminen voi kertoa enemmän myös yhteiskunnan arvoista. Tedren (2000) tutkimukseen viitaten hoivan antajaksi kelpaa kuka vain. Mutta kuten hän asian ilmaisee, ”perinteisiin nojautava hoiva on eri asia kuin modernin yhteiskunnan arvot ja koulutusosaaminen” (Tedre 2000, 522). Jatkotutkimusehdotuksena olisi mielenkiintoista selvittää edellä olevien kysymysten lisäksi miten uusi varhaiskasvatustilanne sekä tuoreet varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman perusteet tulevat vaikuttamaan työntekijöiden toimijuuden ilmentymiin. Vaikuttaako edellä mainittuihin dokumentteihin sisältyvä toimintakulttuurin painotus myönteisesti työntekijöiden toimijuuden tukemiseen, erilaisten identiteettien johtamiseen sekä työyhteisön vuorovaikutukselliseen kehittämiseen? Mihin suuntaan moniammatillinen toimijuus kehittyy?

Tämän tutkimuksen innoittajana ja lähtökohtana toimi omakohtaiseen kokemukseen perustuva näkemys päiväkodin ideaalitoimijasta, joka on sekoitus tarhantädin perinnettä sekä modernin yhteiskunnan tehokkuustavoitteita. Varhaiskasvatusta koskevissa ajankohtaisissa keskusteluissa, varhaiskasvatustyötä määrittelevissä dokumenteissa sekä tämän tutkimuksen lopputulemana jaettua yhteistä ymmärrystä rakennetaan yhä enemmän globaalin maailman ja modernin yhteiskunnan kehitystä tukeville tavoitteille. Laadukas varhaiskasvatuksen pedagogiikka on EU:n ja OECD:n tavoitteiden mukaisesti yksilökeskeistä ja yhteiskuntaa hyödyttävää elinikäisen oppimisen ideologiaa. Managerialistisen uusliberalistisen eetoksen avulla tehtävän professioprojektin pyrkimyksenä on kohottaa varhaiskasvatuksen johtajien statusta ja lastentarhanopettajien ammatillista arvontoa. Uusliberalistisen talouspolitiikan seuraukset nähdään myös työhyvinvoinnin esteenä lapsiryhmien ja päiväkotiyksikköjen kokojen kasvaessa. Tutkimustuloksissa näkyy mielenkiintoinen ristiriita näiden ajattelutapojen välillä. Globaalin maailman arvot ja tavoitteet toimivat ohjenuorana varhaiskasvatusta koskeville tehostamisen, mittaamisen ja arvioinnin pyrkimyksille. Tehostamisesta aiheutuva pahaa oloa vastaan halutaan toisaalta myös kamppailla.

LÄHTEET

Af Ursin, K. 2016. Henkilöstöjohtaminen HALHAA13 (kohortti) -kurssin luennot. (Julkaisematon lähde.)

Alila, K. & Kinos, J. 2014. Katsaus varhaiskasvatuksen historiaan. Teoksessa K. Alila, M. Eskelinen, E. Estola, T. Kahiluoto, J. Kinos, H-M. Pekuri, M. Polvinen, Laaksonen R. & Lamberg K. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat – Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmisteleavan työryhmän tueksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö/Koulutuspolitiikan osasto, 8–21. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-266-1>. (Luettu 13.3.2016.)

Anttonen, A., Sointu L., Valokivi H. & Zechner M. 2009. Lopuksi. Teoksessa A. Anttonen, H. Valokivi & M. Zechner (toim.) Hoiva – Tutkimus, politiikka ja arki. Tampere: Vastapaino, 238–254.

Anttonen, A. & Zechner, M. 2009. Tutkimuksen lähestymistapoja hoivaan. Teoksessa: Hoiva – Tutkimus, politiikka ja arki. Tampere: Vastapaino, 16–27.

Brown C.P., Lan Y.C. & Jeong H.I. 2015. Beginning to untangle the strange coupling of power within neoliberal early education context. *International Journal of Early Years Education* Vol. 23, No. 2. Abingdon: Taylor & Francis Ltd, 138–152. <http://helios.uta.fi/docview/1698103284?accountid=14242>. (Luettu 12.3.2018.)

Eräsaari, L. 2009. Jos ratkaisu on yhteisö, niin mikä on ongelma? Teoksessa K. Filander & M. Vanhalakka-Ruoho (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Aikuiskasvatuksen 48. vuosikirja. Kansanvaalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 67–90.

Eräsaari, L. 2016. Uusliberalismi muuttaa naisten töitä julkisella sektorilla. *Aikuiskasvatus* 36 (2016): 3, 220–225.

Eskola, J. & Suoranta J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eteläpelto, A., Hökkä, P., Paloniemi S. & Vähäsantanen K. 2014. Ammatillisen toimijuuden ja työssä oppimisen vahvistaminen: Hankkeen taustaa ja lähtökohtia. Teoksessa P. Hökkä, S. Paloniemi, K. Vähäsantanen, S. Herranen, M. Manninen & A. Eteläpelto (toim.) Ammatillisen toimijuuden ja työssä oppimisen vahvistaminen – Luovia voimavaroja työhön! Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 17–31.

- Eteläpelto, A., Heiskanen, T. & Collin, K. 2011. Vallan ja toimijuuden monisäikeisyys. Teoksessa A. Eteläpelto, T. Heiskanen & K. Collin (toim.) *Valta ja toimijuus aikuiskasvatuksessa. Aikuiskasvatuksen 49. vuosikirja*. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 9–30.
- Evans, M. 2013. The Meaning of Agency. Teoksessa S. Madhok, A. Phillips & K. Wilson (toim.) *Gender, agency and coercion. Thinking gender in transnational times ser.* Basingstoke: Palgrave Macmillan, 47–63.
- Chemers, M.M. 2003. Leadership Effectiveness: Functional, Constructivist and Empirical Perspectives. Teoksessa D. van Knippenberg & M.A. Hogg (toim.) *Leadership and Power – Identity Processes in Groups and Organizations*. London. Thousand Oaks. New Delhi: SAGE, 5–17.
- Freire, P. 2005. *Sorrettujen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Giddens, A. 1984. Yhteiskuntateorian keskeisiä ongelmia – Toiminnan, rakenteen ja ristiriidan käsitteet yhteiskunta-analyysissä. Helsinki: Otava.
- Gordon, T. 2005. Toimijuuden käsitteen dilemmoja. Teoksessa A. Meurman-Solin & I. Pyysiäinen (toim.) *Ihmistieteet tänään*. Helsinki: Gaudeamus: Helsingin yliopiston tutkijakollegium, 114–130.
- Harisalo, R. 2008. *Organisaatioteoriat*. Tampere: Tampere University Press.
- Hirvonen, H. 2012. Naiseus resurssina hyvinvointityössä. Teoksessa H. Harjunen & T. Saresma (toim.) *Sukupuoli nyt! – purkamisia ja neuvotteluja*. JYY julkaisusarja nro 87. Jyväskylä: Kampus Kustannus, 89–106.
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. *Päivähoidosta varhaiskasvatukseen*. Vantaa: Edufin.
- Husa, S. 2012. Michel Foucault – Tieto, valta ja kasvatus. Teoksessa T. Aittola (toim.) *Kasvatustieteiden suunnannäyttäjiä*. Helsinki: Gaudeamus, 261–287.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2012. *Kategoriat, kulttuuri & moraalit*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, E. 2004. Sukupuoli tapana. Teoksessa J. Kiili & K. Närhi (toim.) *Tutkiva sosiaalityö. Talentia-lehti ja Sosiaalityön tutkimuksen seura*, 5–8.
www.sosiaalityontutkimusseura.fi/.../Tutkiva%20sosiaalityo%202004.pdf. (Luettu 12.7.2016.)
- Jokinen, E. 2015. Toimijuus. Teoksessa E. Jokinen & J. Venäläinen (toim.) *Prekariisaatio ja affekti*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto: Nykykulttuurin tutkimuskeskus, 31–51.
- Julkunen, R. 2004. Hyvinvointipalvelujen uusi politiikka. Teoksessa L. Henriksson & S. Wrede (toim.) *Hyvinvointityön ammatit*. Helsinki: Gaudeamus, 168–186.
- Jyrkämä, J. 2008. Toimijuus, ikääntyminen ja arkielämä – hahmottelua teoreettis-metodologiseksi viitekehykseksi. *Gerontologia* 22 (2008): 4, 190–203.

- Järvelä, M. 1991. Palkkatyö ja koulutustarve – Tutkimus palkkatyön kasvusta, ammatillistumisesta ja toimijoiden strategioista Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. Tutkijaliitto.
- Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? – Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Karila, K. 2013. Ammattilaissukupolvet varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteuttajina ja kehittäjinä. Teoksessa K. Karila & L. Lipponen (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 9–29.
- Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus – varhaiskasvatuksen tilannekatsaus. Raportit ja selvitykset 2016:6. Helsinki: Opetushallitus. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-13-6306-1>. (Luettu 29.1.2018.)
- Kaščak, O. ja Pupala, B. 2011. Governmentality – Neoliberalism – Education: the Risk Perspective. *Journal of Pedagogy* Vol. 2., lss. 2. Warsaw: De Gruyter Open Sp. zo. o, 145–158. <http://helios.uta.fi/docview/1323332251?accountid=14242>. (Luettu 15.3.2018.)
- Kauppinen-Perttula, U-M. 2004. Kutsumus ja uupumus. Teoksessa L. Henriksson & S. Wrede (toim.) Hyvinvointityön ammatit. Helsinki: Gaudeamus, 20–40.
- Kinos, J. 1997. Päiväkoti ammattikuntien kamppailujen kenttänä. Turun yliopiston julkaisuja C 133. Turku: Turun yliopisto.
- Kinos, J. 2001. Varhaiskasvatuksen historia ja tulevaisuus. Teoksessa M. Anttila, T. Laes & J. Suomala (toim.) Opettaja oppimassa – Tutkimustietoa opettajuudesta, oppimisesta ja opetuksesta. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja B:69. Turku: Turun yliopisto, 9–50.
- Kinos, J. ja Palonen, T. 2012. Varhaiskasvatuksen lähihistoria. Teoksessa P. Kettunen & H. Simola (toim.) Tiedon ja osaamisen Suomi – Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 229–248.
- Kiviniemi, K. 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikku-noita tutkimusmetodeihin 2 – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 74–88.
- Koikkalainen, P. 2012. Managerialismi ideologiana. *Niin & näin* 19 (2012): 4, 42–50. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura.
- Korpelainen, K. 2009. Innovatiivista organisaatiota etsimässä. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 11 (2009): 3. Helsinki: Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö – OKKA-säätiö, 4–14.
- Koski, L. & Filander K. Aikuiskasvatuksen jaettu kertomus: yhteisen hyvän tulkintoja. Teoksessa K. Filander & M. Vanhalakka-Ruoho (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Aikuiskasvatuksen 48. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 121–156.

Kupila, P. 2007. Minäkö asiantuntija? – Varhaiskasvatuksen asiantuntijan merkitysperspektiivin ja identiteetin rakentuminen. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 302. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Laine, T. 2015. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 29–51.

Lastentarhalehdet vuodet 2010-2015. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto.

Lempiäinen, K. 2009. Euroopan unionin koulutuspolitiikka ja kysymys sukupuolisesta toimijasta. Teoksessa J. Ojala, T. Palmu ja J. Saarinen (toim.) *Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa*. Tampere: Vastapaino, 41–70.

Lempiäinen, K. 2007. Sukupuolinen toimija: kysymys olemuksesta, roolista ja tavasta. *Sociologia* 44 (2007): 2, 109–120.

Lujala, E. 2007. Lastentarhalyö, kansanopetuksen osa ja kotikasvatuksen tuki – Toiminnan päämäärät ja toteutuminen Pohjois-Suomessa 1800-luvun lopulta vuoteen 1938. *Acta Universitatis Ouluensis E* 89. Oulu: Oulun yliopisto.

Mahkonen, S. 2015. *Varhaiskasvatuslaki*. Helsinki: Edita.

Mahlakaarto, S. 2014. Työidentiteetit pelissä ja peilissä – menetelmällisiä ratkaisuja toimijuuden vahvistamiseen. Teoksessa P. Hökkä, S. Paloniemi, K. Vähäsantanen, S. Herranen, M. Manninen & A. Eteläpelto (toim.) *Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto*, 47–65.

Meretniemi, M. 2015. Hyvä koti ja henkinen äitiys lastentarhalyön esikuvina – Aate- ja käsittehistoriallinen tutkielma Suomen varhaiskasvatuksen taustasta. Helsinki: Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteellinen tiedekunta Opettajankoulutuslaitos.

Miettunen, K-M. 2014. Muistelu historiantutkimuksen haasteena ja mahdollisuutena. Teoksessa J. Hakkarainen, M. Hartimo & J. Virta (toim.) *Muisti*. *Acta Philosophica Tamperensia* vol. 6. Tampere: Tampere University Press, 167–177.

Niikko, A. 2015. Dekonstruktio kvalitatiivisessa tutkimuksessa: piilomerkitysten ja ristiriitojen etsintää ja tulkintaa. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 89–105.

Näre, L. 2012. Hoivatyön uudet paradoksit. *Niin & Näin* 19 (2012):1. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura, 92–96.

Ojala, H., Palmu, T. & Saarinen, J. 2009. Paikalla pysyvää ja liikkeessä olevaa – Feministisiä avauksia toimijuuteen ja sukupuoleen. Teoksessa H. Ojala, T. Palmu & J. Saarinen (toim.) *Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa*. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 13–38.

- Ojala, I. 2003. Managerialismi ja oppilaitosjohtaminen. Acta Wasaensia no 119. Hallintotiede 8. Universitas Wasaensis.
- Ojala, I. 2004. Managerialismi ja oppilaitosjohtaminen. Kunnallistieteiden aikakauskirja (1) 2004, 50–52.
- Pakanen, A. & Semi, R. 2015. Mitä on opetus päiväkodissa? Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto http://www.lastentarha.fi/cs/ltol/Uutiset?contentID=1408910537868&page_name=Opetus+päiväkodissa (Luettu 11.7.2016)
- Rantalaiho, L. 2004. Loppusanat. Teoksessa L. Henriksson ja S. Wrede (toim.): Hyvinvointityön ammatit. Helsinki: Gaudeamus, 235–242.
- Rinne, R & Jauhiainen, A. 1988. Koulutus, professionaalistuminen ja valtio. Julkisen sektorin koulutettujen reproduktioammattikuntien muotoutuminen Suomessa. Turun yliopiston Kasvatustieteiden Tiedekunta Julkaisusarja A: 128.
- Ronkainen, S. 1999. Ajan ja paikan merkitsemät – Subjektiviteetti, tieto ja toimijuus. Helsinki: Gaudeamus.
- Roos, P. 2015. Lasten kerrontaa päiväkotiarjesta. Akateeminen väitöskirja: Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden yksikkö. Tampere: Tampere University Press.
- Rossi, L-M. 2010. Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Teoksessa T. Saresma, L-M. Rossi & T. Juvonen (toim.) Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 21–38.
- Rouvinen, R. 2007. ”Tässä työssä yhdistyy kaikki” – Lastentarhanopettajat toimijoina päiväkodissa. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 119. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Ruoho, I. & Torkkola, S. 2010. Journalismin sukupuoli. Tampereen journalismin tutkimusyksikkö. Tampere: Vastapaino.
- Saari, A. 2016. Elinikäinen oppiminen ja yksilöivä valta. Aikuiskasvatus: 36 (2016) :1, 4–13.
- Saari, A. 2006. Elinikäisen oppimisen Panopticon. Aikuiskasvatus: 26 (2006) :4, 296–303.
- Schein, E.H. 2010. Organizational Culture and Leadership. San Francisco: JOSSEY-BASS.
- Silius, H. 1995. Sukupuolitetun ammatillisuuden julkisuus ja yksityisyys. Teoksessa Naiset yksityisen ja julkisen rajalla. Tampere: Vastapaino, 49–64.
- Suoninen, E. 2013. Päivittäinen vuorovaikutus. Teoksessa E. Suoninen, A-M. Pirttilä-Backman, A.R. Lahikainen & M. Ahokas. Arjen sosiaalipsykologia. Helsinki: SanomaPro.
- Tedre, S. 2000. Hoivaa jokapäiväisten toistojen maailmassa. Yhteiskuntapolitiikka 65 (6), 520–526.

Tienari, J. & Meriläinen, S. 2012. Johtaminen ja organisointi globaalissa taloudessa. Helsinki: SannaPro.

Uusikylä, K. 2012. Luovuus kuuluu kaikille. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Vanhalakka-Ruoho, M. 2010. Professionaalisuus – omissa vai muiden käsissä? Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismaa (toim.) Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura, 124–143.

Varjo, J., Simola, H. & Rinne, R. 2016. Arvioida ja hallita – Perään katsomisesta informaatio-ohjaukseen suomalaisessa koulutuspolitiikassa. Kasvatusalan tutkimuksia 70. Helsinki: Suomen kasvatustieteellinen seura FERA.

Vartola J. 2009. Byrokratia modernin hallinnan muotona. Teoksessa I. Karppi & L-M Sinervo (toim.) Governance – Uuden hallintatavan jäsentyminen. Tampere: Tampereen yliopisto, Kauppa- ja hallintotieteiden tiedekunta, Hallintotieteiden keskus, 13–43.

Vuori, J. 2010. Äitiys sukupuolikysymyksenä. Teoksessa T. Saresma, L-M. Rossi & T. Juvonen (toim.) Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 109–120.

Vuorikoski, M & Räisänen, M. 2010. Opettajan identiteetti ja identiteettipolitiikat hallintakulttuurien muutoksissa. Kasvatus & Aika 4 (2010): 4, 63–81.

Wenger-Trayner, E & Wenger-Trayner, B. 2015. Learning in a landscape of practice – A framework. Teoksessa E. Wenger-Trayner, M. Fenton-O’Creevy, S. Hutchinson, C. Kubiak & B. Wenger-Trayner (toim.) Learning in Landscapes of practice – Boundaries, identity, and knowledgeability in practise-based learning. Lontoo ja New York: Routledge: Taylor & Francis Group, 13–29.

Vähäsantanen K., Herranen S., Manninen M. & Eteläpelto A. (toim.) Ammatillisen toimijuuden ja työssä oppimisen vahvistaminen – Luovia voimavaroja työhön! Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Ylijoki, O-H. 1998. Akateemiset heimokulttuurit ja yliopistoyhteisön itseymmärrys. Tiedepolitiikka: 23 (1998): 3, 7–11.

Ylitapio-Mäntylä, O. 2009. Hoivaa, opettajuutta ja johtajuutta – Lastentarhanopettajien liikettä päiväkodissa. Teoksessa H. Ojala, T. Palmu & J. Saarinen (toim.) Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa. Tampere: Vastapaino, 189–209.

Ylitapio-Mäntylä, O. 2009. Lastentarhanopettajien jaettuja muisteluja sukupuolesta ja vallasta arjen käytännöissä. Acta Universitatis Lapponiensis 171. Rovaniemi: LUP Lapin yliopistokustannus.

Ylitapio-Mäntylä, O. 2007. Naistyötä ja perhearkea – Lastentarhanopettajien liikkumisia yhteisöissä. Teoksessa M. Autti, S. Keskitalo-Foley, P. Naskali & H. Sinevaara-Niskanen (toim.) Kuulumisia – Feministisiä tulkintoja naisten toimijuuksista. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 131–153.

Åsvik, A. 1999. Työ on ilomme – palkka surumme. Lastentarhanopettajaliitto 1919-1999. Jyväskylä: Gummerus.

